

Rapport från arkeologisk undersökning vid Buttle Änge 2015

Raä Buttle 43:1, 43:2, 43:3, 43:4, 145:1 och 146:2
Nygårds 1:28, Buttle socken, Gotland

Alexander Andreeff, Victor Niels Love Melander & Alexander
Sjöstrand

Innehållsförteckning

Abstract.....	3
Administrativa uppgifter.....	4
1. Förutsättningar.....	5
Inledning.....	5
Syfte och målsättningar.....	5
Metod och genomförande.....	6
2. Bakgrund.....	8
Topografi och fornlämningsmiljö.....	8
Forskningshistorik.....	11
3. Schakt och anläggningsbeskrivningar.....	17
Schakt 18.....	17
Schakt 22.....	19
Schakt 23.....	30
Schakt 24.....	33
Schakt 25.....	47
Schakt 26.....	54
Schakt 27.....	63
Schakt 28.....	70
Schakt 29.....	86
4. Resultat.....	91
5. Referenser.....	92
Bilagor	
Kontextlista	
Fyndlista	
Osteologisk rapport – Alexander Sjöstrand, Uppsala universitet	

Omslag: Romersk silver denar 100-talet e.Kr. (Antoninus Pius, romersk kejsare 138-161 e.Kr.), funnen i schakt 22. ID 9166. Foto: Gustav Malmberg

Abstract

In this report the field documentation and the results from the 2015 archaeological investigations at Nygårds 1:28, Buttle parish on the farm Buttle Änge, Gotland, Sweden, are presented. The excavations in 2015 are a continuation of surveys from 2009 and 2013-2014 (see Andreeff, Melander & Bakunic Fridén 2014; Andreeff & Melander 2015) conducted as field courses in archaeology by Uppsala University. The campaign is a part of Andreeff's research projects *Stones and People: Viking Age Picture stones from the Island of Gotland* and *Picture stone sites and Stone house foundations: Iron Age in the Gotlandic Inland*. The field investigations were led by Alexander Andreeff, Paul Wallin and Alexander Sjöstrand, Uppsala University.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-1205-15
Lokal:	Buttle Änge
Socken:	Buttle
Landskap:	Gotland
Fastighetsbeteckning:	Nygårds 1:28
Markägare:	Bonnevier, Dan
Koordinater:	6366821/710438
Koordinat system:	SweRef99 TM
Raä nummer:	Buttle 43:1, 43:2, 43:3, 43:4 145:1, 146:2
Fornlämningstyp:	Husgrund Stensträng Färdväg
Typ av undersökning:	Särskild undersökning
Institution:	Uppsala universitet
Undersökningstid:	2015-05-05 – 2015-05-29
Ansvarig i fält:	Alexander Andreeff
Inmätning:	Alexander Sjöstrand
Övrig personal i fält:	Paul Wallin
Rapportsammanställning:	Alexander Andreeff Victor Melander (medförf. kap. 1, 2 & 4) Alexander Sjöstrand (GIS)
Undersökt yta:	Ca 212 m ²
Fynd:	1599 fyndposter
Fyndfördelning:	Gotlands museum
Dokumentationsmaterial:	Plan- och sektionsritningar, fotografier, osteologisk analys Material förvaras av Uppsala universitet Campus Gotland

Stort tack till: Markägaren Dan Bonnevier med familj, Thomas Fellman med familj, Buttle hembygdsförening och medverkande fältassistenter och studenter

1. Förutsättningar

Inledning

De arkeologiska undersökningarna vid gården Änge i Buttle socken, Gotland, år 2015 ingick i utbildningen för arkeologistudenter (totalt ca 52 st) vid Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet, och genomfördes inom ramen för kurserna *Fältkurs i arkeologi I* (5AR133), 36 st, *Liberal arts med arkeologi, Fält-/arkivkurs* (5AR607), 2 st, *Avancerad fält i arkeologi* (5AR767), 14 st, perioden 2015-05-05 – 2015-05-29. Årets undersökning ska ses som en direkt fortsättning av de tidigare arkeologiska utgrävningarna vid platsen åren 2009, 2013 och 2014 (se Andreeff 2012; Andreeff, Melander & Bakunic Fridén 2014; Andreeff & Potter 2014; Andreeff & Melander 2015). Fältstudier av bildstensplatsen vid Buttle Änge inleddes år 2009 som en del av Alexander Andreeffs avhandlingsprojekt *Stones and People: Viking Age Picture Stones from the Island of Gotland* vid Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet. Undersökning ingår även i projekten *Bildstensplatser och stengrundshus: Järnålder i det gotländska inlandet* (Andreeff), *Climate change and social competition: re-approaching the archaeology of Gotland, AD 300-900* (Melander) och *Houses and hierarchies – From Roman to Viking influences on Gotland Island in the Baltic Sea* (Andreeff, Melander och Wallin) vid Uppsala universitet. Resultat och tolkning utifrån undersökningarna vid Buttle Änge och den avslutade utgrävningen vid bildstensplatsen Fröjel (Andreeff 2012; Andreeff, Melander & Bakunic Fridén 2014) utgör en mycket viktig del av avhandlingens forskningsmaterial (Andreeff, i manus).

Kulturlandskapet kring Buttle Änge visar på en lång kontinuitet med lämningar efter bosättning, åkerbruk, metallhantverk, gravar och rituellt liv från romersk järnålder till och med historisk tid. Undersökningarna tidigare år var främst inriktade på området kring bildstensplatsen och odlingsrösen. Fältsäsongen 2014 fokuserade på fyra teman tillika områden vid Buttle Änge; depositioner och aktiviteter vid bildstenarna, spåren av metallhantering norr om stensättningen, om en del av odlingsrösen egentligen utgör fornlämningar, samt att undersöka bebyggelse och aktiviteter i och kring stengrundshuset i äng. Undersökning år 2015 fokuserades främst kring den äldre järnåldersbebyggelsen i form av stengrundshus samt förundersökning av en eventuell hägnads- eller vallanläggning.

Syfte och målsättning

De pedagogiska målen med fältkurserna är att studenterna efter avslutad kurs ska kunna tillämpa grundläggande arkeologisk fältmetodik, hantera fyndmaterial efter grävarbete, sammanställa material inför arkeologisk rapportskrivning samt redogöra för grundläggande gräv- och prospekteringsmetoder.

Huvudsyftet med de arkeologiska undersökningarna är att undersöka förhållandet mellan bildstensplatsen och den äldre järnåldersbebyggelsen. Undersökningarna syftar också till att vidare dokumentera den långa verkningshistoria som finns på platsen samt att undersöka omfattningen av den metallframställning som skett. Undersökningarna ämnar således ge en ökad förståelse av de kronologiska och kontextuella relationerna mellan bildstenplatsen och gårdsmiljön genom seklerna både vid Buttle Änge och generellt via komparativa studier med

andra bildstenplatser och stengrundsmiljöer på Gotland.

Undersökningarna har också haft som syfte att jämföra utgrävningsresultaten med Fredrik Nordins undersökningar vid Buttle Änge år 1911. Fredrik Nordin och Gabriel Gustafsson grävde ut området omedelbart kring bildstenarnas fundament och påträffade där bland annat vad som tolkats som en stenkista (Lindqvist 1941, 1942). Buttle Änge är således en plats, där det är metodologiskt intressant att studera vilken kunskap en modern utgrävning kan tillföra en plats som undersöktes för nästan ett sekel sedan.

Metod och genomförande

Årets arkeologiska undersökning omfattade området mellan tre stengrundshus (Raä Buttle 43:1, 43:2, 43:4) och en stensträng (Raä Buttle 43:3) samt den fossila vägbanken (Raä Buttle 145:1). Både 145:1 och 146:2 utgör fossila färdvägar som löper genom kulturlandskapet. Invid södra ändan av Raä Buttle 146:2 ligger en oregistrerad hägnads- eller vallanläggning som förundersöktes. Samtliga nämnda lämningar är endast delundersökta förutom stengrundshuset Raä 43:1 som avses att grävas ut i sin helhet under den kommande utgrävningssäsongen 2016 (se Melander, Andreeff & Sjöstrand 2017). Utgrävningen omfattade ett område på totalt ca 212 m² på fastighet Buttle Nygårds 1:28 med ca 49-50 m höjd över havet, som avtorvades, undersöktes och mättes in med totalstation och GPS.

Undersökningen år 2015 har bedrivits med *single context* metodik, vilket innebär att varje struktur brutits ner till sitt minsta sammanhang – kontext. Eftersom varje ”odelbar” enhet undersöktes som enskilda kontexter har undersökningen ämnat i så pass hög grad som det varit möjligt att följa naturliga eller av människor skapade stratigrafier. Vid undersökningen har de övergripande kontexttyperna *nedgrävning*, *lager*, *fyllning* och *konstruktion* nyttjats. De kontexter som bedömts höra samman har indelats i grupper som här även benämnts anläggningar. Kontexter och grupper har dokumenterats i fält med hjälp av kontext- och gruppblanketter. Av praktiska skäl har kontexter och grupper numrerats efter sina respektive schakt. Schakt, grupper/anläggningar och kontexter dokumenterades genom plan- och sektionsritningar, digitala foton samt med hjälp av inmätningssinstrument. Fynd funna *in situ* har mätts in medan övriga fynd samlades och registrerades huvudsakligen i kvadratmeterstora fyndområden. Efter fältarbetet har det grävda undersökningsområdet lagts igen och platsen återställts till ursprungligt utseende. Stengrunden, stolpfundament och härdar för huset Raä Buttle 43:1 som slutundersöktes under fältsäsongen 2016 har rensats fram och rekonstruerats. Hänsyn har också tagits för pedagogisk rekonstruktion av undersökta lämningar, det vill säga att exempelvis i den helundersökta stengrundshuset Raä Buttle 43:1 har härdanläggningar och stolpfundament markerats och placerats ovan jord för att vara synliga för besökare (se Melander, Andreeff & Sjöstrand 2017).

Andreeff har varit grävledare och forskningsansvarig för fältundersökningarna i Buttle Änge sedan de inleddes år 2009. Lärare och handledare i fält under säsongen 2015 var även Paul Wallin och Alexander Sjöstrand, alla vid Uppsala universitet.

Utgrävningsrapporten är författad av Andreeff, Melander och Sjöstrand. Sjöstrand har sammanställt GIS-data och kartor.

Fyndhantering

Undantaget torvlager har all jord sållats med 4 mm såll och fynd mäts in med totalstation. Hantering av dokumentation har skett efter vedertagen fyndhanteringsprocess. Omfattningen av fyndmaterial har dock inneburit att allt material inte kunnat omhändertas, således har gallring av fyndmaterialet förekommit. Detta innefattar också material som bedömts ha ett för begränsat vetenskapligt värde för att motivera omhändertagande. Gallring har skett systematisk och efter följande struktur:

Uppenbart recenta fyndmaterial så som krossat glas, modern keramik, porslin och metallföremål har registrerats och därefter gallrats. Det samma gäller för fragment av bränd lera och lerklining som påträffats, ifrån denna fyndkategori har ”sample” sparats.

Registrerade fyndposter som utgörs av kol eller annat material som upptagits som prover har efter direktiv (SHMM) gallrats, provmaterial som ännu inte analyserats förvaras tillsvidare av Uppsala universitet Campus Gotland.

Provurvalet inkluderar också anomalier och andra fragment som bedömts vara särskilt betydande.

2. Bakgrund

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet för de arkeologiska undersökningarna år 2015 vid fastigheten Nygårds 1:28, Buttle sn, bestod av schakt 22-28 av och mellan huslämningarna samt schakt 29 som var en förundersökning av en eventuell hägnads- eller vallanläggning i våtmarken sydöst om gårdsbebyggelsen. Undersökningsområdet ligger vid de fornminnesregistrerade lämningarna Raä Buttle 43:1, 43:2, 43:3, 43:4, 145:1 och 146:2, tre husgrundslämningar av kämpgravstyp, en stensträng och fossil vägbankar (se fig. 2:1, 2:2, 2:3).

Fig. 2:1. Översikt undersökningsområdet. 1) Husgrunden Raä Buttle 43:4. 2) Husgrunden Raä Buttle 43:2. 3) Stensträngen Raä Buttle 43:3. 4) Husgrunden Raä Buttle 43:1. 5) Undersökningsområde tre 2014. 6) Schakt 16, 2014. 7) Grustäckt. 8) Röjningsröse omfattat av schakt 1. 9) Färdvägen Raä Buttle 145:1. 10) Röjningsröse omfattat av schakt 10. 11) Bildstenarna Raä Buttle 42:1 och 42:2, plats för schakt 5 och 20. 12) Terrassering med vikingatida brandgravsanläggningar, undersökt 2013. 13) Slagghög omfattad av 2014 års schakt 21. 14) "Den gamla smedjan" – historisk bebyggelse. 15) Gården Änge. 16) Raä Buttle 138:1, tröskvandring. Montage: V. N. L. Melander. Flygfoto: Gunnar Britse

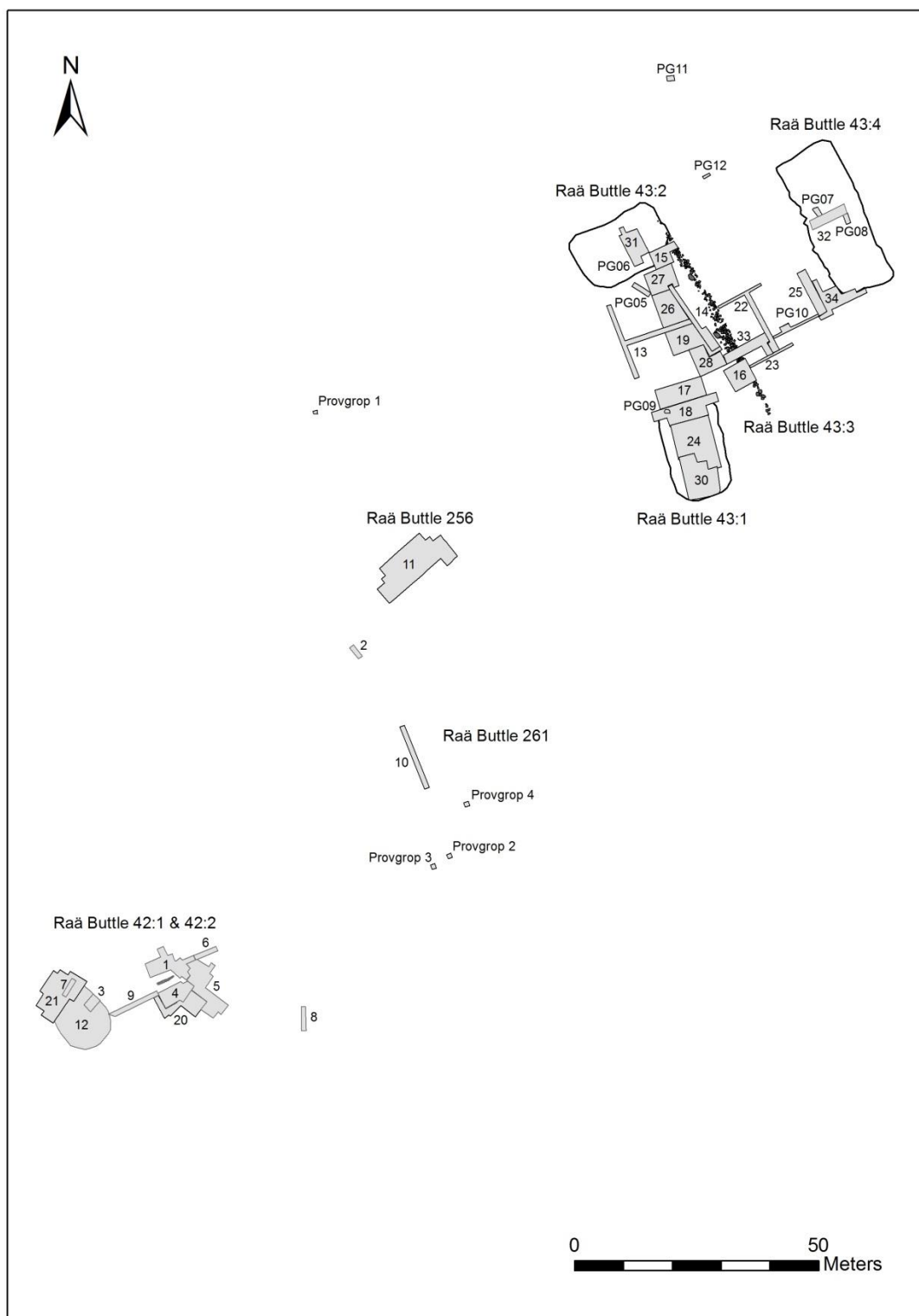

Fig. 2:2. Översiktskarta över undersökningsområdet Buttle Änge och Buttle Nygårds. Schakt 1-2 från undersökningen 2009. Schakt 3-9, 12 från undersökningen 2013. Schakt 10, 11, 13-21 (samt provgropar 1-4) från undersökningen 2014. Schakt 22-29 från undersökningen 2015. Grafik: Alexander Sjöstrand

Husgrunder och stensträngar

Raä Buttle 43:1 utgörs av en husgrund 22 x 12 m i nord-sydlig riktning och med ca 3 m breda och 0.5 m höga vallar. Husgrunden är delvis övertäckt med odlingssten. Raä 43:2 är också en husgrund 18 x 10 m i ÖNÖ-VSV riktning, med 2-3 m breda och 0.1-0.3 m höga vallar också denna husgrund är delvis övertäckt med odlingssten. Raä 43:3 utgörs av en 35 m lång stensträng dragen i SSÖ-NNV riktning och delvis täckt med röjningssten. Raä 43:4 är en husgrund 31 x 11 m i NNV-SSÖ riktning, med 3-4 m breda och 0.5-0.7 m höga vallar, odlingssten har påförts delar av husgrunden. Raä 43:5 består av 3 st i grustaget belägna hårdgropar (FMIS). Hårdgroparna undersöktes 1949 av landsantikvarie Greta Arwidsson. Hårdgroparna nr. 1 och 2 befann sig inte mer än 10 m från den södra gaveln på en av husgrunderna (Raä Buttle 43:1). Den tredje gropen befann sig ca 47 m SV om de övriga, i hörnet av grustaget och var kraftigt skadad. Groparna var ca 1 m i diameter och ca 0.5 m djupa. Fyndmaterialet utgjordes av ett fåtal ben, kol och skörbränd sten (SHM 25575).

Vall eller hägnadsanläggning

Invid södra ändan av Raä Buttle 146:2 som tolkats som en stensträng övergående i en kort fossil färdväg ligger en oregistrerad hägnads- eller vallanläggning som inmättes och förundersöktes (se fig. 2:3).

Bildstenar och fossila vägar

Fornminnena Buttle Raä 42:1-2 på fastigheten Buttle Nygårds 1:28, Buttle socken, utgörs av två bildstenar av den sena typen C, vilka kan dateras till sent 700- och tidigt 800-tal (Lindqvist 1941, 1942; Nylén & Lamm 2003; Andreeff 2012). De består av två huggna kalkstenskvivor med en så kallad fallos- eller champinjonform vilka är typiska för de sena typerna av bildstenar. De två resta stenarna tillhör de fåtal bildstenar som står på ursprunglig plats (Måhl 1990; Andreeff 2012), den högre mäter 3.85 m ovan jord. Den har flera synliga figurer bland annat två skepp och scener med människor, djur och hus. Den lägre stenen har inga idag synliga figurer, men spår av sådana finns, vilket har undersökts närmare med RTI fotografering (Andreeff & Potter 2014).

Bildstenarna står med bildsidorna vända mot en av de äldre huvudvägarna över skogsområdet Lojsta hajd från Buttle socken till Etelhem socken. Idag syns denna som en fossil vägbank Raä 145:1. Vägbanken Raä 145:1 är cirka 200m lång och har en bredd på 3-3.5m. Vägbanken är delvis stenlagd och skadad av grustag, den ansluter både i nordöst och i sydväst till rester av stengrundsbebyggelse från äldre järnålder (Carlsson 1979; FMIS).

Raä Buttle 137:1 är bedömd som en stensträng, ca 9 m lång och gående i öst-västlig riktning, bestående av ca 0.2-0.4 m stora gråstenar.

Till SHM inlämnade lösfynd från Änge och Nygårds, Buttle sn

I samband med Arwidssons undersökning, noterades också två mynt i änkan Olssons ägo. Dessa utgjordes av en romersk denar från ca 150 e.Kr. och en ”barbarisk” imitation av ett anglosaxiskt 1000-tals mynt, försett med upphängningsögla och hade påträffats under jordbruksarbete på gårdens (Änge) ägor. Mynten löstes sedermera in för 10 kr av KMK (SHM 24375).

När det kommer till lösfynd rapporterade från Nygårds och Änge i Buttle socken, så återfinns fynd från stenålder till yngre järnålder. En skafthålsyxha och en elegant svart och orangefläckig stenyxa har tillvaratagits (SHM 14082 och SHM 9118). Till fynd från äldre perioder kommer också en så kallad "hålcelt" från bronsåldern (SHM 2668) och ett spänne från äldre järnålder (SHM 9056). Majoriteten av de inrapporterade lösfynden är dock föga förvånande från yngre järnålder. Från Änge gårds trädgård har en armrings och ett dosformigt spänne (SHM 6891A) tillvaratagits och därtill en flätad guldring alldeles i närheten av gården (SHM 1414), också en större järnnyckel av vikingatidstyp hör till lösfynden (SHM 13590). I samband med jordbruksarbete intill ett gravfält (antagligen Raä Buttle 44:1) hittade man ytligt bland annat en järnkniv, en järnnyckel och två djurhuvudformiga spännen av 900-tals typ (Carlsson typ 5 (1983:40ff); SHM 14235). Ett skelett ska också tagits upp ur ett röse år 1929 av den fornminnesinventerande "artisten" Ture Carlsson (se SHM 19051).

Forskningshistorik

Tidigare undersökningar vid Buttle Änge

Bildstensplats vid Änge i Buttle socken undersöktes redan 1911 av Fredrik Nordin. Nordin grävde då ett område alldeles intill de båda bildstenarna där fynd av keramik, djurben och kol gjordes, därtill påträffades fyra mindre bildstenar som numera återfinns på Gotlands museum (se vidare nedan, samt Lindqvist 1941, 1942; Nylén & Lamm 2003; Andreeff 2012).

I samband med bruket av grustäckten, intill 2013-14 års schakt 10, så undersöktes 1949 tre skadade lämningar. Lämningarna utgjordes av tre härdgropar ca 1 x 1 x 0.5 m och innehöll ett fåtal ben, kol och skörbränd sten. Två av groparna återfanns knappt 10 m från den södra kortsidan på Raä Buttle 43:1 och den tredje ca 47 m SV därom, alldeles i kanten av grustaget (se vidare Arwidsson 1949, rapport Gotlands museums arkiv).

Bildstensplasten vid Änge, Buttle sn har vid två tillfällen tidigare undersökts inom föreliggande projekt, dels 2009 och dels 2013 (se vidare Andreeff, Melander & Bakunic Fridén 2014; Andreeff 2012; Andreeff & Potter 2014).

Vid undersökningen 2009 grävdes ett område mellan bildstenarna (Raä Buttle 42:1 och 42:2) och den nuvarande bebyggelsen ("gamla smedjan") ut. Vid undersökningen påträffades stolphål och lämningen av en eventuell stenmur (se vidare Andreeff, Melander & Bakunic Fridén 2014:13ff). Undersökningen 2009 omfattade också ett mindre provschakt över vägen Raä Buttle 145:1 (ibid:23f).

Den uppföljande undersökningen som genomfördes 2013 berörde framförallt området bakom de båda bildstenarna samt en terrassering med röjningsröse ca 10 m V om bildstenarna. Vid undersökningen framkom lämningarna från en brandgrav från övergången mellan vendel- och vikingatid samt rester från eventuellt flera förstörda brandgravsanläggningar (ibid:26ff). Bakom bildstenarna framkom också lämningarna av en större eventuell blästerugn (ibid:43ff). Röjningsröset som undersöktes 2013 visade sig dölja en stensättning med brandgravsmaterial från den tidiga vikingatiden. Majoriten av det omhändertagna fyndmaterialet från tidig vikingatid återfanns dock i en delvis överlagrad stensatt brandgravsanläggning knappt 0.2 m SV om stensättningen (Ibid. s.58ff).

Vid undersökningen 2013 framkom också en slagghög i den västra änden av den terrassering där stensättningen påträffades (ibid:56f).

Undersökningarna 2013 inledde också utgrävningarna av 2014 års schakt 10 och 11.

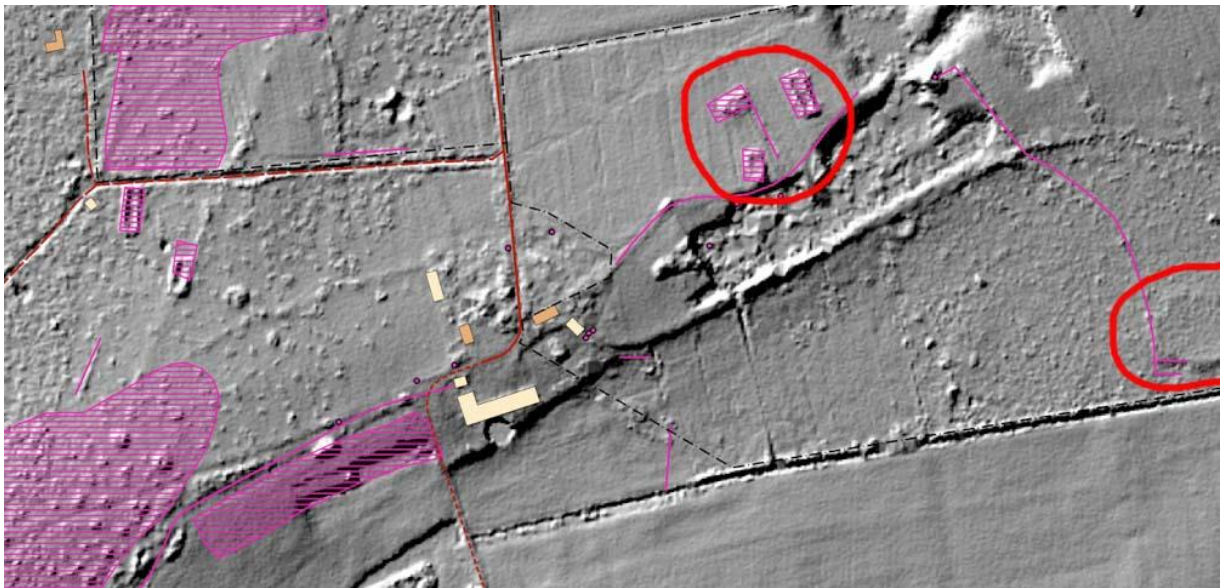

Fig. 2:3. Undersökningsområden 2015. Det västra inringade området innefattar stengrundshusen Raä Buttle 43:1, 43:2, 43:4 och stensträngen 43:3. Det östra inringade området färdväg 146:2 som ansluter i sydöst till en eventuell hägnads- eller vallanläggning. Grafik: Amanda Karn; Alexander Andreeff

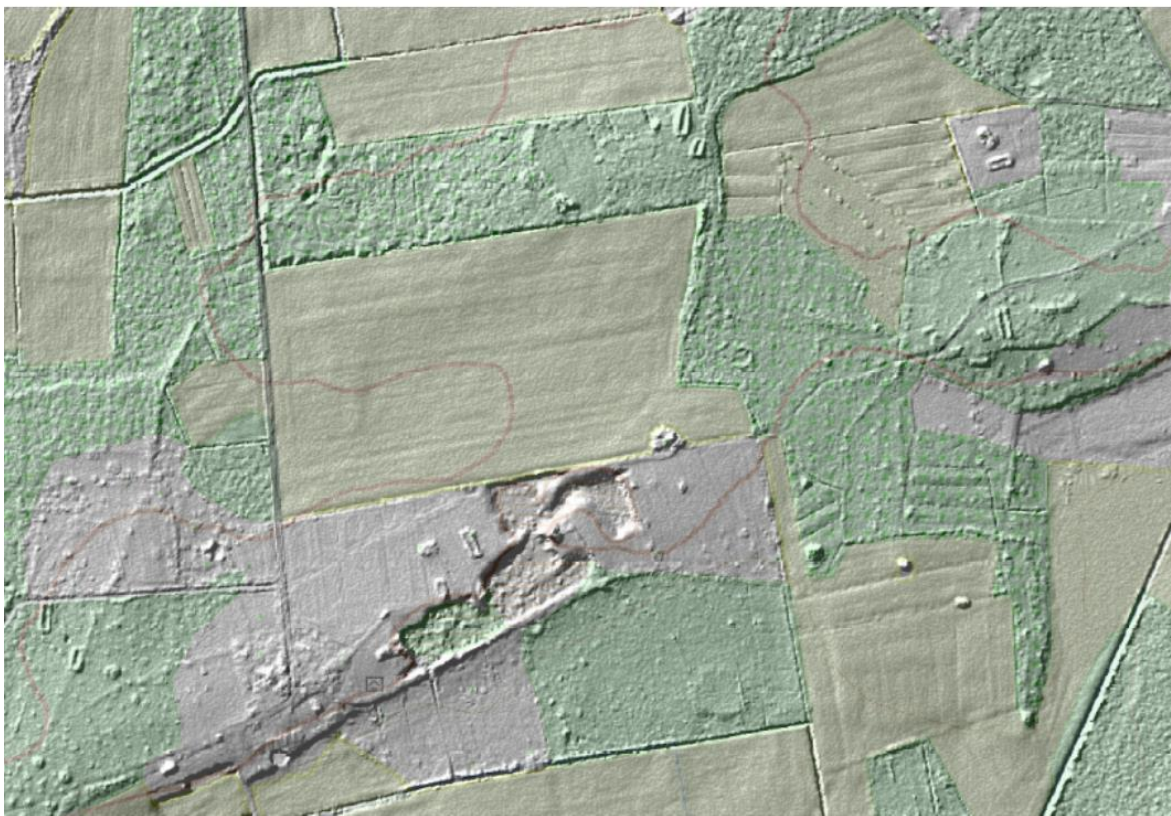

Fig. 2:4. Karta över området kring Buttle Änge och Buttle Nygårds. Undersökningsområdet centralt i bilden med husgrunderna intill grustaget. Notera också grupperna av stengrundshus som framkommer V, N och NÖ om undersökningsområdet. Grafik: Jhonny Thérus

Tidigare undersökningar av stengrundshus/”kämpgravar”

Den tidigare forskningen av kämpgravar kan något grovt delas in en före Vallhagarundersökningen och en efter Vallhagarundersökningen fas. Kämpgravslämningarna har varit kända länge och är upptagna redan i 1600-talets rannsakingar. De första vetenskapliga undersökningarna företogs under den senare delen av 1800-talet, framförallt tongivande var Fredrik Nordin med utgrävningarna av kämpgravslokaler vid Rings i Hejnum socken. Då Nordin bland annat kunde fastslå att det rörde sig om lämningar av byggnader och inte gravar, som man tidigare (framförallt i folktradition) trott.

Den mest intensiva undersökningsperioden för fornlämningstypen skede från slutet av 1920-talet till början av 1950-talet med John Nihlén (Nihlén & Boethius 1933 m.fl.) och Mårten Stenberger (1955) som ledande utforskare. Framförallt den omfattande panskandinaviska undersökningen av Vallhagar, Fröjel socken som genomfördes efter kriget (1946-1949) kom att bli en vattendelare för kämpgravsforskningen. Undersökningen omfattad ett 20-tal husgrunder och resultaten från utgrävningen, samma med geologiska, osteologiska och etnologiska inskott publicerades i den omfattande ”Vallhagarpublikationen” 1955.

Vallhagarpublikationens massiva omfång och gedigna utformning måste dock betraktas både på gott och ont. Undersökningen och publikationen har dels gett en gedigen utredning av fenomenet, men dess massiva struktur har också gjort att den kommit att bli något av ett facit och mer eller mindre lagt locket på för forskningsdiskussionen. Således verkligen delat in forskningen i efter och före faser.

Bilden av kämpgravbebyggelsen är i publikationen framställd som en agrarekonomisk gårdsbebyggelse från perioden 200-600 e. Kr. som hastigt övergivits vid folkvandringstidens slut. En bild som därefter väldigt sällan har kommit att revideras eller diskuterats. En del smärre anmärkningar på dateringsgrunden har framförts (ex. Nylén 1981), men inte lyckats vinna mark. Den forskning som bedrivits kring kämpgravsbebyggelsen efter Vallhagarpublikationen har istället i första hand varit inriktad mot kulturgeografiska (Carlsson 1979) och landskapsarkeologiska studier (Svedjemo 2014). I mindre omfattning har också mer socialstrukturella aspekter berörts (Cassel 1998).

Sammanlagt har omkring ett 100-tal stengrundshus varit objekt för arkeologiska undersökningar (se sammanställning i Svedjemo 2014:55). De flesta helt undersökta lämningar tillhör dock Vallhagarundersökningarna och perioden innan. En stor del mindre undersökningar som utförts efter Vallhagarpublikationen med för diskussionen betydande resultat (inte minst utifrån användningen av fosfat-analyser, ¹⁴C-analyser o. s. v.) (se ex. Melander 2015), har därmed inte utifrån det arkeologiska perspektivet kunnat infogas i diskussionen, vilket gör att nya frågor kring omfattningen, dateringen, användningen, temporaliteten och den socialstrukturella funktionen av kämpgravshusen återaktualiserats. Det föreligger således ett behov av att lyfta på Vallhagar locket.

Tidigare undersökningar av bildstensplatser

Få av de totalt ca 570 hitintills funna gotländska bildstenarna har påträffats på vad som kan tolkas som den ursprungliga plats där de en gång restes under yngre järnålder (Widerström 2012: 36). Enligt en studie av Karl Gustaf Måhl återfinns endast 15 kvarstående bildstenar av denna sena typ, fördelade på tolv platser i landskapet (Måhl 1990, 2002). På de flesta av dessa platser återfinns även andra fornlämningar som husgrunder, vägar och gravfält. Måhl redovisar endast de bildstenar som idag fortfarande står kvar i landskapet. Andreeffs studier

visar att antalet bildstenar som återfunnits på ursprunglig plats har varit fler (Andreeff 2012: 143, Andreeff i manus).

Fredrik Nordin undersökte i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet ett antal bildstensplatser. Bland annat Väskinde Vis (JPL 97)¹ år 1883, Hejnum Nygårds (JPL 94) år 1886, Hejnum Riddare (JPL 40) år 1887, samt Lärbro Stora Hammars (JPL 184-188), Västerhejde Suderbys (JPL 8) och Buttle Änge (JPL 137) under år 1911. I Buttle Änge påträffade Fredrik Nordin kol, obrända djurben och keramik vid fundamentet av de två parallell stående stenarna. Även vid lokalen Västerhejde Suderbys hittade han kol, obrända djurben och keramik vid ett djup av 0,65m vid fundamentet av stenen (Lindqvist 1941, 1942, Nylén & Lamm 2003, Andreeff 2012). De nämnda fynden har främst tolkats som rester av offer och offermåltider. Det finns arkeologiska och etnografiska exempel på liknande traditioner både i Sverige och i andra länder. Offer och andra ritualer har praktiserats invid förhistoriska lokaler, invid resta stenar och stenhällar intill 1800-talet.

I modern tid har endast ytterligare två bildstensplatser undersökts. Monica Wennersten undersökte år 1973, en plats vid Visnar ängar (JPL 7) i Alskog där hon grävde ut området kring tre bildstenar varav två hade endast "rötterna" bevarade. I anslutning till bildstenarna påträffades en två meter bred stenläggning som eventuellt utgjorde en forntida väg. Hon påträffade även två fyndrika brandgravar nära bildstenarna med bland annat fynd som pärlor, hängen av brons, nålar, beslag, nitar m.m. (Wennersten 1973).

År 1989 undersökte Karl Måhl en bildstensplats vid Fole Vatlings (JPL 59, Raä 3). Han undersökte även den stensatta väg vid vars kant bildstenen står. Måhl kunde konstatera en samtidighet mellan väg och bildsten (Måhl 1989, 1990).

De fynd som gjordes vid Fredrik Nordins utgrävningar har det refererats till, under årens lopp, i litteraturen men inga ytterligare undersökningar förutom Andreeffs undersökningar år 2007 vid Fröjel Stenstugu samt år 2009 och år 2013 vid Buttle Änge har utförts för att explicit se om samma fyndomständigheter kan återfinnas (Andreeff 2012; Andreeff & Bakunic Fridén 2014; Andreeff, Melander & Bakunic Fridén 2014; Andreeff & Potter 2014).

År 2007 utfördes en utgrävning av Alexander Andreeff vid bildstensplatsen Fröjel Stenstugu (JPL 61, Raä 12:1). Invid bildstenen påträffades föremål och brända människoben, rester efter ett brandgravsmaterial. Det hittades ca 1 kg kremerade människoben, glaspärlor, del av vriden silverarmring, bronsbeslag, nitar, sländtrissa av bergart, järn- och glasfragment m.m. (Andreeff 2012; Andreeff & Bakunic Fridén 2014; Andreeff & Potter 2014).

¹Dessa nummer motsvarar Jan Peder Lamms (JPL) förteckning över bildstenar i Nylén & Lamm 2003.

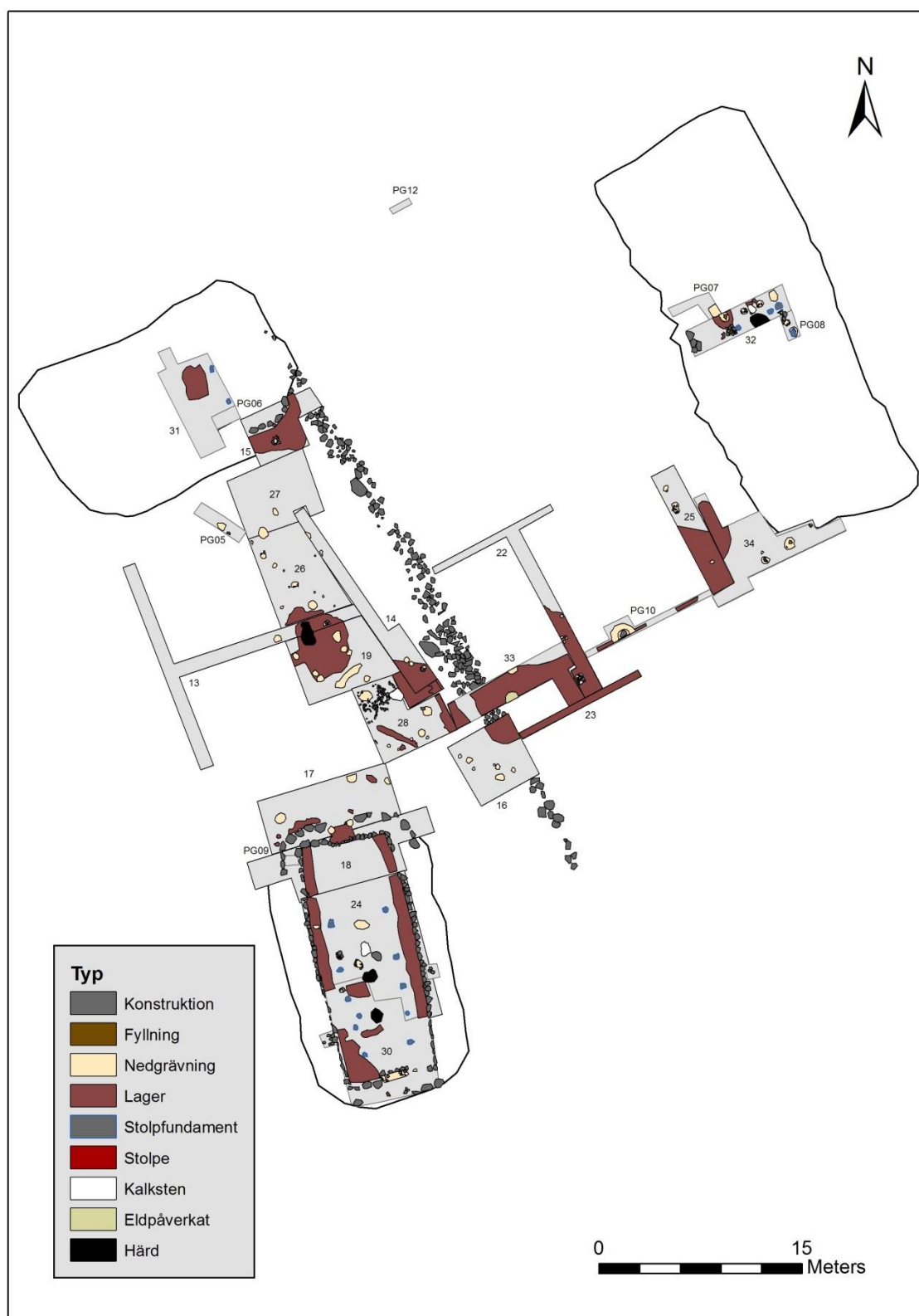

Fig. 3:1. Översiktskarta över hela undersökningsområdet kring Raä Buttle 43:1-4 med stengrundshusens ytterkant markerade. Grafik: Alexander Sjöstrand

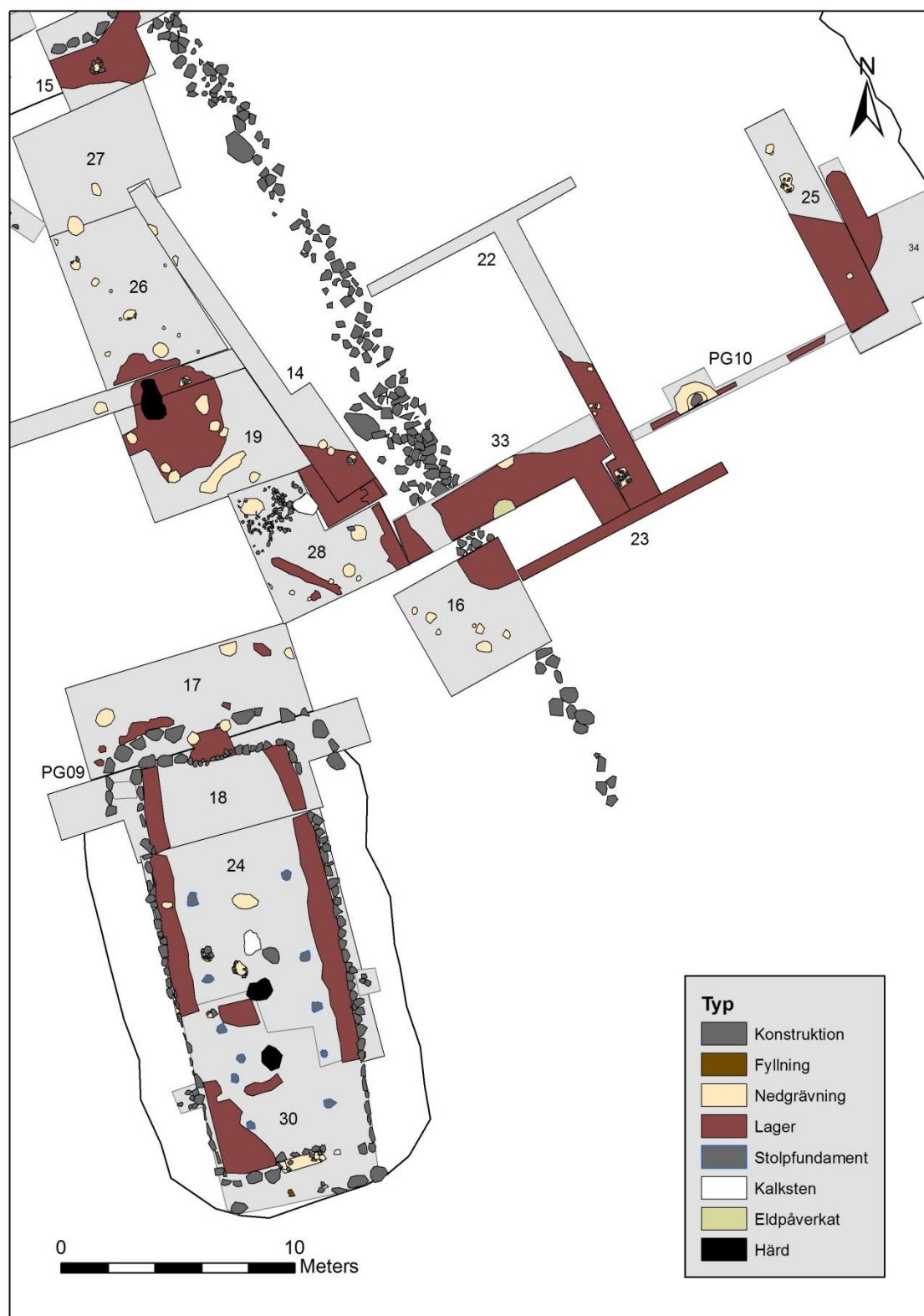

Fig. 3:2. Översiktskarta över undersökningsområdet. Grafik: Alexander Sjöstrand

3. Schakt- och anläggningsbeskrivningar

Undersökningen 2015 har bedrivits genom *single context* metodik, vilket innebär att varje struktur brutits ner till sitt minsta sammanhang – kontext. Således har undersökningen ämnat i så pass hög grad som det varit möjligt att följa naturliga stratigrafier (se vidare *Metodik och genomförande*). Vid undersökningen har de övergripande kontexttyperna *nedgrävning*, *lager*, *fillning* och *konstruktion* nyttjats. Enskilda kontextnummer återges enligt schemat: schaktnummer kolon specifikt kontextnummer, det vill säga att led ett motsvarar schaktnummer och led två enskilt kontextnummer (ex. 01:01 motsvarar *schakt 1: kontext nummer 1*). Samtliga registrerade kontexter presenteras i kontextlistan. I de fall där flera enskilda kontexter tillsammans utgör en specifik grupp/anläggning (ex. ett stolphål) används ett grupperings/anläggningsnummer enligt följande schema: *G 01:1* – motsvarande: G= grupp (gruppering av sammanhörande kontexter), 01= schaktnummer, 1= specifikt grupp/anläggningsnummer inom schaktet.

Schakt 18

Större delen av schakt 18 (se fig. 3:2) som består av den nordligaste delen av stengrundshus Raä Buttle 43:1 undersöktes år 2014 och resultat finns rapporterat i Andreeff & Melander 2015. Dock återstod några icke utgrävda kontexter i botten av schakt 18 precis innanför ingången vid inre tröskeln på den norra kortsidan när fältsäsongen 2014 avslutades och dessa undersöktes år 2015 (se bilaga Kontextlista: 18:0115, 18:0215, 18:0315, 18:0415, 18:0515, 18:0615, 18:0715). Ritningar, foton m.m. kommer att presenteras i slutrapport.

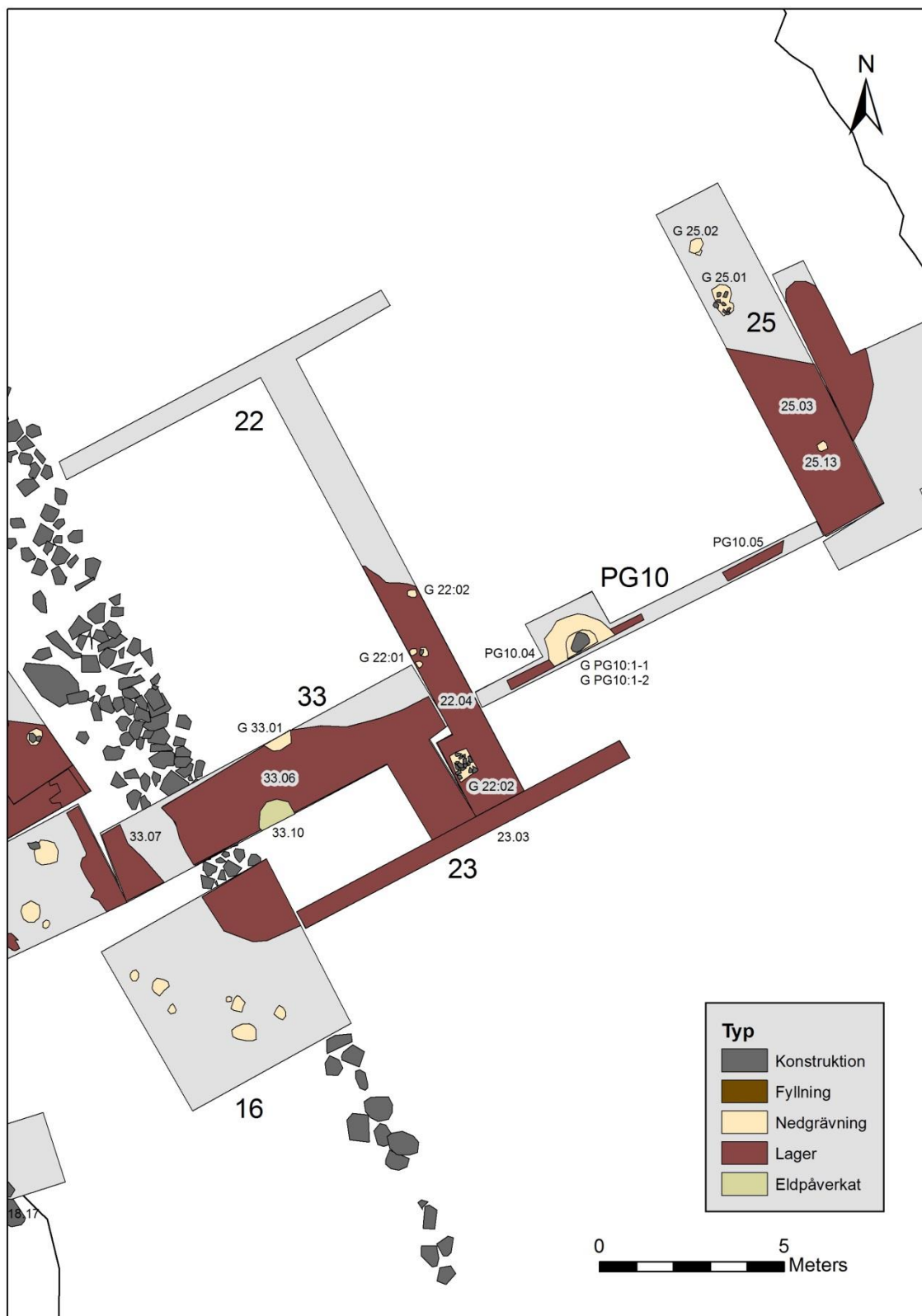

Fig. 22:1. Schakt 16 (2014), 22, 23, 25 (2015), 33 samt provgrop 10 (2016). Grafik: Alexander Sjöstrand

Schakt 22

Schakt 22 utgjorde ett sökschakt som påbörjades genom ett 0.5 x 10 m långt schakt i SV-NÖ riktning. Schaktets placering utgick från den fosfatkartering som genomfördes över ytan öster om stensträngen (Raä 43:1) och placerades strax invid stensträngen. Schaktets placering motiverades av en stigande halt av fosfater (se fig. 22:1).

Syftet var att undersöka ifall fosfathalterna indikerade mänsklig aktivitet på ytan öster om stensträngen. Parallellt och söder om schakt 22 anlades schakt 23 av samma anledning. Under utgrävningen förlängdes schaktet med ytterligare 14 m² vilket motiverades av fosfatkartering och de skillnader i stratigrafi som kunde urskiljas mellan schakt 22 och schakt 23. Schaktets förlängning kopplade därmed ihop schakt 22 med schakt 23 genom ett långt schakt bestående av 13 kvadratmeterrutor som sträcktes i NÖ-SV riktning (se fig. 22:1, 22:2).

Totalt kom schakt 22 att omfatta 19 m² fördelat på 25 fyndområden.

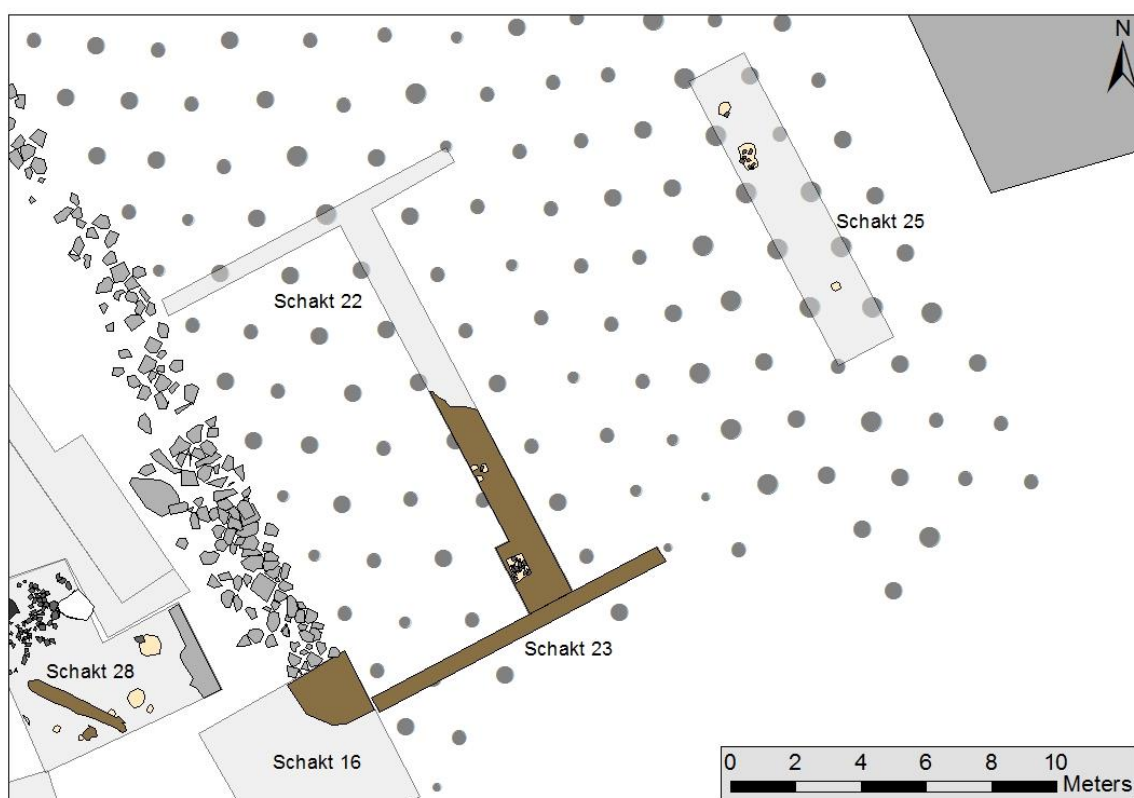

Fig. 22:2. Fosfatkartering vid schakt 22, 23 och 25. Större cirkel anger högre halt av fosfat i jorden. Grafik: Alexander Sjöstrand

Stratigrafi

Ursprungliga schakt 22, fyndområde 1-10, utgjordes av tre lager; torvlager (22:01), ploglager (22:02) och morän (22:03) (se fig. 3). I dessa rutor kom moränlager tidigt (ca 0.25-0,30m) vilket skiljde sig markant från stratigrafien som upptäcktes i Schakt 23. Schakt 23 hade ett fjärde kulturpåverkat lager som inte kunde ses i schakt 25 trots att det senare var placerat endast 13 m norr om det förstnämnda. Från torvlagret (22:01;1-10) omhändertogs 1 spik och 9 g keramik (yngre rödgods) som sållfynd. Från ploglagret (22:02;1-10) omhändertogs 12 g ben, 2 g bränt ben, 4 g okänd keramik, 1 g yngre rödgods, 1 g järn av okänd typ samt 2 spikar och en hästkosöm. Då fynd av recent karaktär framkom tillsammans med fynd av äldre karaktär går det att sluta sig till att både torvlager och ploglager är omrörda med störd kronologi som följd.

De fyndområden som tillkom senare, 11-25, har en stratigrafi som till viss del skiljer sig från de ursprungliga 10 fyndområden som grävdes. Det mörka kulturpåverkade lager som påträffades i schakt 23 påträffades också i de södra delarna av schakt 22:s utvidgning (fyndområde 16-25). På profilen kan man se att moränlagret sluttar söderut över ytan och att ett lager med kulturpåverkad jord (kontext 22:04) framträder från fyndområde 16 och fortsätter söderut (se fig. 4 och 5). Från torvlagret (22:01;11-25) omhändertogs 7 g porslin, 1 spik och 1 hästkosöm. Från ploglagret (22:02;11-25) omhändertogs 34 g ben, 6 g bränt ben, 14 g kol, 21 g glas, 9 g flinta, 9 g bränd lera, 3 g porslin, 26 g yngre rödgods, 1 g läder och 9 g av okänd metall tillsammans med fem spikar, ett fragment av en hästsko samt en större bit flinta som tolkats kan ha använts som eldslagningsflinta.

I det kulturpåverkade lagret (22:04) omhändertogs 107 g ben, 8 g flinta, 9 g kol, 4 g bränt ben, 1 g järn, 22 g bränd lera, 1 g vitgods och 19 g av förhistorisk keramik. Moränlagret (22:03) var relativt fyndtomt. Här hittades 2 g ben och 3 g över hela schaktet.

Sammanfattningsvis är det relativt få fynd som gjorts i schakt 22 sett till vikt och antal jämför med andra mer kulturpåverkade schakt i undersökningsområdet.

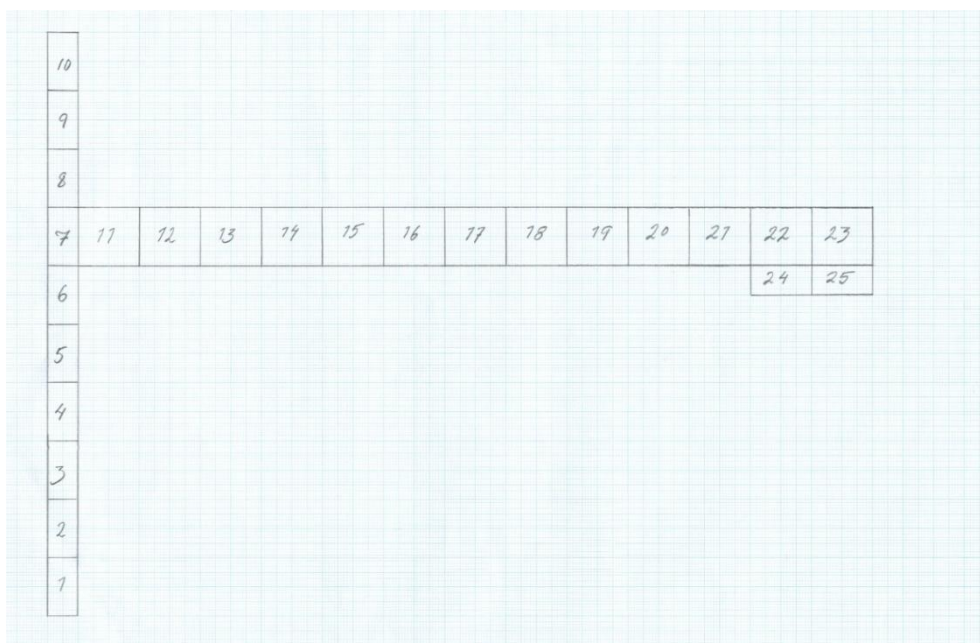

Fig. 22:3. Fyndområden schakt 22. Skala 1:50

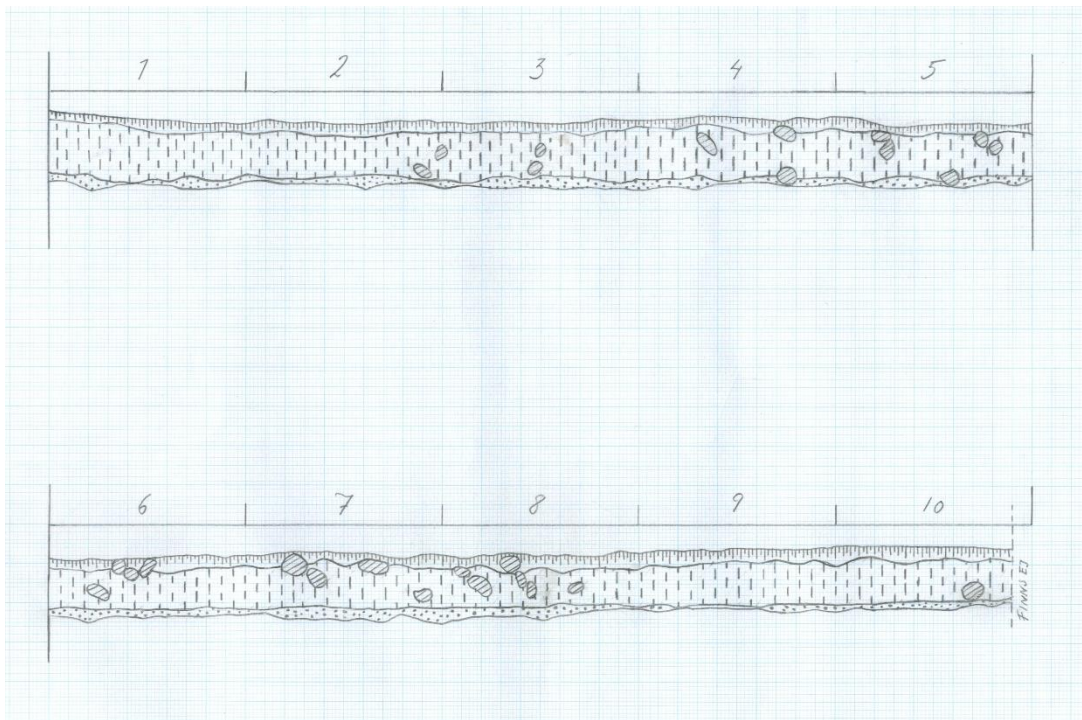

Fig. 22:4. Profiliritning mot norr, fyndområde 1-10. Skala 1:20

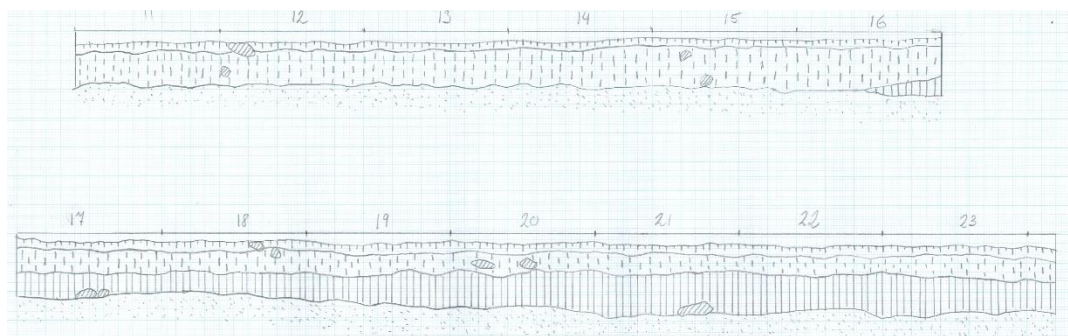

Fig. 22:5. Profiliritning mot öster, fyndområde 11-23. Skala 1:20

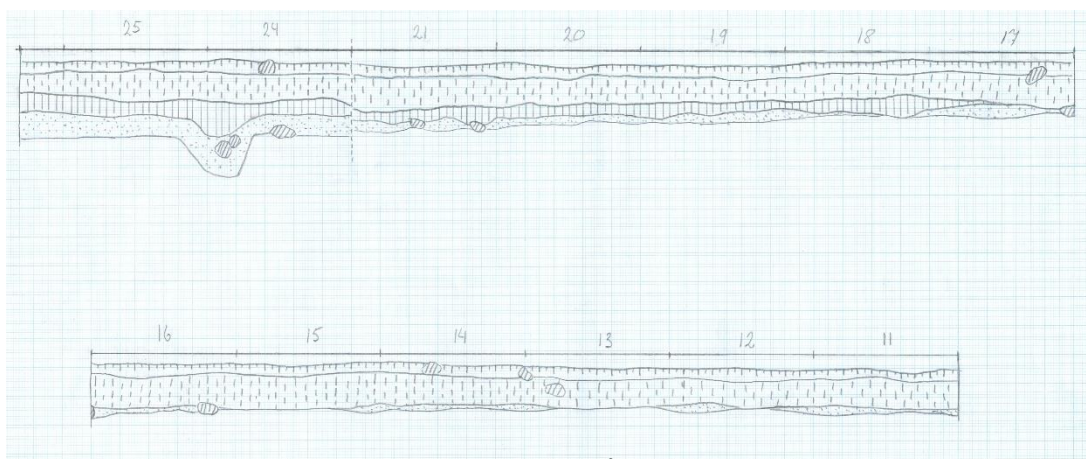

Fig. 22:6. Profiliritning mot väster, fyndområde 11-25. Skala 1:20

Anläggningar

Totalt har tre anläggningar/grupper påträffats i schakt 22 och samtliga i förlängningen av schaktet (fyndområde 11-25) och de konstaterades först när moränlagret (22:03) uppträdde. Detta har varit ett allmänt fenomen i hela undersökningsområdet att nedgrävningarna först syns överst i bottenlagret med i annars steril morän.

G 22:1

Anläggningen bestod av tre nedgrävningar (kontext 22:05/06, 22:07/08 samt 22:09/10) i nära anslutning till varandra. Fyllningarna i nedgrävningarna bestod av mörkbrun, lucker och mager silt som var blandad med sten och kol/sot. Själva fyllningen var ca 0.20m tjockt och stod i skarp kontrast med det omgivande moränlagret. Dock var det svårt att urskilja gentemot överliggande kulturpåverkat lager (22:04). Nedgrävningarna var i samtliga fall cirkulära, 0.2-0.3 m i diameter och 0.23-0.25 m djupa. De hade sluttande sidor och en ojämn botten. I botten av 22:06 och 22:08 hittades en större rund sten (0.15m i diam.) i vardera nedgrävningen. Dessutom gjordes fynd av skörbränd sten, benfragment och kol i groparna.

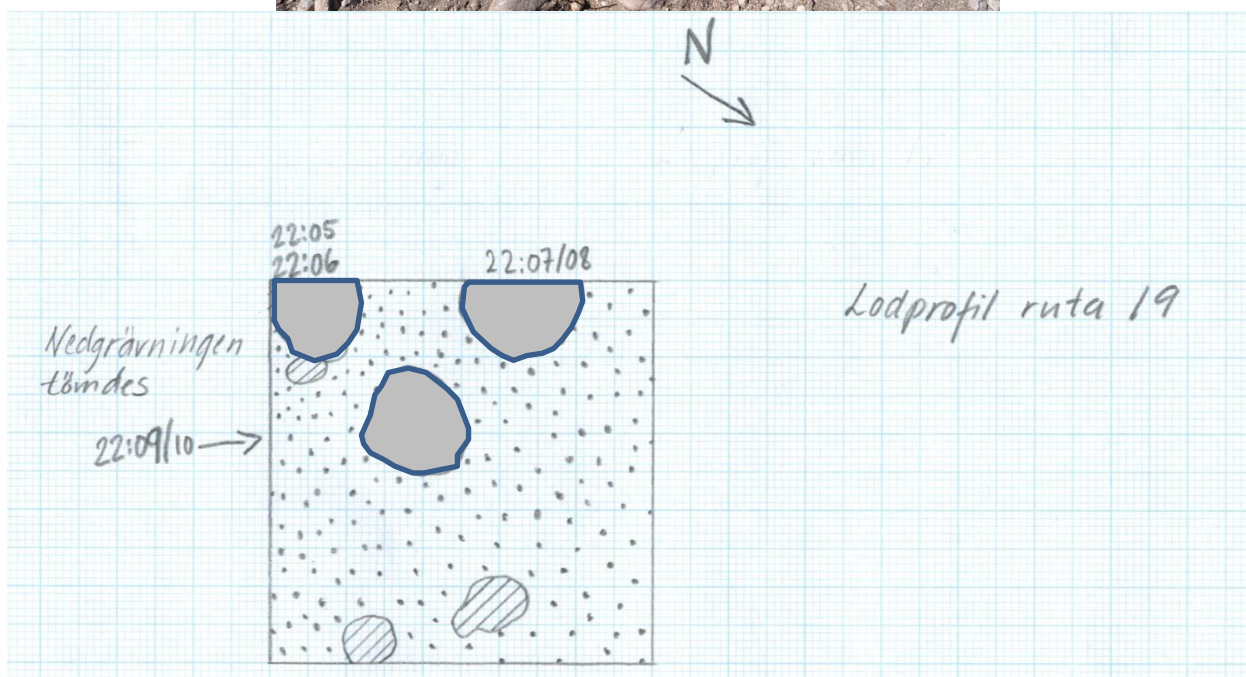

Fig. 22:7. Foto och grafik av G 22:1. Grafiken förtydligar mörkfärgningarna. Skala 1:20

G 22:2

Efter att schaktet utökats med fyndområden 11-23 upptäcktes i fyndområde 22 en flat kalksten när moränlagret (22:03) framträdde. Stenen stod uppställd vilket inte tycktes naturligt och beslut togs att utöka med två ytterligare fyndområden (24 och 25). Under kontext 22:04 upptäcktes en rektangulär formation av sten som tycktes inhysa en fyllning av mindre sten (se fig. 22:8).

Fyllningen (22:11) bestod av mörkbrun, lucker och mager silt som var blandad med småsten, kol och sot. Detta lager var diffust mot samtliga omgivande kontexter.

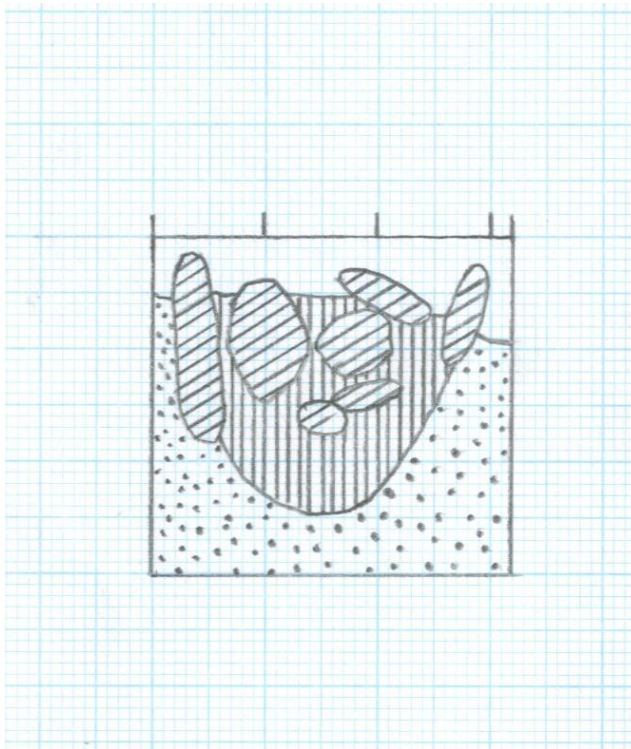
Konstruktionen (22:12) var rektangulär med samma mått som anges på nedgrävningen (22:13). De stenar som utgjorde konstruktionen bestod av kalksten och skörbränd sten med en diameter på ca. 0.10-0.30m. Nedgrävningen (22:13) var rektangulär, 0.57m lång, 0.53m bred samt hade ett djup av 0.37m. Sidorna var sluttande och botten var kon-formad. Den särskilde sig tydligt mot omgivande moränlager, dock med mjuka och runda kanter. Den syntes inte vid grävning av det kulturpåverkade lagret (22:04).

Den förmodade konstruktionen snittades och ritades vid undersökning (se fig. 22:9.). Därefter tömdes nedgrävningen på sitt innehåll och jordprov (ID:10141) togs av fyllningen (22:11). Jordprovet togs för att kunna utreda funktionen av den förmodade konstruktionen (22:12). Fynd av kol, skörbränd sten och benfragment återfanns i fyllningen.

Tolkningen som gjorts utifrån utseende och fynd är att det kan vara en hård, kokgrop eller en ugn. Detta genom fynd av kol och skörbränd sten. I botten efter tömningen framkom en större platt sten vilket till sitt utseende påminner om stenskoning (se fig. 22:10). Kol som påträffades dikt an ovanpå konstruktionen har mätts in (ID: 10149). Gruppen grävdes ut helt och är avgränsad inom fyndområde 22, 24, och 25. Anläggningen syns ej breda ut sig västerut in i profilen.

Fig. 22:8. Kontext 22:11/12/13. Foto mot norr

*Fig. 22:9. Snittad kontext 22:11/12/13.
Mot norr. Skala 1:20*

*Fig. 22:10. Kontext 22:11/12/13 efter tömning. Mot norr. Misstänkt
stenskonig syns i norra delen av nedgrävningen*

G 22:3

Vid putsning av moränlager (22:03) i fyndområde 18 påträffades en mörkfärgning (se fig. 22:11). Mörkfärgningens fyllning (22:14) bestod av mörkbrun, lucker och mager silt som var blandad med småsten. Själva nedgrävningen (22:15) var cirkulär med en diameter på 0.45m och 0.24m djup samt konkav-form med spetsig botten. Nedgrävningskanten var oklar och hörnen rundade vilket gjorde att hela nedgrävningen var diffus mot omgivande kontexter. Inga fynd gjordes i någon av kontexterna och det är oklart huruvida mörkfärgningen verkligen är ett resultat av mänsklig påverkan.

Fig. 22:11. G 22:03 Mörkfärgning (kontext 22:14/15). Foto mot norr

Fynd

Schakt 22 har sammanlagt sexton särskilt inmätta fynd (se tabell 1 och bilaga Fyndlista).

Tabell 1. Särskilt inmätta fynd (in situ)

Kontext 22:01	Fynd ID: 8500	Metallsölja
	Fynd ID: 8501	Yngre rödgoods keramik
	Fynd ID: 8502	Järnspik
Kontext 22:02	Fynd ID: 8507	Kol
	Fynd ID: 8512	Kol
	Fynd ID: 8535	Keramik (okänt)
	Fynd ID: 8740	Läder
	Fynd ID: 9153	Halv skilling mynt
	Fynd ID: 9154	Metallklamp
	Fynd ID: 9159	Benknapp
	Fynd ID: 9162	Läder
	Fynd ID: 9163	Kopparlegering
	Fynd ID: 9166	Romerskt silvermynt
	Fynd ID: 9171	Yngre rödgoods keramik
Kontext 22:04	Fynd ID: 10149	Kol
	Fynd ID: 10152	Förhistorisk keramik

Fig. 22:12. ID 9153. ½ Skilling, år 1799

Två mynt påträffades i schakt 22. En ½ Skilling 1799. Myntet (ID: 9153) hittades i ploglagret (22:02) med en höjd av 48,349 m över havet. Myntet är välbevarat och tydligt präglat med både valör och präglingsår. Myntet väger 4,97 g, mäter 28mm i diameter och är 1 mm tjockt. Texten går att utläsa som "RIKS.STAND:RIKSGs CONTORS POLLET" och visar att myntet är ett skiljemynt utgivet av Riksgäldskontoret 1799. Med skiljemynt menas att myntets metallvärde understeg den präglade valören. Halvskillingmynt präglades efter att det uppkom en brist på skiljemynt under 1790-talet (Castenhag 2012).

I ploglagret (22:02) framkom det ett romerskt silvermynt (ID: 9166) på en höjd av 48,308 m över havet. Myntet väger 2,7 g, mäter 16,9 x 18,3 mm och är 1,5 mm tjockt. Myntet är mycket slitet och många detaljer som skulle kunna användas för att identifiera myntet har gått förlorade (se fig. 12). Vad som går att se är texten "SAVGPI" som fortfarande är bevarad på vänster sida om den präglade figuren på myntets "framsida". Denna korta textrad kan spåras till romerska denarer präglade under Antoninus Pius. Myntets "baksida" visar en förmodad kvinnofigur vars detaljer är bortnötta. Det förmodas vara en gudinna och en identifiering av vilken gudinna hade kunnat ge en snävare präglingsinformation. Vad som går att sluta sig till är att det antingen är gudinnan Aequitas (rättvisans gudinna), gudinnan Roma (staden Roms gudinna) eller Clementia, vilka alla porträtteras i liknande positioner. Vad som särskiljer dessa figurer är ifall gudinnan håller i en vågskål eller i en olivkvist. På myntet är dessa detaljer bortnötta vilket gör det omöjligt att säkerställa helt. Antoninus Pius regeringstid varade mellan 138-161 e. kr. och om myntet avbildar Aequitas är det sannolikt präglat 140-143 e. kr. men deponerat mellan 400 och 600 om man jämför med liknande fynd på Gotland (Lind 1988:154).

Mynt präglade under Antonius Pius är, tillsammans med Marcus Aurelius, utgör de vanligaste myntfynden på Gotland. Antalet silverdenarer som är funna i Sverige är ~7000, varav ~6000 av dem är funna på Gotland (Lind 1981:7). Av dessa är mellan 1097-1161 präglade av Antonius Pius. I Buttle har man tidigare funnit sammanlagt två silverdenarer av Antonius Pius. Den första, tillsammans med en annan, okänd denar, hittades 1847 av en bonde när han plogade sin åker nära gårdshusen, tätt intill ett stenrör, som troligen kan vara en kämpgrav/stengrundshus (Östergren 1981). Det andra myntet av Antonius Pius blev funnet av Greta Arwidsson hos änkan Olsson på Änge gård, och blev inköpt 1950. Detta mynt är dock oklart om det är ett romerskt mynt eller om det är en vikingatida kopia och har troligen blivit hittat långt innan 1950 och funnen någonstans i det berörda området (Melander 2015).

Fig. 22:13. ID 9166. Romersk denar, Antoninus Pius. Foto: Gustav Malmberg

Matris

En "Harris matrix" har framställts över samtliga kontexter i schakt 22 (se fig. 22:12). För kontexter se kontextbeskrivning. Kronologin mellan grupperna är dock mer diffus än vad som framgår av matrisen. Då samtliga anläggningar påträffades först när moränen rensades fram och ingen tydlig avgränsning fanns i övergång mellan kontext 22:04 och anläggningarnas fyllningar är det svårt att avgöra om nedgrävningarna är gjorda i moränlagret (22:03) eller om de är samtida med det kulturpåverkade lagret (22:04).

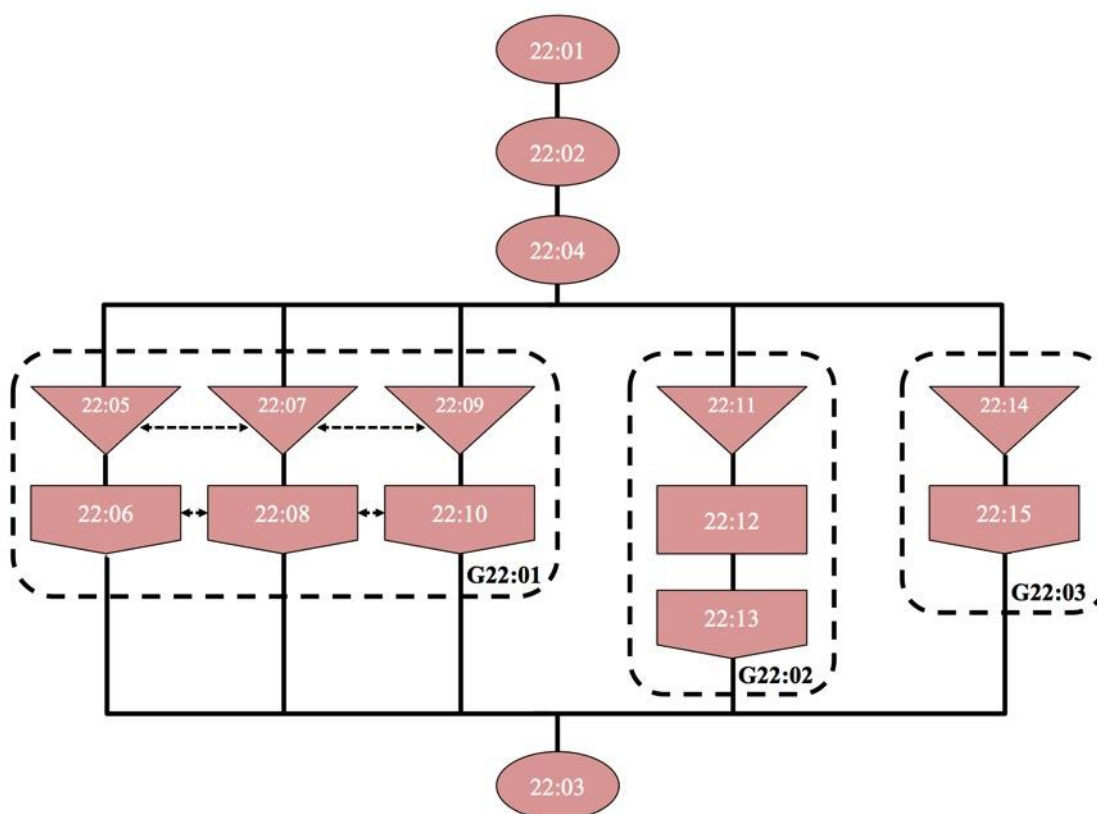

Fig. 22.14. Matris över schakt 22 och kontexters relation mellan varandra. Cirklar anger lager, trianglar anger fyllning, fyrkanter anger konstruktion och femkanter anger nedgrävningar. Grafik: Noah Runesson

Diskussion

Syftet med schakt 22 var att undersöka ifall fosfathalterna indikerade en mänsklig aktivitet på ytan öster om stensträngen. I fyndområde 1-15 hittades inga fynd som kunde förklara de höga fosfat-halterna i jorden som framkom under fosfatkarteringen. Spridda fynd från skilda dateringar kunde omhändertas från ploglagret (22:02) och mycket tyder på att detta lager är omrört med en störd kronologisk stratigrafi. Från fyndområde 16 däremot framkom ett kulturpåverkat lager (22:04) som tycks vara en förlängning på det kulturpåverkade lager som sträcker sig från den västra sidan av stensträngen (Raä 43:1), under stensträngen och som fortsätter under delar av schakt 22, schakt 23 och vidare mot och igenom schakt 25. Senare utgrävningar kan ge en bättre övergripande bild av hur detta kulturpåverkade lager breder ut sig mot den större kämpgraven som finns i utgrävningsområdets östra kant.

Två grupper visar på en mänsklig aktivitet i det utgrävda området. G 22:01 tolkades vara en kokgröpsgrupp genom fynd av kol, sot och skörbränd sten. I nuvarande skick syntes gruppen som tre separata nedgrävningar men detta kan vid användningen varit en större grop som vid igenfyllning fick denna karaktär. Fyllningens jordkaraktär särskilde sig inte från det överliggande kulturpåverkade lagret vilket gör det svårt att avgöra om nedgrävningarna skedde direkt i moränlagret eller om nedgrävningarna börjar redan i det kulturpåverkade lagret. Kontext 22:05/06, en av de tre groparna, avgränsas i västlig riktning av schaktets kant vilket gör att det kan finnas ytterligare gropar direkt väster om den utgrävda ytan av schakt 22. En utgrävning av den utforskade ytan kan därför ge mer information både om det kulturpåverkade lagret och förekomna gropar.

G 22:02 tycks vara en konstruktion som tolkas vara en härd eller ugn. Även i denna konstruktion gjordes fynd av kol, sot, skörbränd sten och benfragment. I botten av nedgrävningen upptäcktes en flat, avlång sten som för tankarna in på att det kan vara någon sorts ugn. Vi kan med sannolikhet säga att detta inte är en naturlig stenformation utan formad av mänsklig aktivitet. Ett jordprov av den inneslutna fyllningen (22:11) togs vilket möjliggör en analys av jorden för att utreda konstruktionens förhistoriska funktion. Även kol från jorden som låg direkt mot anläggningen mättes in vilken möjligtvis kan användas för datering. Vid undersökningen av anläggningen framkom det att anläggningen tycks vara avgränsad i upptagna fyndområden. Tolkningen av anläggningen kan snabbt komma att ändras i den händelse en liknande anläggning skulle upptäckas i närheten. Den sten som påträffades i botten av nedgrävningen (22:13) för tankarna till en stenskonig och det är möjligtvis inte helt uteslutet att det är ett större stolphål som fyllts igen.

Den sista anläggningen som grävdes (G 22:03) är troligtvis inte ett resultat av mänsklig aktivitet. Visserligen en mörkfärgning men inga fynd gjordes och jorden blandade sig gradvis med moränen vilket gjorde att den förmodade nedgrävningen blev mycket diffus. Det kan således vara resultatet av en naturlig fördjupning som fyllts av överliggande lager.

Schakt 23

Schakt 23 öppnades som ett 10 x 0,5 meter stort sökschakt i nordöstlig riktning på östra sidan om stensträngen (Raä Buttle 43:3), parallellt med schakt 22 (se fig. 22:1). I samband med föreliggande års undersökningar utfördes en fosfatkartering av området mellan steggrundshusen (Raä Buttle 43:1 och Raä Buttle 43:4) som gav höga utslag där sökschakt 22 och 23 placerades. Fyndområde 1-2 och 9-10 som låg i varsin ända av schaktet grävdes med spade för att få en överblick av profilen och eventuella lager. Spadgrävningen kom att avslutas då ett mörkare lager (23:03) framkom. Fyndområde 3-8 grävdes med skärslev och därefter grävdes hela schaktet svepande med skärslev.

Fig. 23:1. Schakt 23 under utgrävning. Fotot till vänster taget mot nordöst

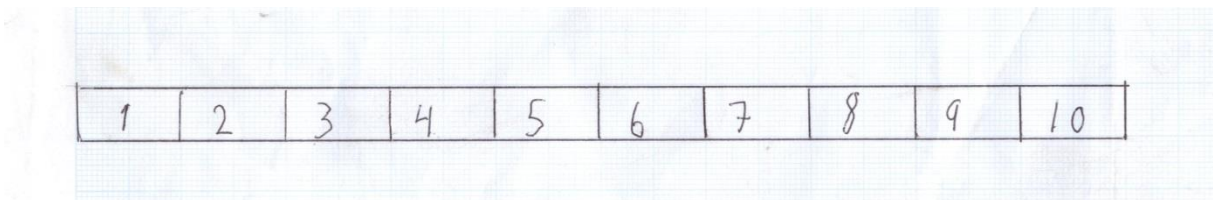

Fig. 23:2. Fyndområden schakt 23, sydväst till nordöst. Skala 1:50.

Stratigrafi

Under torvlagret (kontext 23:01) framkom ett ca 0,15–0,2 meter djupt stenblandat jordlager bestående av mörkbrun, mager, homogen och sandblandad mylla (23:02). Det stenblandade jord-lagret följdes av liknande jordlager men med skillnaden att de stenar som framkom var generellt sett mindre och jorden mörkare. Det tredje lagret var ca. 0,2–0,25 meter djupt och tolkades senare som ett möjligt kulturlager (23:03). I botten av lagret blev jorden fetare och mer kompakt. Det var svårt att se någon tydlig övergång till det fetare lagret och det fortsatte delvis ner i moränen (23:04). Alla kontexter utgjordes av lager och inga anläggningar/grupper påträffades i schaktet.

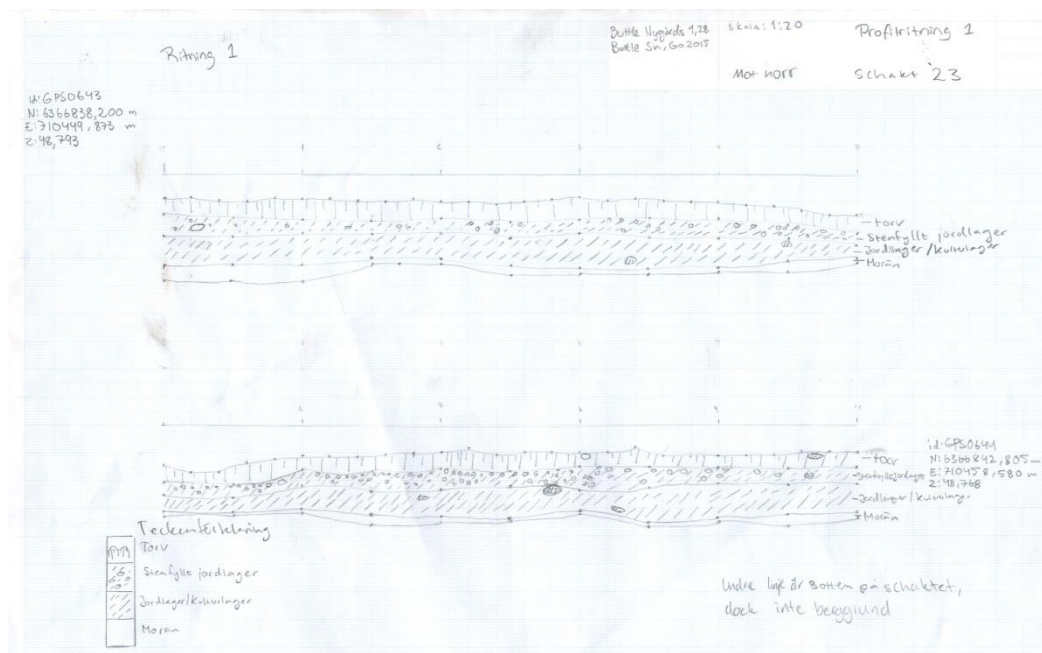
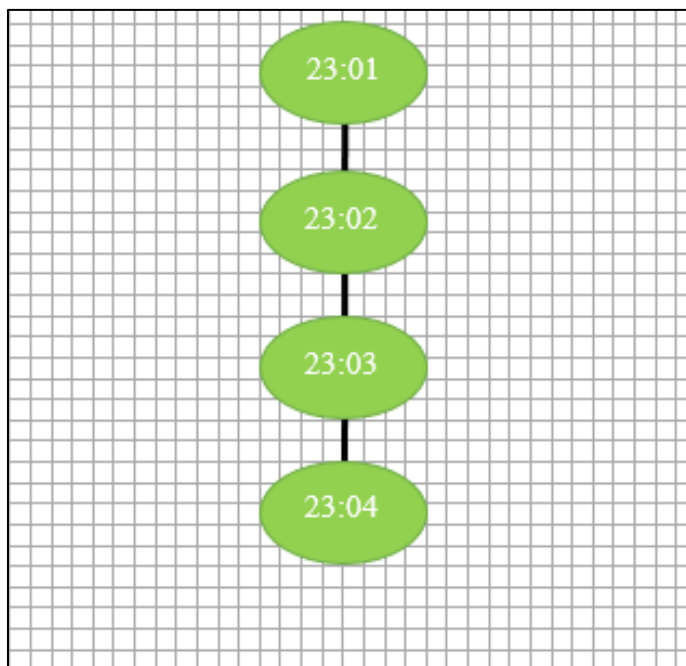

Fig.23:3. Profiliritning mot norr schakt 23. Retuscherad ritning kommer att publiceras i slutrapport

Fynd

Endast fåtalet fynd framkom i kulturlagret. Det främsta fyndmaterialet bestod av små benfragment (ca 30 gram), en del av en hästsko i järn samt tre järnspikar, och enstaka fragment av keramik och kol (se bilaga Fyndlista).

Matris

Diskussion

Schakt 23 visar att det funnits någon typ av aktivitet mellan husen (Raä Buttle 43:1 & Raä Buttle 43:4) och jämfört med schakt 22 så finns det ett ca 20-25 cm mörkare jordlager under ploglagret. Detta kan tolkas som ett kulturlager, emellertid var kulturlagret fyndfattigt och svårtolkat.

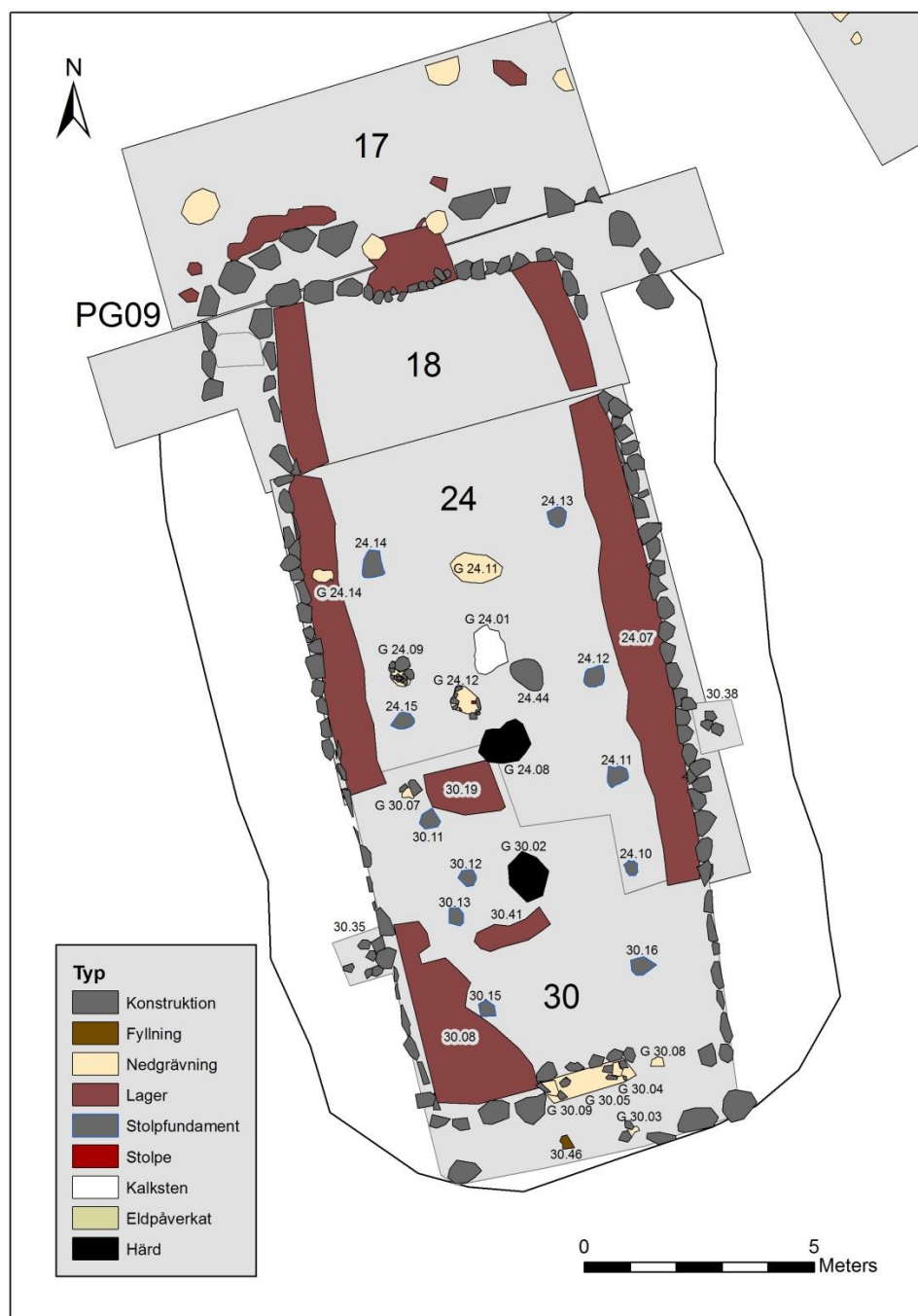

Fig. 24:1. Schakt 17,18 (2014), 24 (2015), 30 samt provgrop 09 (2016). Grafik: Alexander Sjöstrand

Schakt 24

År 2015 återupptogs undersökningen av stengrundshuset Raä Buttle 43:1 som kom att avslutas år 2016. Raä Buttle 43:1 återfinns i fornminnesregistret som en 22 x 12 m stor husgrund med ca 3 m breda och 0.5 m höga stenmurar, delvis övertäckt av odlingssten (se FMIS, Raä Buttle 43:1); det vill säga en så kallad "kämpgrav". Undersökningen av stengrundshuset kom att omfatta 73 m² kring husgrundens mitt. Schakt 24, liksom huset, ligger i nordväst-sydöstlig riktning.

Övergripande målsättning för år 2015 undersökning av Raä Buttle 43:1 är att fortsätta de undersökningar som påbörjades år 2014 då husets norra kortsida innanför och utanför ingången undersöktes (schakt 17, 18, se Andreeff & Melander 2015). Frågeställningarna kvarstår således från tidigare år och syftar till att undersöka husets kronologiska brukningsfaser och att försöka upprätta en kronologisk sekvens för platsen som stengrundshuset uppförts på.

Fig. 24:2. Översiktsbild mot syd, stenlager och rasmassor bortrensade

Stratigrafi

Odlingssten (24:02) återfanns både över och under torven (24:01). Då koncentrerad till fyndområdena 25-48, 55-58, 60-63, 65-72. Under odlingsstenen fanns rasmassor (24:04) från skalmuren (24:05, 24:06) samt ett stenlager (24:03). Detta stenlager bestod av lika mängder jord och sten. I botten av denna kontext återfanns ett antal flata stenar: G 24: 2; 24:10 och 24:21, G 24:3; 24:11 och 24:22, G 24:4; 24:12 och 24:23, G 24:5; 24:13 och 24:24, G 24:6; 24:14 och 24:25, G 24:7; 24:15 och 24:26.

Under kontext 24:03 framkom kulturlager (24:07, 24:16, 24:17, 24:18). Dessa lager var fyndförande, främst kontext 24:07 där den mesta keramiken framkom. Kontext 24:07 gick längs med skalmuren och cirka 1,5m ut från denna. I mitten av huset noterades kontexterna 24:16, 24:17 och 24:18. Kontext 24:16 bestod av kompakt svartbrun jord och kontexterna 24:17 och 24:18 av kompakt gråbrun jord. Kontext 24:17 skiljde sig från kontext 24:18 genom att det fanns mer sten i denna kontext. Samtliga kontexter (24:07, 24:16, 24:17, 24:18) innehöll dock större stenar.

Kontext 24:16 visade sig innehålla en rektangulär, flat kalksten (24:09, inom G 24:1; 24:08, 24:09, 24:19, 24:30) som mätte 1x0,65x0,15-0,25m. Denna var placerad mitt i schaktet. Inom mörkfärgningen (24:16) framkom även en stenkonstruktion med mycket fet jord (G 24:8; 24:27, 24:29, 24:33). Mellan kalkstenen och konstruktionen G 24:8 samt under kontext 24:16 framkom en mörkare mörkfärgning (24:28, 24:31). I anslutning till denna konstruktion återfanns två stycken nedgrävningar (G 24:10; 24:41, 24:42, 24:43, 24:45 och G 24:12; 24:44, 24:49, 24:50). Grupp 10 hade en storlek på 0,6x0,35x0,28m och grupp 12 en storlek på 0,6x0,55x0,24. Invid grupp 12 hittades en tunn mörkfärgning (24:51), cirka 0,5x0,6x0,05m stor.

Under 24:07, 24:17, 24:18 och delvis 24:16 framkom toppen på moränen (24:20). Denna kontext bestod av en blandning av jord från de övre lagren och morän. Fynd framkom fortfarande i detta lager. Efterföljande lager (24:34) bestod av morän. Avgränsningen mellan kontext 24:20 och 24:34 var diffus. I detta lager uppmärksammades ett flertal större stenar som samtliga sträckte sig genom flera lager (24:32). Inom kontext 24:34 och delvis i kontext 24:20 framkom flera mörkfärgningar. Väster om kalkstenen fanns en mörkfärgning (G 24:9; 24:37, 24:38, 24:39, 24:40) med storleken 0,44x0,37x0,82 och spridda fynd av bränt ben. Invid grupp 9 misstänktes det finnas en nedgrävning (G 24:13; 24:52, 24:56, 24:58) i kontakt med sten 3 och 14 (del av 24:32). Undersökningar gav inga resultat som kunde definiera någon egentlig påverkan. Norr om kalkstenen fanns ytterligare en mörkfärgning (G 24:11; 24:46, 24:47, 24:48). Denna var 1,12x0,63x0,4m stor. Jorden i denna mörkfärgning var svart, mycket fet jord samt stora inslag av kol. I fyndområdena 49 och 50 framkom två separata mörkfärgningar (24:35, 24:36). Dessa bestod av svart, lucker jord. I kontakt med kontexterna 24:35 och 24:36 fanns en nedgrävning (G 24:14; 24:44, 24:45) med storleken 0,46x0,25m. Öster om kalkstenen återfanns en liten mörkfärgning (G 24:15; 24:57, 24:59). Denna hade en diameter på 0,1m och ett djup på 0,2m.²

² Inför redigering av slutrapport bör kontexterna 24:08, 24:16, 24:28, 24:08, 24:31 slås samman då de kan tolkas som samma sot bemängda mörka lager kring de fyra härdarna/kokgroparna. Även kontexterna 24:17, 24:18, 24:20 kan eventuellt betraktas som ett och samma lager som utgör en övergång mellan moränlagret i botten och kulturlagret ovan. Kontexterna 24:35, 24:36, 24:54, 24:55 skulle kunna föras ihop till en ny grupp G 24:16?

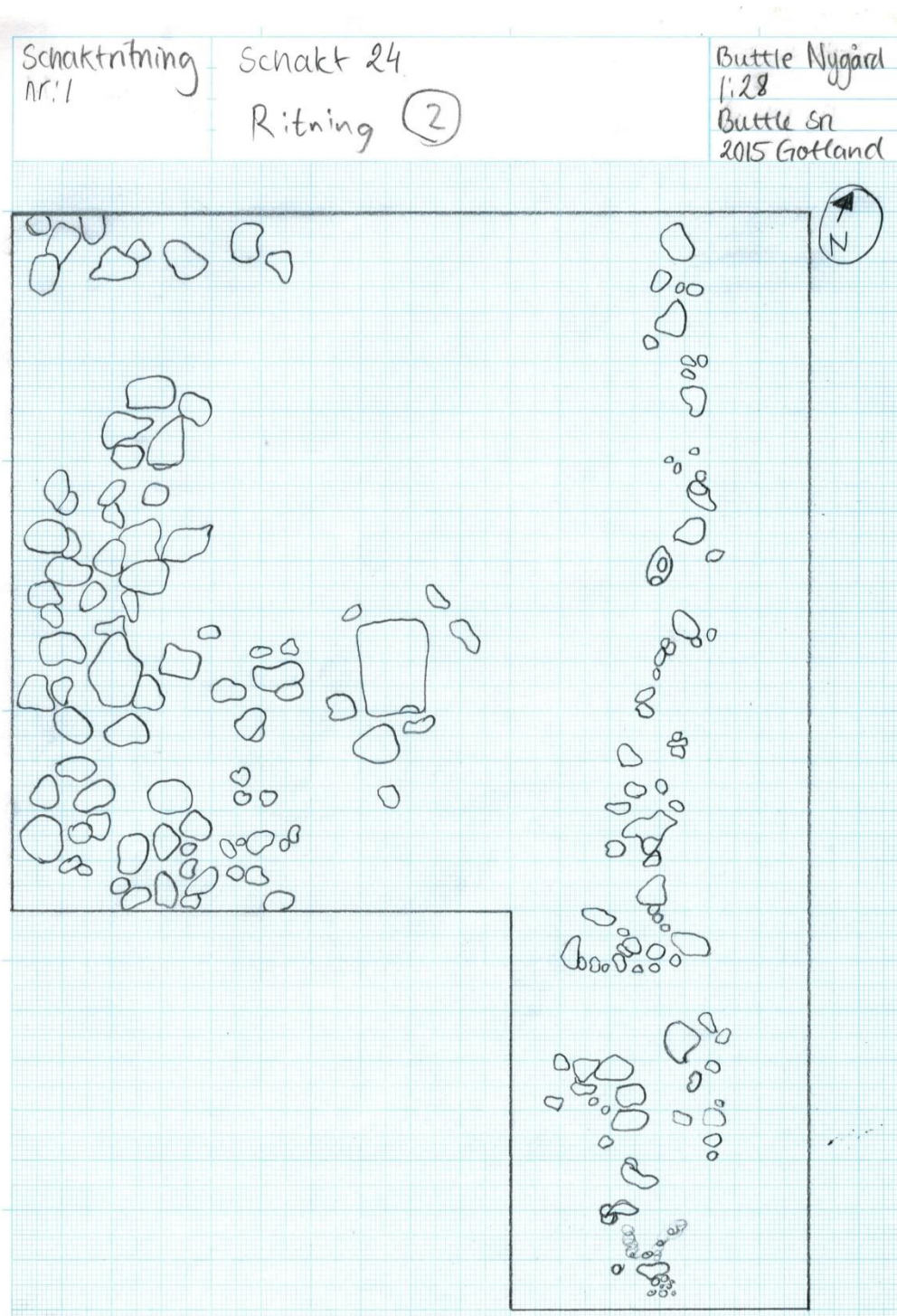

Fig. 24:3. Ritning schakt 24 med större stenar markerade, mot nordost. Skala 1:50

Fig. 24:4. Översiktsbild mot norr efter avtorvning av utökat område

Anläggningar

G 24:1

Grupperna 24:1, 24:8 och 24:11 var belägna i en rad längs med mitten av huset och är tolkade som olika former av hårdkonstruktioner eller kokgropar.

Grupp 24:1 utgörs av en härdpall (24:09) bestående av en flat, rektangulär kalksten som låg under ett lager (24:08) med brunsvart fet jord. Grupp 24:1 består av kontexterna 24:08 (lager), 24:09 (konstruktion), 24:19 (konstruktion), 24:30 (lager) i fyndområde 57, 61, 62. Tolkad som härd på grund av skörbränd sten, kol, ask- och sotfyllda mörkfärgningar kring kalkstenen.

Fig. 24:5. Hårdsten (G 24:1), bild tagen mot öst

Fig. 24:6. Hårdsten (G 24:1) avtäckt, bild mot nordost

G 24:2-24:7

Grupp 24:2-7 består av sex stycken stolpfundament som påträffades i schakt 24, samtliga är mer eller mindre flata stenar som står utplacerade i två rader ca 1,5 m från husets långsidor. G 24:2-5 längs den östra väggen och G 24:6-7 längs den västra. G 24:2 är belägen i schaktets sydöstra hörn i fyndområde 46 och består av en sten med oregelbunden form, 0,34 x 0,23 m stor. G 24:3 ligger 1,7 m från föregående och består av en eventuellt huggen kalksten, 0,38 x 0,45 m stor i fyndområde 37, 40. G 24:4 ligger ca 2 m från föregående och består av en eventuellt huggen sten, 0,4 x 0,4 m stor i fyndområde 31, 32, 34, 35. G 24:5 ligger ca 3 m från föregående och består av en kalksten, ca 0,43 x 0,36 m stor i fyndområde 22, 23. G 24:6 är det nordvästligaste stolpfundamentet och består av en eventuellt uthuggen kalksten, 0,58 x 0,39 i fyndområde 10, 11, 18, 19. G 24:7 är belägen ca 3 m syd om föregående och består av en kalksten, 0,38 x 0,37 m i fyndområde 61. Under alla stolpfundamenten framkom ett tunt mörkt moränblandat skikt av jord.

Grupp 24:02 består av kontext 24:10 (sten); 24:21 (lager under stolpfundament).

Grupp 24:03 består av kontext 24:11 (sten); 24:22 (lager under stolpfundament).

Grupp 24:04 består av kontext 24:12 (sten); 24:23 (lager under stolpfundament).

Grupp 24:05 består av kontext 24:13 (sten); 24:24 (lager under stolpfundament).

Grupp 24:06 består av kontext 24:14 (sten); 24:25 (lager under stolpfundament).

Grupp 24:07 består av kontext 24:15 (sten); 24:26 (lager under stolpfundament).

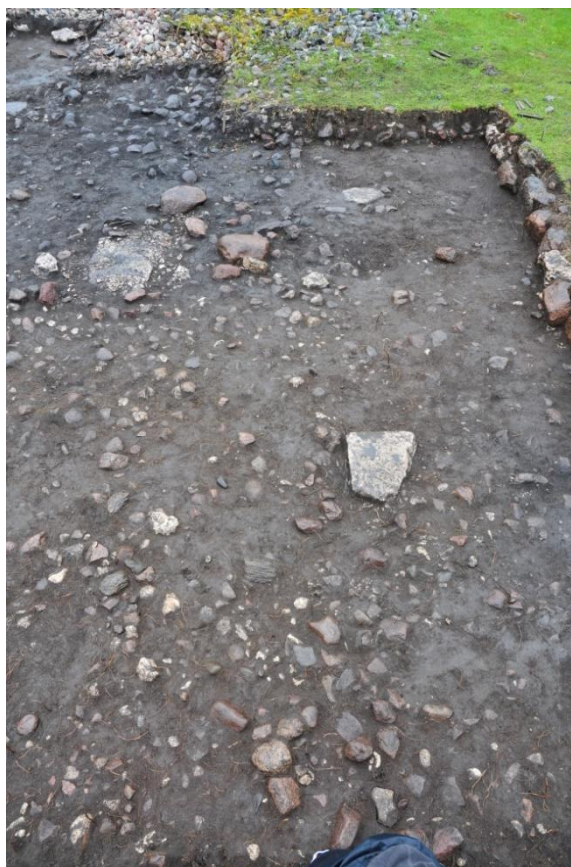

Fig. 24:7. Foto till vänster visar stolpfundament längs nordöstra sidan, bild tagen mot sydost. Foto till vänster visar stolpfundament längs nordvästra sidan, bild tagen mot sydost

G 24:8

Grupp 24:8 är belägen direkt söder om G 24:1 och består av en oval stenformation (1,40 x 0,81 m) med brända stenar i fyndområde 67, 68, 69, 70. Jordlagret i G 24:8 hade en mörk brunsvart färg och var relativt fet. Djupet på G 24:8 är 0,21 m. Tolkad som en härd. Kontexterna 24:27 (konstruktion), 24:29 (konstruktion), 24:33 (nedgrävning) ingår i gruppen.

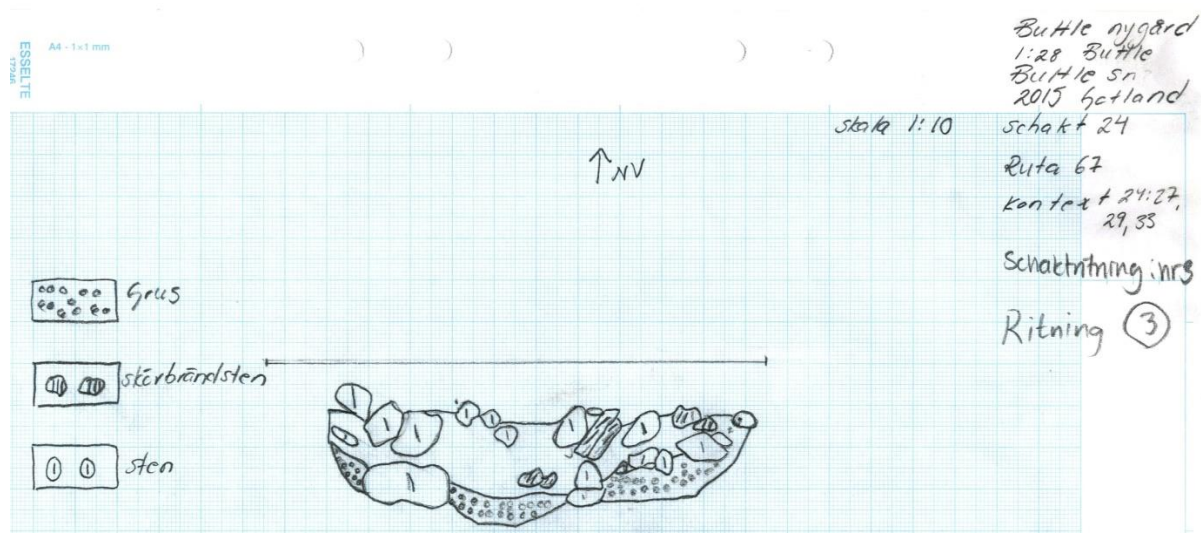

Fig. 24:8. Profiliritning av G 24:8

Fig. 24:9. Foto 4156 av G 24:8

Fig. 24:10. Till vänster planritning av G 24:8. Till höger G 24:8, foto 4063

Grupp 24:9

Grupp 24:9 består av en konstruktion (24:37) som utgörs av två stenar i fyndområde 55, båda med skarpa kanter. Ena stenen är 0,21 m bred, andra stenen är 0,23 m lång och 0,33 m bred. I mörkfärgningen efter det eventuella stolphålet dök 23 stycken stenar upp varav den minsta var 7x16 cm och den största 13x14 cm (24:38).³ Mörkbrun homogen fyllning (24:39) som är mindre fet till konsistensen. Inte lucker men inte heller riktigt kompakt, något mittemellan. Cirkulär nedgrävning (24:40) med raka kanter. Gränserna är mjuka. Mått: 0,82 m djup och ca 0.4 m lång. Kontexterna 24:37 (konstruktion), 24:38 (konstruktion), 24:39 (fyllning) ingår i gruppen. G 24:9 är tolkat som ett eventuellt stolphål.

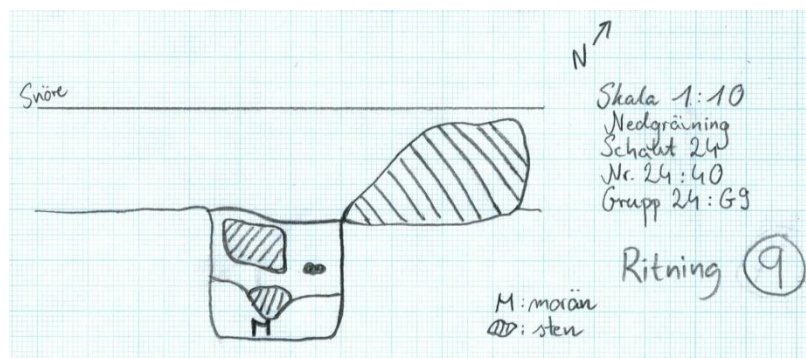

Fig. 24:11. Profilitritning av G 24:9

³ Det är oklart om kontext 24:38 är ett lager, fyllning eller konstruktion utifrån fältdokumentationen.

G 24:10

Grupp 24:10 bestod av en oval mörkfärgning fylld med svart jord tolkat som ett stolphål i fyndområde 62. I den påträffades ett större rektangulär stycke eldpåverkat trä (0,09x0,05 m), kol, en förmodad igelkottsskäke samt ett fåtal brända ben. Anläggningen var 0,27 m djup. Kontexterna 24:41 (konstruktion), 24:42 (fyllning), 24:43 (nedgrävning), 24:45 (konstruktion) ingår i gruppen. Två stolphål (G 24:10 och G 24:12) är konstruerade på vardera sidan om hårdkonstruktionerna.

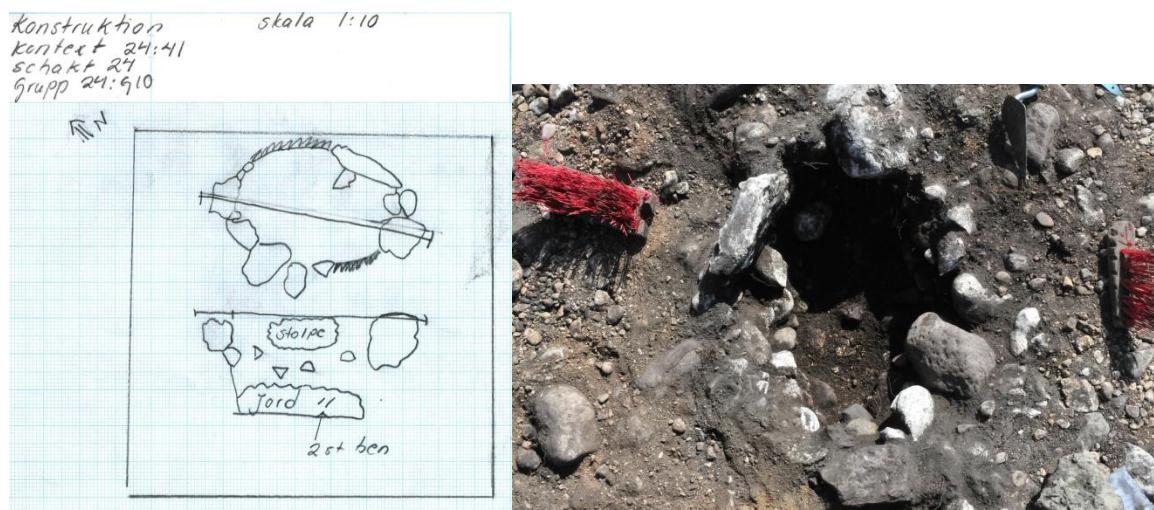

Fig. 24:12. Till vänster plan och profilritning av G 24:10. Till höger G 24:10, foto 4214

G 24:11

Grupp 24:11 är en tydligt avgränsad rund mörkfärgning strax norr om G 24:1 som har ett djup på 0,4 m i fyndområde 20, 21. Gropen är fylld med svart fet jord. Tolkad som kokgrop. Kontexterna 24:46 (lager), 24:47 (nedgrävning), 24:48 (fyllning) ingår i gruppen.

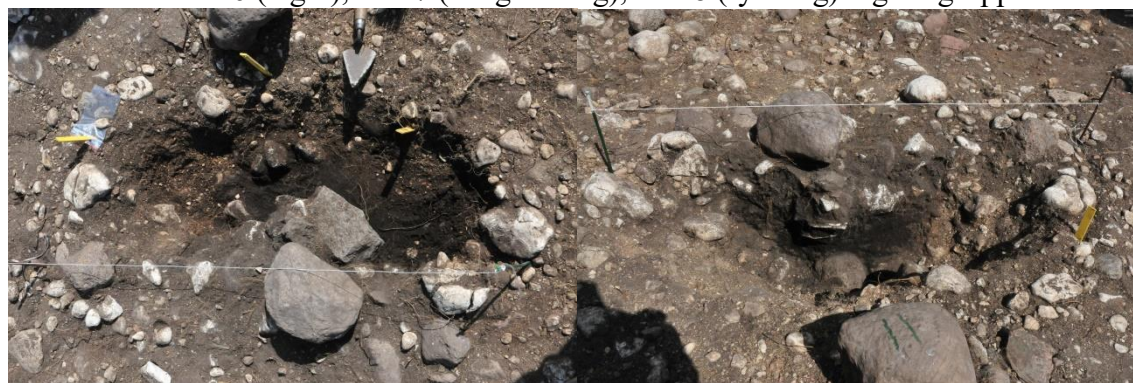
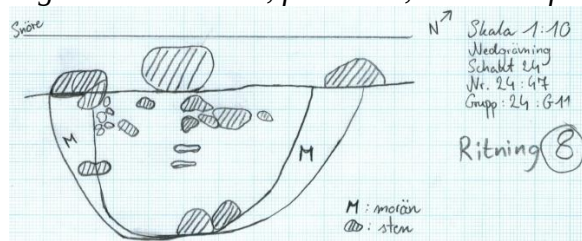

Fig. 24:13. G 24:11, foto 4205, 4263. Profilritning G 24:11 nedan

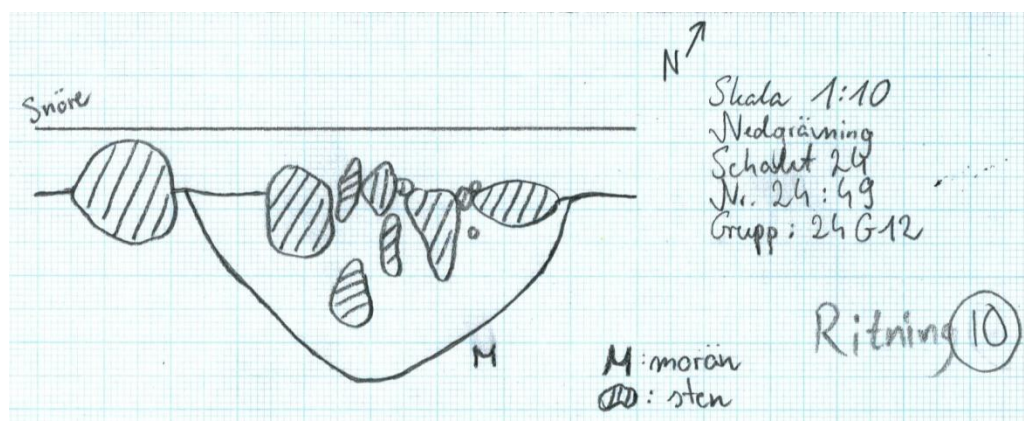
G 24:12

Grupp 24:12 bestod av en cirkulär stenkonstruktion som låg ovanpå en nedgrävning med 0,24 m djup i fyndområde 63. Kontexterna 24:44 (konstruktion), 24:49 (nedgrävning), 24:50 (fyllning) ingår i gruppen. G 24:9 är tolkat som ett eventuellt stolphål.

Är ett av de två stolphålen (G 24:10 och G 24:12) som är konstruerade på vardera sidan om hårdkonstruktionerna beskrivna ovan.

Fig. 24:14. G 24:12, foto 4172, 4246. Profilritning G 24:12 nedan

G 24:13

Grupp 24:13 i dokumentationen kallad avgränsningsundersökning i fyndområde 55. Kontexterna 24:52 (lager), 24:56 (nedgrävning), 24:58 (fyllning) ingår i gruppen.

Fig. 24:15. G 24:13, foto 4270

G 24:14

Grupp 24:14 är en mörkfärgning i fyndområde 9. Kontexterna 24:54 (fyllning), 24:55 (nedgrävning, 0,28 diameter) ingår i gruppen.

Fig. 24:16. G 24:14, foto 4265, 4258, 426

G 24:15

Grupp 24.15 är en mörkfärgning i fyndområde 39. Kontexterna 24:57 (nedgrävning, 0,20 m djup), 24:55 (fyllning) ingår i gruppen.

Fig. 24:17. G 24:15, foto 4277, 4278

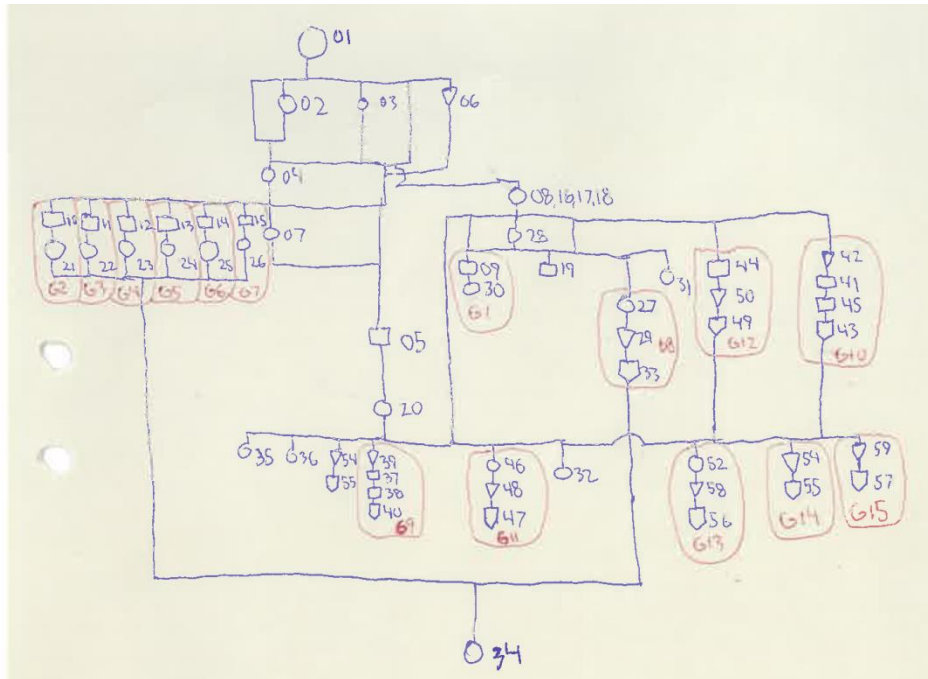
Fynd

Den keramik som påträffats i och intill byggnaden är av en liknande struktur som vid andra stengrundshuslokaler och kräver mer noggrann analys för annat än övergripande datering till järnåldern.

Relativt stora mängder av keramik påträffades längs väggarna i huset. Keramiken bestod huvudsakligen av tre olika typer. Dels gråbrun "hushållskeramik", en ljusare finare typ och en mörkare fin typ. De två sistnämnda visade ibland spår på glättning. Dekor framkom på några av bitarna. Framförallt rombiska intryck med tre streck i samt ett fragment med halvcirkelformade intryck. Två fragmenterade vävtyngder gjorda av lera hittades också.

En hel blå glaspärla påträffades samt ett fragment från en andra blå pärla. Tånge från en järnkniv, samt en nål gjord av kopparlegering.

Matrisen nedan ska kraftigt revideras inför slutrapport.

Vid utgrävningen av schakt 24 så togs ett lager sten bort i taget. Mellan rensningarna dokumenterades stenlagret. Huruvida stenlagret har varit en del av en konstruktion har inte gått att utläsa. Då det inte har framkommit större mängder av bränt trä och kol i hela schaktet verkar det mindre troligt med ett trägolv och mer troligt med ett jordstampat golv. Då det inte framkommit mycket kol och/eller bränt trä i ett jämnt lager i hela huset verkar det inte helt troligt att huset har brunnit. Det som dock kan tala för att huset har brunnit är att det har framkommit bränt trä i tröskeln samt i stolphålen mellan de två härdarna. Den mesta kolen kom i anslutning till härdarna samt längs med muren, alltså kontext 24:07.

Vidare så kom det i slutskedet av utgrävningen fram fler mörkfärgningar som undersöktes men inte kunde tolkas vad deras funktion hade varit. Schaktets moränlager grävdes inte till botten då det inte fanns tid för undersökning av fler eventuella mörkfärgningar och uppfattningen var att de ligger bättre skyddade under ett tunt lager med morän framför att de ligger synliga.

Under stolpfundamenten (kontexter: 24:23, 24:25, 24:26) framkom det ett lager med sten och sedan ett lager med jord som var lika som det kringliggande lagret. Under kontext 24:23

och 24:24 framkom det även fynd av keramik. Detta kan betyda att, antingen har man under husets livstid ha bytt ut stolpar i huset, alternativt finns det något under detta hus. I och med upptäckten av dessa stolpfundament undersöktes om detta hade funnits i den delen av huset som har grävts tidigare, vilket det hade.

I huset har vi hittat minst tre olika sorters keramik, både ornerad och oornrad. Den mesta keramiken har hittat längs med väggarna (kontext 24:07). En tolkning angående att de flesta fynden hittas i just kontext 24:07 är att man har sopat skräp från mitten av huset och sedan ut i kanterna. Fynd har även kommit i anslutning till stolpfundamenten och härdanläggningarna.

Schakt 25

Schakt 25 är tjugo kvadratmeter stort (2x10 meter) och placerades i en nordvästlig riktning väster om stengrundshus Raä Buttle 43:4. (se fig. 3:1, 22:1).

Vid fosfatkarteringen gav jordproverna högre utslag inom det område där schaktet senare placerades och syftet blev att undersöka ytan för att försöka avgöra vilken typ av aktivitet som pågått vid den aktuella platsen.

Schaktet grävdes ned svepande med hjälp av skärslevar över hela ytan.

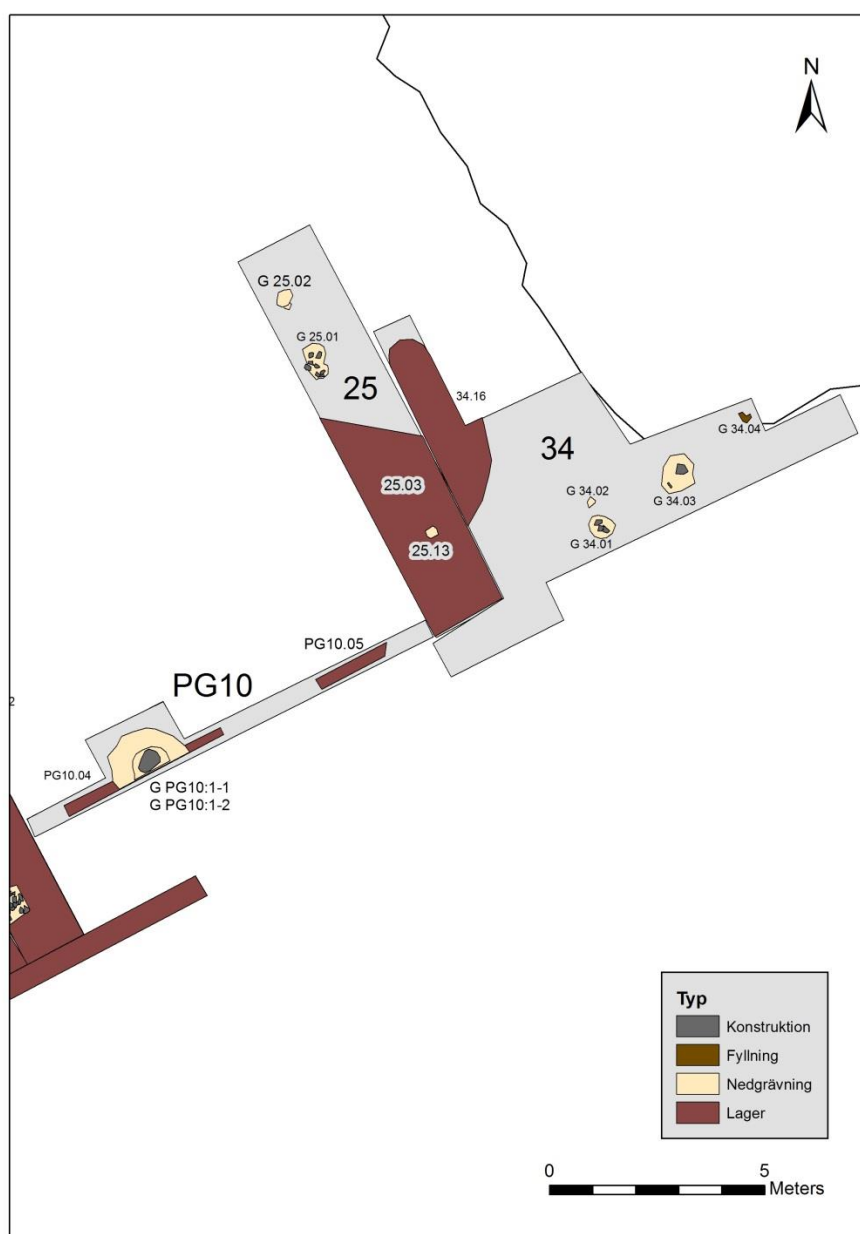

Fig. 25:1. Schakt 25 (2015)⁴, 34 och provgrop 10 (2016). Grafik: Alexander Sjöstrand

⁴ Kontext 25:03 ska ändras till kontext 25:04 inför slutrapport.

Stratigrafi

Efter torvlagret (kontext 25:01) framkom ett 0.1 m djupt lager (25:02) av mörkbrun, homogen, lucker, mager jord, delvis fylld med sten av storleken 0.01-0.1 m. I detta lager framkom fynd som indikerade stora tidsskillnader vilket antydde att det var ett omrört ploglager.

Det påföljande lagret (25:03) var 0,1 meter djupt och bestod av mörkbrun, heterogen, kompakt jord, där den södra halvan av schaktet uppvisade en mer fet och mörkfärgad jord än den norra halvan. Den norra halvan var även stenigare inledningsvis (jorden bestod av ca. 20% sten) än den södra halvan (bestod av ca. 10% sten). Utspritt i schaktet fanns även inslag av större stenar, ca. 0.1-0.3 m stora. Lagret (25:03) tolkades som ett kulturlager. I fyndområde fyra framkom bland stenarna en koncentration av keramik som tidigare härletts till romersk järnålder.

Efter det tredje lagret framkom moränen (25:11) i den norra delen av schaktet (fyndområde: 7, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 20), där det också framkom två stycken stolphål i fyndområdena 7-8 och 9 (G 25:1, G 25:2) samt två diffusa årderspår som gick igenom de båda stolphålen.

Kulturlagret (25:04) fortsatte i den södra delen av schaktet där det framkom en stenpackning och bestod också av mörk brunsvart, homogen, kompakt jord med ca. 40% sten i storlekarna 0.05-0.15 m och 10% småsten. Lagret var ca. 0.2 m djupt innan moränen framkom.'

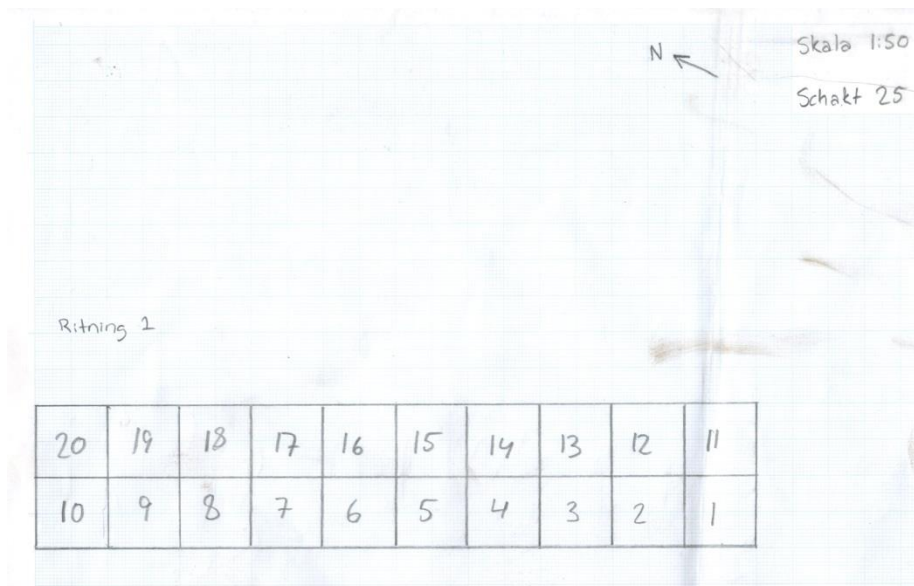

Fig. 25:2. Fyndområden schakt 25. Skala 1:50

Anläggningar

G 25:1

Grupp 25:01 bestod av en oval nedgrävning i fyndområde 7 och 8, om 0,8 x 0,55 x 0,3 m (25:08), och var fylld med mörk brunsvart, homogen, kompakt, mager jord (25:06). I anläggningen återfanns en handfull kol, bränt och obränt ben samt enstaka bitar av keramik. Enstaka stenar (25:07) påträffades i fyllningen, men det var oklart om dessa kan vara en eventuell stenskoning eller ej.

G 25:02

Grupp 25:02 utgjordes av en oval nedgrävning i fyndområde 9, om 0,65 x 0,4 x 0,3 m (25:09). Fyllningen bestod av mörk brunsvart, homogen, kompakt, mager jord (25:05) med enstaka fynd av ben och keramik. Några få stenar (25:10) påträffades även här i fyllningen, men om det rör sig om en stenskoning är svårt att säga.

Fig. 25:3. Två stolphål (G 25:1 och G 25:2), skärslevorna pekar mot norr.

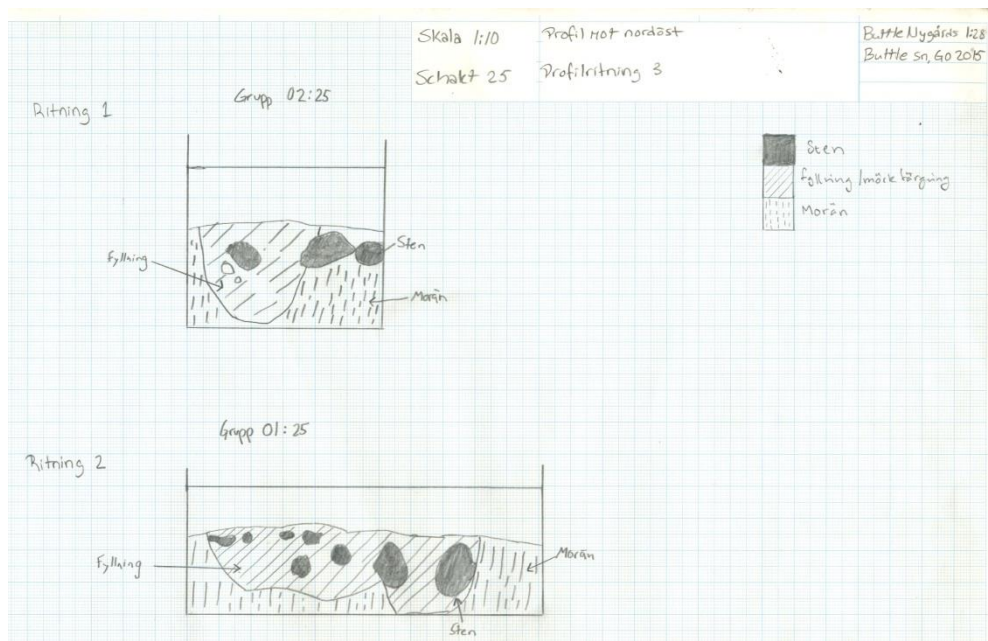

Fig. 25:4. Profilitritningar stolphål G 25:1 och G 25:2

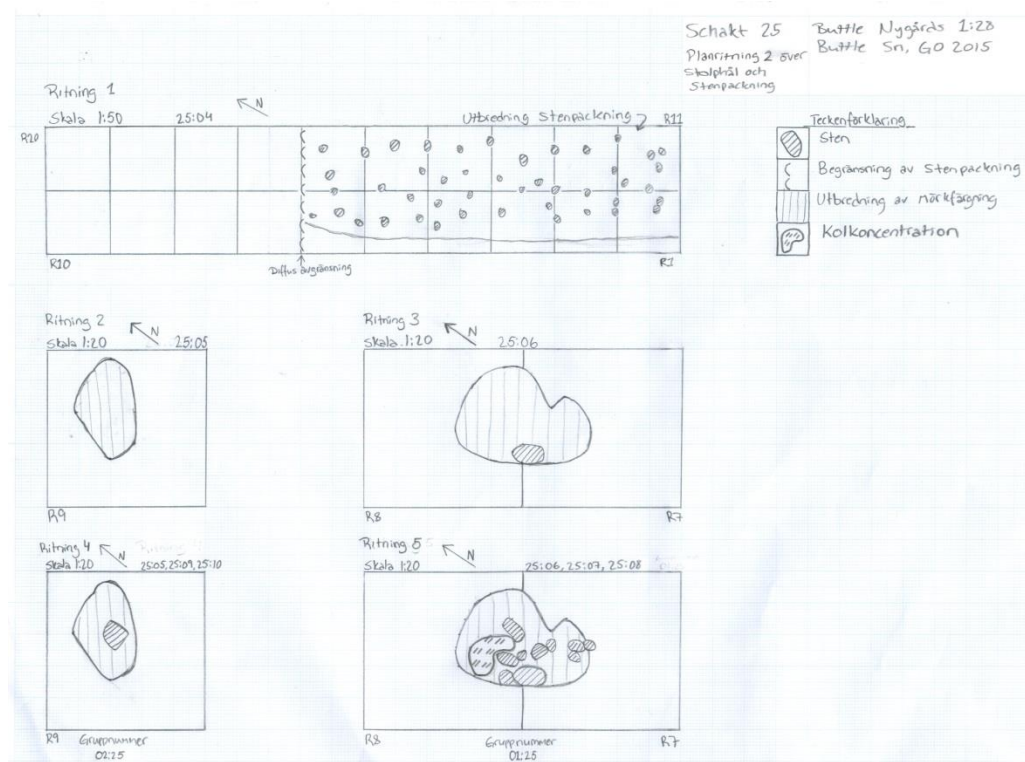

Fig. 25:5. Planritningar schakt 25

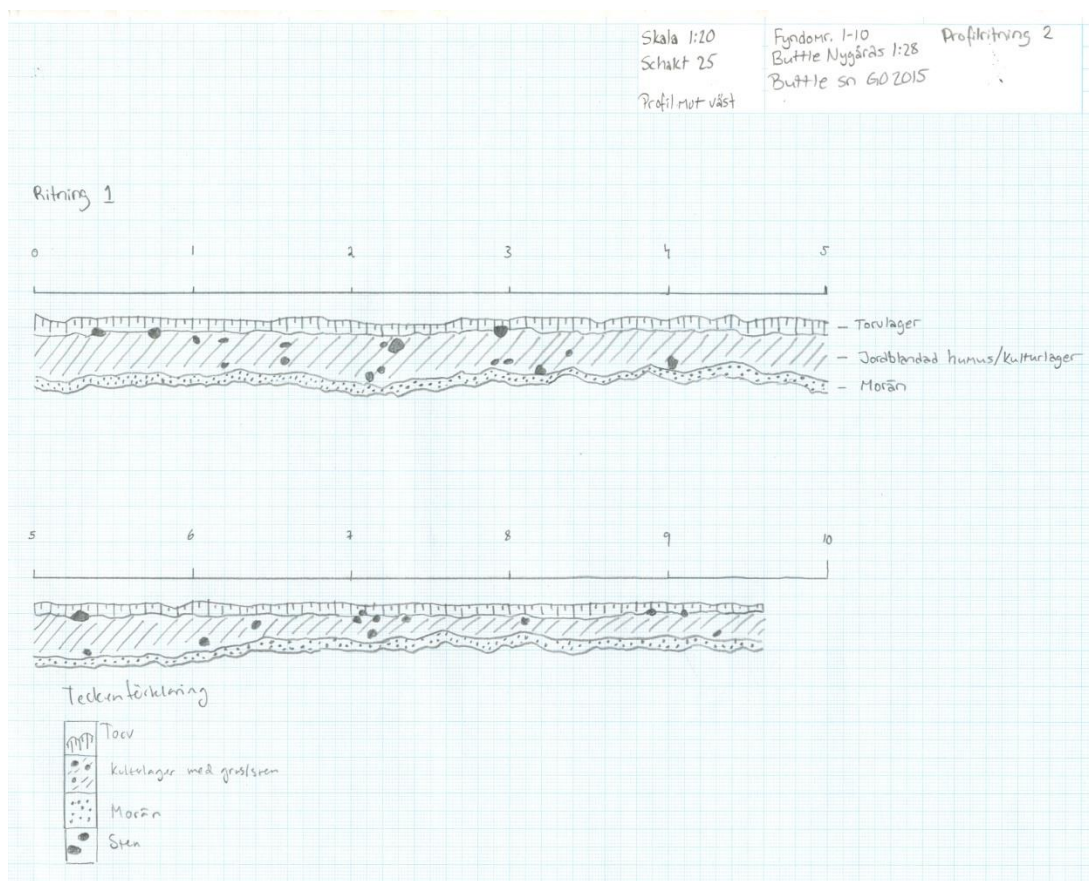
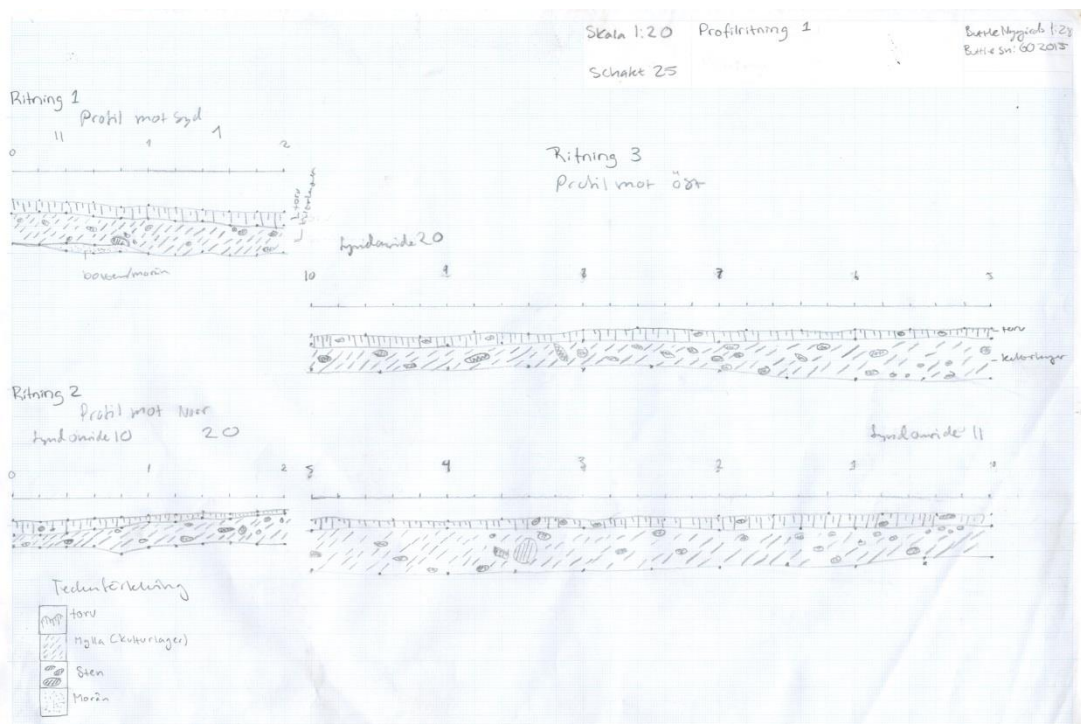

Fig.25:6. Profiliritningar schakt 23. Retuscherade ritningar kommer att publiceras i slutrapport

Fig. 25:7. Bilden till höger visar ett bearbetat ben. Benet har möjligen använts som en nål exempelvis vid nät tillverkning. Bilden till vänster visar den övre delen på en tånge samt den nedre delen på ett knivblad i järn

Fig. 25:8. Bilden till höger visar en mynningsskärva. Keramiken är möjligen modernare än romersk järnålder med tanke på att godsets karaktär förekommer även i de övre lagren samt skiljer sig från det typiska keramik-godset på lokalen som påträffas längst ner i kulturlagren och kan sannolikt tillskrivas romersk järnålder. Bilden till vänster visar en bit med bränd lera. De små hålen i leran verkar vara mänskligt skapade likaså formen. Vad detta föremål ursprungligen har varit är omöjligt att svara på i dagsläget, det är dock tydligt att biten inte har tillhört något sorts gods

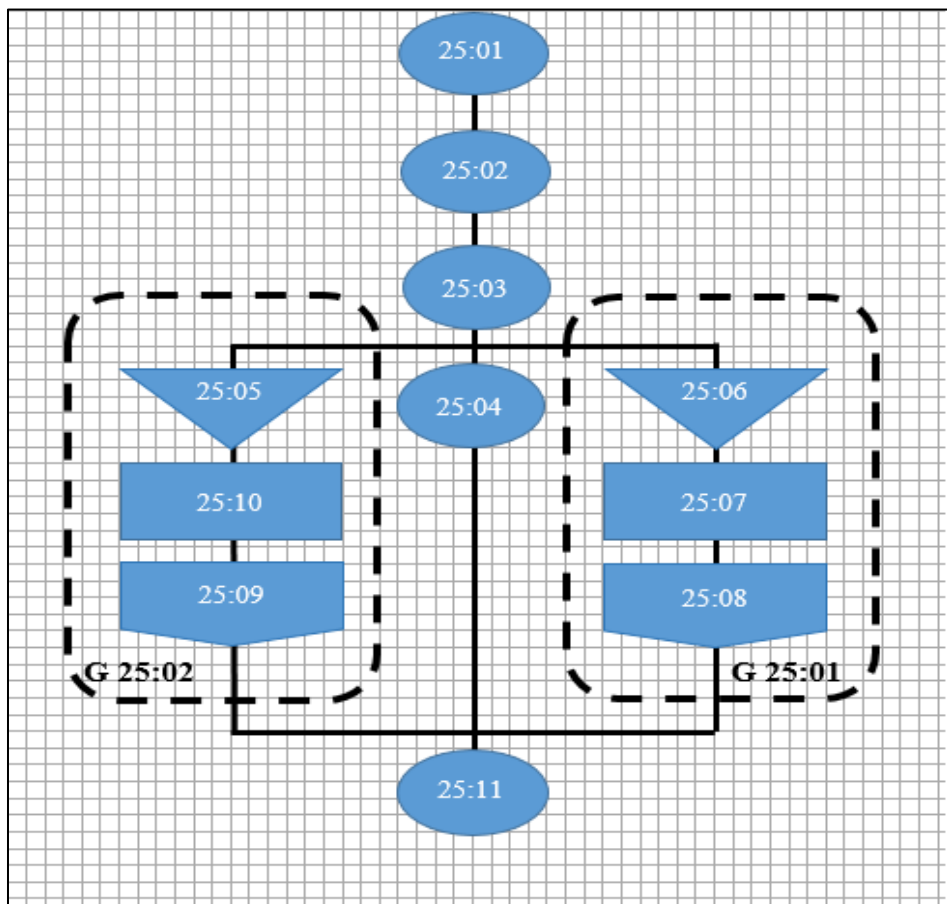

Fig. 25:9. Bilden till höger visar en skärva där groporneringen varit så djup att den gått igenom hela kärlet. Liknande orneringar och genomborrningar förekommer under stenåldern, emellertid skiljer sig denna skärvas gods kraftfullt från Gotlands stenålderskär. Om hålet är medvetet skapat är det möjligt att skärvan varit del av ett ampelliknande föremål, dock finns det inga tecken efter slitage från snören vid sidan av hålet. Bilden till vänster visar exempel på den romerska järnålderskeramiken

Fynd

Fyndmaterialet bestod av benfragment, keramik, bränd lera och enstaka järnföremål. Keramiken som hittades var främst förhistorisk (se ovan), men det hittades även enstaka skärvor från medeltid i ploglagret.

Matris

Diskussion

Schakt 25 visar att det funnits någon typ av aktivitet intill huset (Raä Buttle 43:4), men det har varit svårt att avgöra vilken typ. Fynden som hittades påminner om de fynd som påträffades i schakt 28. Stenarna som påträffades i fyllningen för nedgrävningarna är oklart om dessa är konstruktioner eller ej. G25:01 såg i profil dessutom ut att kunna ha varit två nedgrävningar som gick in i varandra. Det är möjligt att detta rör sig om två stolphål istället för ett.

Schakt 26

Utifrån de resultat som presenterats från 2014 års utgrävning var en vidare undersökning av raden av de förmodade stolphålen som framkom i schakt 13 och 14 (Andreeff & Melander 2014:122ff) av stort intresse. Schakt 26 togs upp norr om och i anslutning till schakt 13 och hamnade även i anslutning med schakt 14, också från 2014 års utgrävning. Schakt 26 anslöt även till schakt 27 som även det öppnades upp under 2015 års utgrävning norr om schakt 26. Syftet med schakt 26 placering var också att försöka avgränsa den mörkfärgade kulturlagerytan som framkom under 2014 års utgrävning och som sträckte sig från södra delen av schakt 19 och in i schakt 13.

Då ingen tydlig avgränsning kunde göras under fjolårets undersökning var en avgränsning av kulturlagerytan tillsammans med de förmodade stolphålens fortsättning schakt 26 viktigaste frågeställningar.

Schakt 13,14, 19, 26, 27, 28 ligger på en yta mellan husgrunden Raä 43:1 i söder och husgrunden Raä 43:2 i norr. I den östra delen av området går en stensträng (Raä 43:3) där det längs med stensträngen går ett dike och intill diket finns en jordvall, vilket förmodligen är ett resultat av att marken brukats (Andreeff & Melander 2015:100).

Totalt undersöktes 35 kvm i schakt 26 ned till sterilt lager (moränen). I schakt 26 finns fyra grupper och 29 kontexter.

Stratigrafi

Efter avtorvning framkom en mörkbrun, homogen, kompakt jord med inslag av sten (26:01). Tjockleken på torvlagret uppskattades till 10-15 cm. Avgränsningen till underliggande ploglager (26:02) var diffus. Inga fynd påträffades i 26:01. Ploglagret (26:02) utmärktes av att det blev mer stenig jord jämfört med 26:01. Ploglagret innehöll en brunsvart och kompakt siltaktig jord med inslag av knytnävsstora stenar till det dubbla i storleken. Även avgränsningen till underliggande lager (26:03) var diffus så det är problematiskt att avgöra hur tjockt 26:02 var. Men längre ned i ploglagret minskade antalet större stenar och det sågs först som en övergång till ett nytt lager. I samband med detta påträffades en krukskärva av svartgods (ID 9458) och detta tolkades som tecken på att kulturlagret nåtts och då fälldes avgörandet att ett nytt lager uppträtt (26:03). Dock påträffades inga mer fynd från förhistorisk tid så 26:03 omtolkades till ett övergångslager mellan 26:02 och moränen (26:29) istället.

På ytan av 26:03 började en mörkfärgad yta (26:04) framträda i södra hörnet av schaktet och ytan mätte ca 2,5m ÖV riktning och ca 1m i NS riktning och ytan var 0,08m djup på tunnaste stället och 0,12m på tjockaste. Detta kulturlager anslöt till mörkfärgningen och det identiska lagret i schakt 13 och 19 från år 2014. Avgränsningen mot både underliggande (26:29) och överliggande lager (26:03) var tydlig. Fynden i 26:04 bestod av tre krukskärvor av svartgods som vägde sammanlagt 9 gram. Övriga fynd var kol (11g), ben (21g) samt fragment av bränt ben. Tre större stolphål (Grupp 24:1, 24:2, 24:3) påträffades i gränsen mellan moränlagret och det ovanliggande. Det finns även en rad mindre stolphål (26:12, 26:18, 26:25, 26:26, 26:27 och 26:28) förutom de nämnda som påträffades överst i moränlagret (26:29).

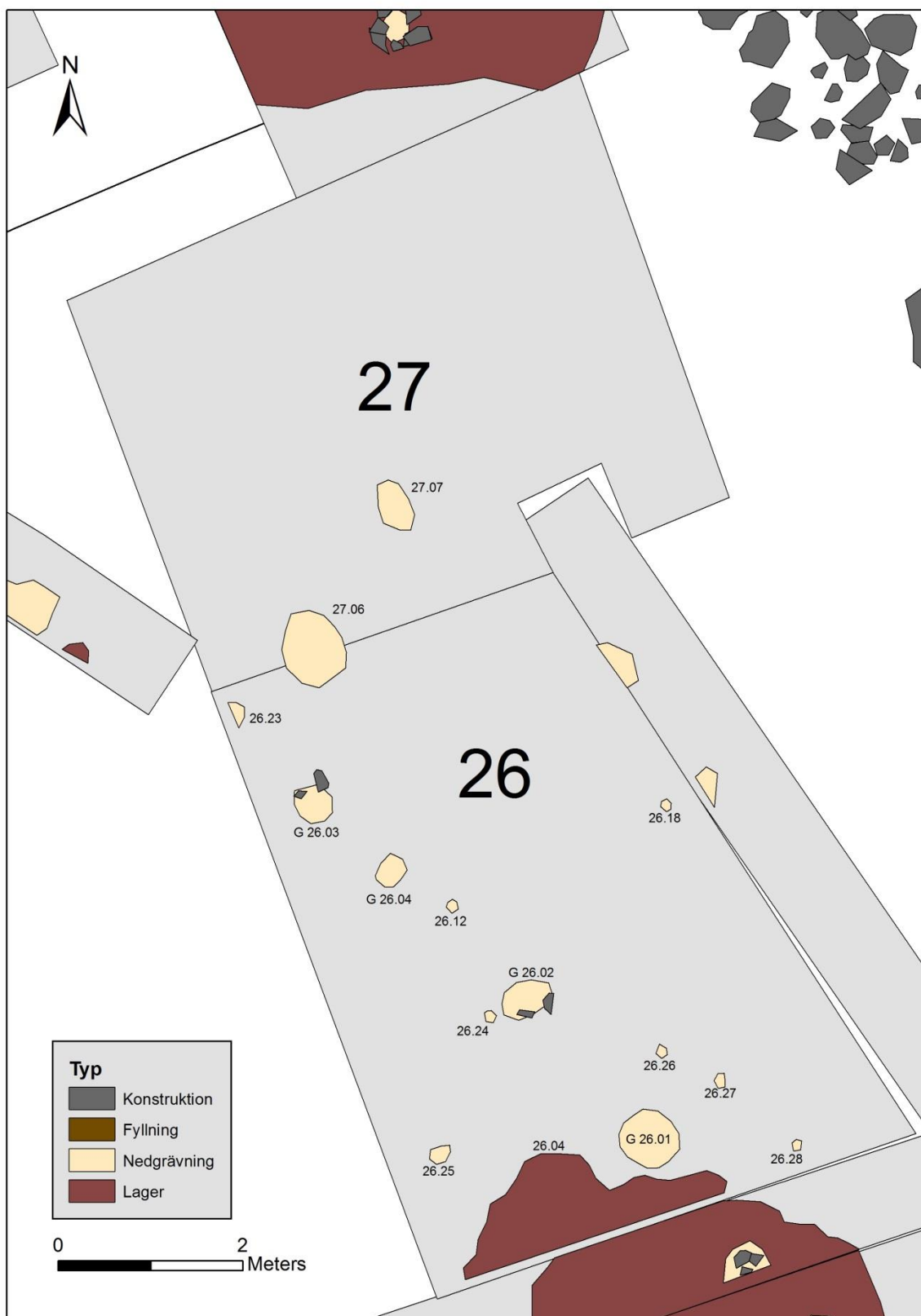

Fig. 26:1. Schakt 26 och 27. Grafik: Alexander Sjöstrand

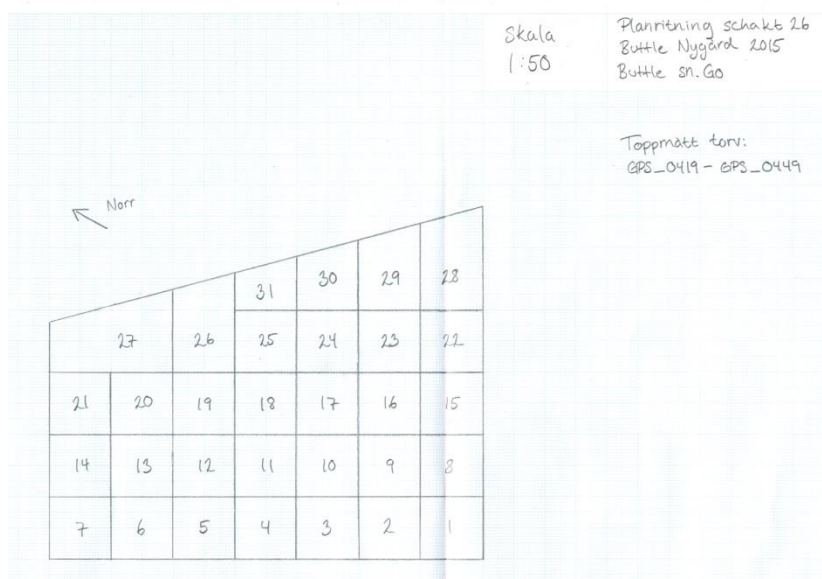

Fig. 26:2. Överst fyndområdet schakt 26. Till vänster nedan det mörkfärgade kulturlagret 26:04 innan undersökning. Till höger nedan ploglagret kontext 26:03

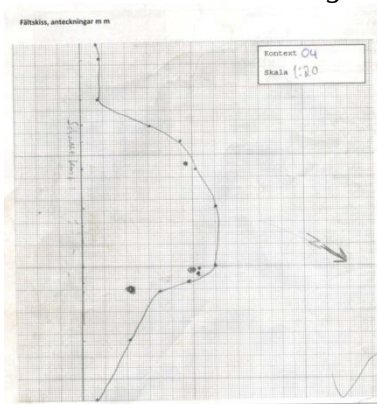

Fig. 26:3. Planritning över utsträckning av det mörkfärgade kulturlagret (kontext 26:04)

Anläggningar

I toppen av kontext 26:29, moränen, syntes fyra tydliga mörkfärgningar som tolkades som nedgrävningar för stolphål. Dessa snittades och grävdes sedan ut.

G 26:1

Grupp 26:1, stolphål: kontext 26:05 nedgrävning (äldst) → 26:17 fyllning → 26:08 fyllning → 26:16 lager (yngst).

Stolphålet låg i fyndområdena 15 och 16. Nedgrävningen, 26:05, var cirkulär med en diameter på 0,64m. Först kom ett gråsvart lager 26:17 som sedan övergick till en ljusbrun kompakt lerpackning (26:08) vilket i sin tur mynnade ut i mindre stenar. Innanför fyllningen 26:08 kom en ytterligare en mörkbrun fyllning, 26:16. I den påträffades fynd som ben (3gr), kol (5 gr) och bränd lera (42 gr). Då nedgrävningen var snittad synten tydligt en sned mörkfäring, 26:08, där stolpen stått. Stolphålet hade ett djup om 0,57m.

Fig. 26:4. Profilbild G 26:1

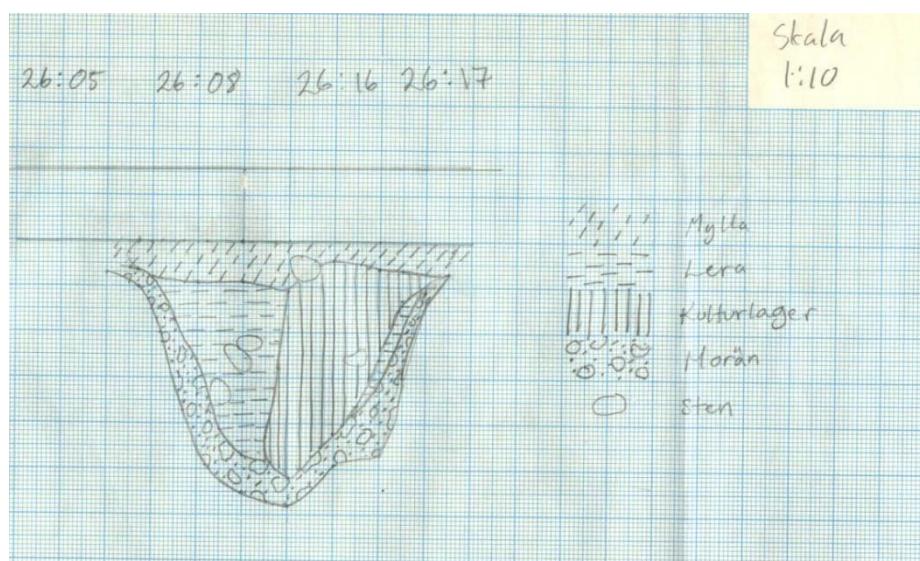

Fig. 26:5. Profilirritning G 26:1

G 26:2

Grupp 26:2, stolphål: kontext 26:06 nedgrävning (äldst) → 26:11 konstruktion → 26:21 fyllning → 26:22 lager (yngst)

Stolphålet mätte 0,41m i diameter och bestod av en ljusbrun kompakt lerpackning (26:22). I anslutning till 26:22 låg en mörkare fyllning bestående av en mörk svartbrun fyllning (26:21) som var fet och kompakt. Stolphålet har en stenskoning bestående av en upprättstående platt oval sten (0,042m x 0,27m), en bottensten samt en tjockare större sten i ena hörnet. Den platta ovala stenen är troligtvis bearbetad genom att den är huggen. Nedgrävningen (26:06) har en diameter på 0,41m och ett djup på 0,34m. I botten på fyllning 26:21 påträffades benfragment och bränd lera (14g). Stolphålet hade slutligen ett djup på 0,34m.

Fig. 26:6. Stolphålsskoning (26:11)

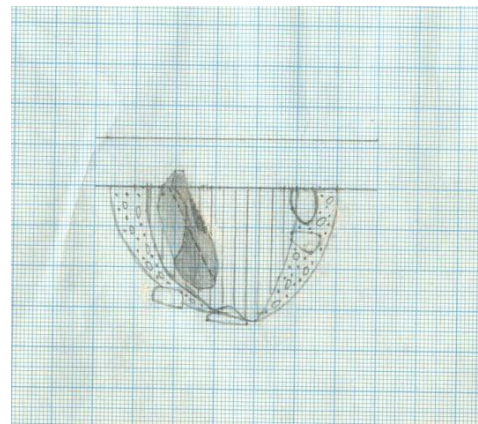

Fig. 26:7. Profiliritning av G 26:2

G 26:3

Grupp 26:3, stolphål: kontext 26:07 nedgrävning (äldst) → 26:10 fyllning → 26:20 konstruktion → 26:14 fyllning → 26:09 lager (yngst).

Stolphålet, 26:07, mätte en diameter på 0.43m. Det övre lagret, 26:09, var en ljusbrun mager packning av silt som tunnade ut mot en mer mörkbrun heterogen fyllning, 26:10. Intill mörkfärgningen påträffades en stenkonstruktion, 20:20 med en oregelbunden oval form med en längd på 0.27m (innermått) och 0.58m (yttermått), en bredd på 0.17m (innermått) och 0.35m (yttermått) och en höjd på 0.23m. Runt konstruktionen återfanns en ny rödbrun lucker fyllning, 26:14, innehållande morän/jordblandning. Sist formas ett tunt lager av ljusbrun silt, 26:09, i östra delen av stolphålet. 3 benfragment (9 g) påträffades i botten på 20:14, slutligen mätte stolphålet ett djup på 0.39m.

Fig. 26:8. Stolphålsskoning (26:20).

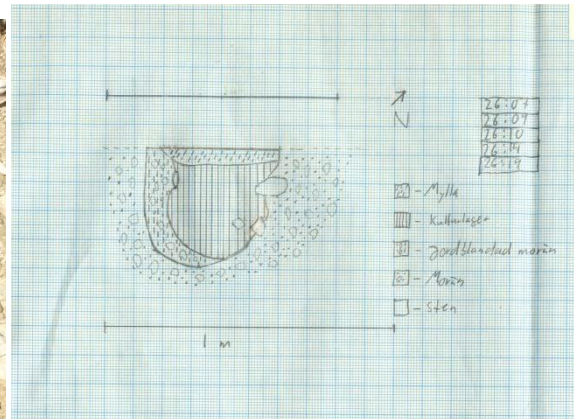

Fig. 26:9. Profiliriting G 26:3

G 26:4

Grupp 26:04, Stolphål: kontext 26:13 nedgrävning (äldst) → 26:19 fyllning (yngst).

Mörkfärgningen 26:13, hade en oval form och mätte 0,37 m i diameter och bestod av ett ljusbrunt heterogent lager, 26:19. Mörkfärgningen tolkades i första skedet som ett stolphål vilket visade sig vara högst osäkert. Inga fynd påträffades.

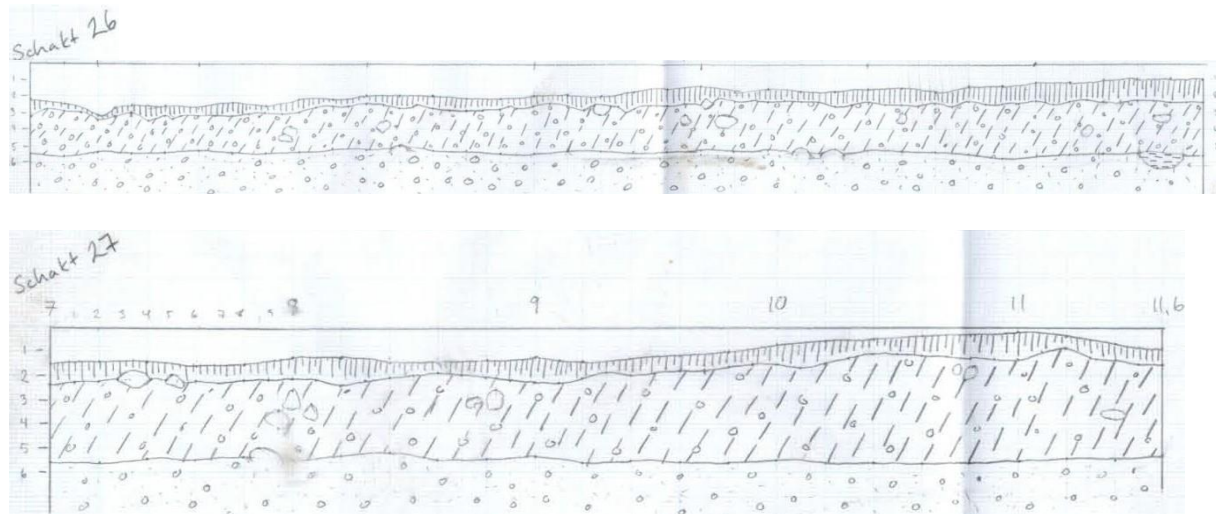

Fig. 26:10. Profiliriting för schakt 26 och 27 mot väst (nord till höger)

Fynd

Schakt 26 var fyndrikt, dock var merparten av de föremål som kan typbestämmas från historisk tid. Exempelvis så var det mesta av keramiken från medeltid och yngre. Men det påträffades fyra skärvor av förhistoriskt svartgods troligtvis från äldre järnålder. Från fyndkategorin järn utmärker sig en kniv (rakkniv?) som påträffades i ploglagret (26:02) i fyndområde 2 och i fyndområde 17 (kontext 26:02) påträffades en hästkosöm (Id.nr .9313). Kol har hittats runt om i hela schaktet men inga större koncentrationer av kol har påträffats. I kontext 26:02, fyndområde 27, påträffades en koncentration av hasselnötsskal (Id.nr. 9345). De fynd som påträffades i de förmodade stolphålen (grupp 26:01, 26:02, 26:03) är beskrivna under gruppbeskrivningar.

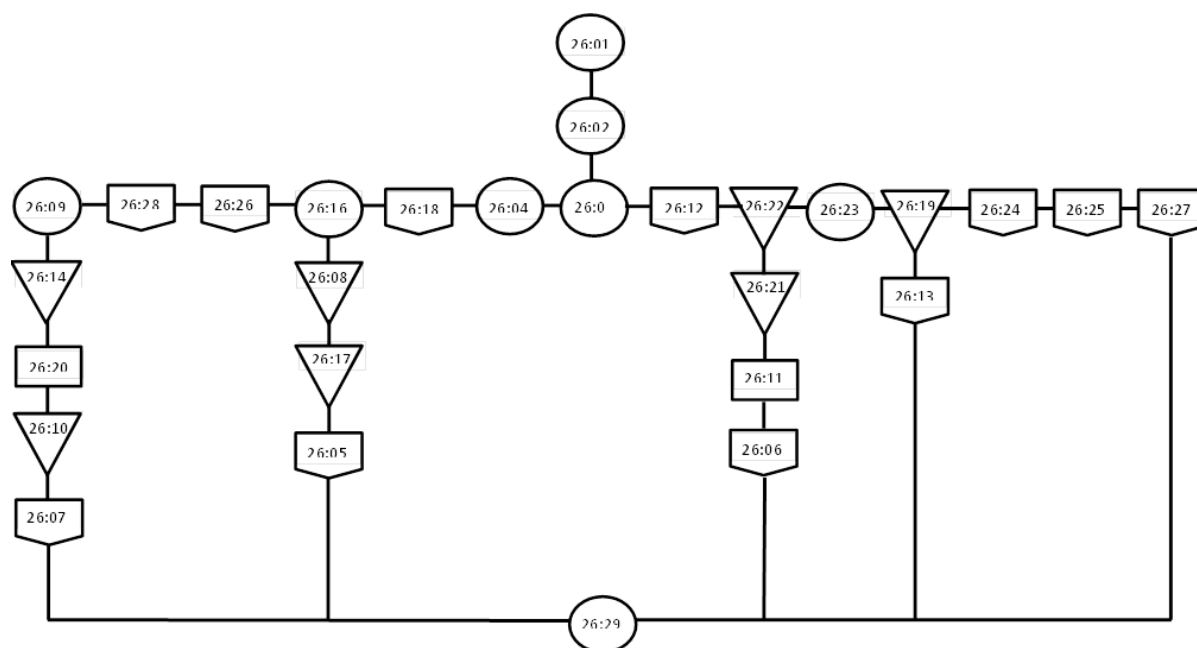

Fig. 26:11. Hasselnötsskal

Fig. 26:12. Förhistorisk keramik

Matris

Diskussion

I schakt 26 går att påvisa en yngre och en äldre bosättningsfas. Den historiska keramiken vittnar om att området har varit i bruk under medeltid och senare tid. Samtidigt påträffades också förhistorisk keramik i schakt 26 vilket tyder på att någon typ av aktivitet har ägt rum på samma plats i flera hundra år, från äldre järnålder till minst sen medeltid av keramiken att döma. Schakt 26 huvudsakliga frågeställningar var att se om raden av stolphål som påträffades i schakt 13 och 19 under 2014 års undersökning fortsatte in där schakt 26 uppmättes samt att försöka avgränsa den västra kulturlagerytan som uppkom i schakt 13 och 19, också under 2014 års undersökning (se fig. 26:22).

I schakt 26 fortsatte den förmodade raden av stolphål och det uppkom tre stolphål (Grupp 24:1, 24:2, 24:3) som förmodligen tillhör samma byggnation. Raden verkar fortsätta i nordvästlig riktning in i schaktkanten och därför lyckades vi inte avgränsa husets storlek. Då schaktet inte drogs tillräckligt åt väster missade vi antagligen den andra raden av stolphål som också påträffades under 2014 års undersökning. I stolphålen som tillhör grupp 24:1 och grupp 24:2 påträffades det både ben och keramik i nedgrävningen vilket stämmer överens med tidigare forskningsresultat: att det lades ned för att kanske lyckönska huset och skydda boskapen (Cassel 1998).

Den västra kulturlagerytan som påträffades i både schakt 13 och schakt 19 fortsatte in i schakt 26. Den fortsatte in ca 1m med en utsträckning av 2,5 m. Fynden från kulturlagerytan bestod av tre fragment av förhistorisk keramik samt ca 36g benfragment. Hur denna yta ska tolkas är väldigt oklart. Fyndmaterialet stämmer överens med det som påträffades under år 2014 men hur det ska tolkas är väldigt svårt. Då ytan till mesta del ligger mellan stolphålsraderna bör ytan ha haft någon funktion inom huset men fyndmaterialet är väldigt svårt att få grepp om.

De mindre stolphålen (26:12, 26:18, 26:25, 26:26, 26:27 och 26:28) har sannolikt tillhört någon form av inhägnad.

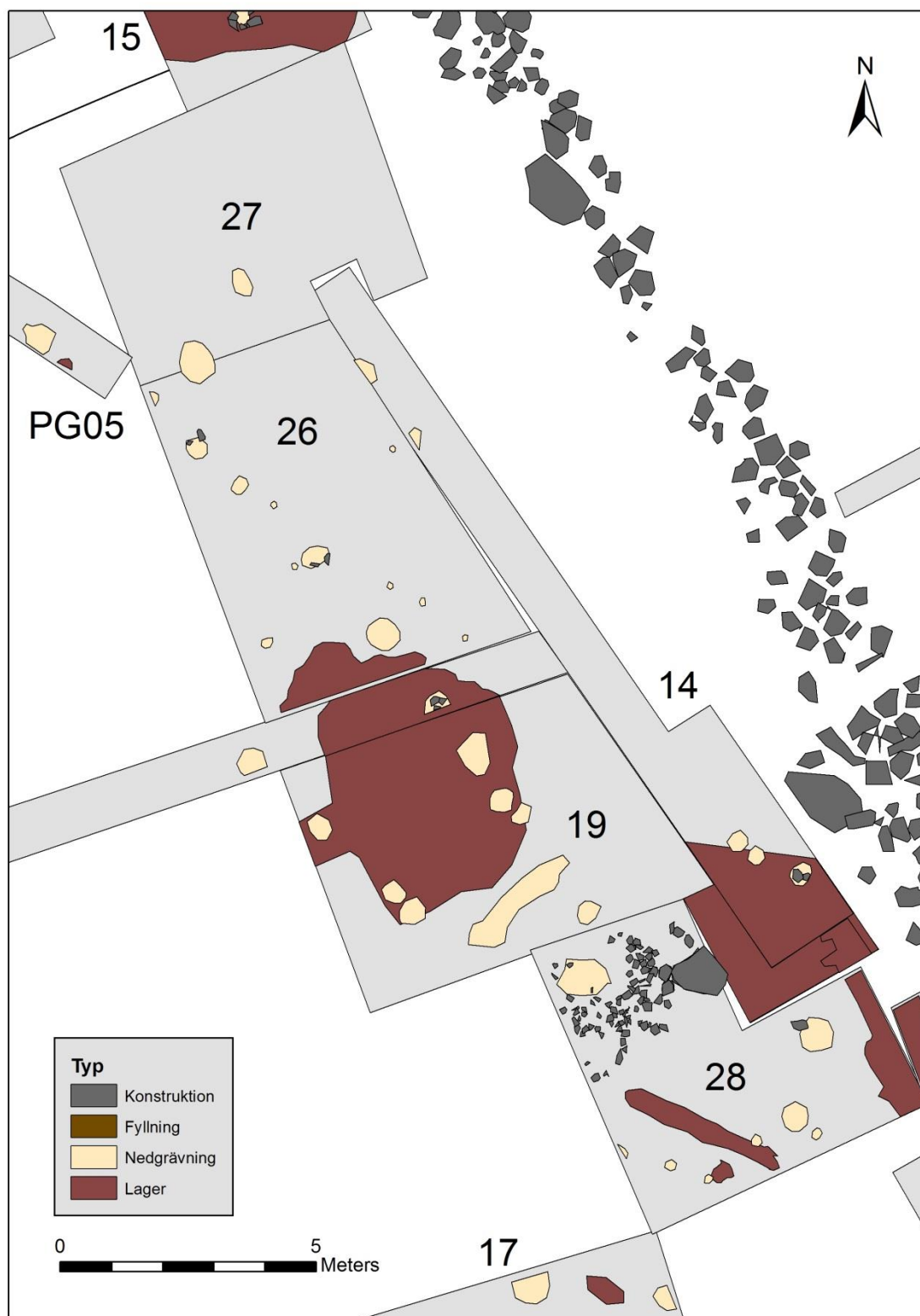

Fig. 26:22. Schakt 14, 15, 17, 19 (2014), 26, 27, 28 (2015) och provgrop 05 (2016). Grafik: Alexander Sjöstrand

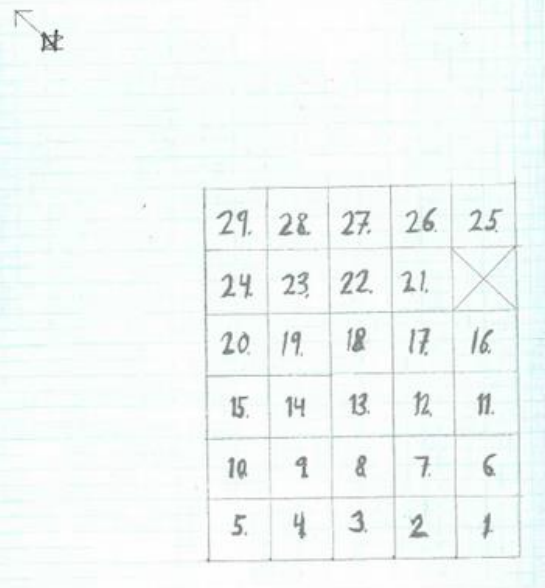
Schakt 27

Schakt 27 lades mellan 2014 års schakt 14 och schakt 15 (se fig. 26:1, 26:22 och 27:1). Detta för att kunna svara på frågeställningen om stolphålen fortsättning från schakt 14 och 15 samt för att söka upp nya kulturlagerytor i den norra änden av platsen utanför stenhusgrunden Raä 43:2.

Syftet med schakt 27 var att undersöka de indicier som gavs ifrån 2014 års utgrävning i schakt 14 och schakt 15 samt för att eventuellt kunna hitta nya kulturlagerytor (Andreeff & Melander 2015). Särskilt stolphålen är av intresse då det eventuellt hade kunnat hittas fler i schakt 27. Då detta ansågs som ett ”riskschakt” fanns inga stora förhoppningar om att hitta nya anläggningar eller kulturlagerytor, men att hitta fler stolphål som eventuellt kunde binda samman stolphålen från schakt 14 och schakt 15 var av intresse.

Under avtorvning användes spadar och i ploglagret användes spade och skärslev. Spade dels för att luckra upp jorden och skärslev för resten. I övriga kontexter användes skärslev och även borstar för mer ömtåliga områden.

Den totala undersökningsytan var 28 kvm med 29 fyndområden. Det påträffades tio kontexter och två grupper. Kontexterna 27:01-27:05 var lager och de resterande fem kontexterna ingick i två grupper som stolphål.

29	28	27	26	25
24	23	22	21	X
20	19	18	17	16
15	14	13	12	11
10	9	8	7	6
5	4	3	2	1

Fig. 27:1. Fyndområden schakt 27

Fig. 27:2. Schakt 27 efter avtorvning. Kontext 27:02. Foto taget mot NO

Stratigrafi

Torvlagret 27:01 var 0.10 – 0.20 m tjockt. Jorden var mager och bestod till stora delar av torv och mylla 85 % med inslag av småsten ca 15 %. Efter 27:01 dök ploglagret 27:02 upp där jorden hade en ljusbrun nyans och en heterogen sammansättning. Packningsgraden var lucker och jordarterna bestod till stor del av mylla (ca 80 %). Resterande 20 % var sten.

Kontext 27:03 var en stenpackning som påträffades redan i ploglagret och gjordes till en egen kontext. Lagret bestod av sten till 60 %, med en stenstorlek som varierade mellan 0.10-0.30 m. Resterande 40 % var mylla. Även två större stenar var placerade i den norra änden av packningen. Tidigt diskuterades om detta kunde röra sig om eventuell stenskonig till ett stolphål, men detta visade sig ej vara fallet. Då stenpackningen var omgiven av lager 27:02 var sammansättningen av jorden densamma.

Fig. 27:3. Översikt 27:03. Foto taget mot NV

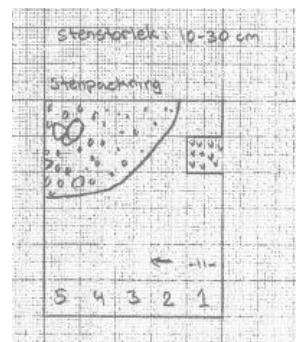

Fig. 27:4. Ritning av kontext 27:03

Kontext 27:04 som var ett ej omrört kulturlager⁵ som låg under ploglagret (27:02). Färgen var återigen ljusbrun och jorden löst packad och men denna gång homogen. Den bestod av 90 % mylla och sten och grus låg på 10 % ca 0.01-0.05 m. Det var ingen större skillnad mellan detta

⁵ Osäkert om kontext 27:04 verkligen ska bedömas som ett kulturlager? Fyndtomt och utgör ej en mörkfärgning, snarare ett mer eller mindre orört lager mellan plog och moränlagret.

och föregående lager (27:02) med undantaget att det var mindre sten i detta lager därav en mer homogen karaktär.

Vid 27:05 var moränlagret. Dess karaktär var ljusbrun, heterogen och lucker. Konsistensen var mager och bestod av 60 % sand, 30 % sten och 10 % jord. Vad som dock var av intresse var att man här tydligt kunde se två mörkfärgningar i jorden.

Kontexten 27:09 var fyllningen i första stolphålet G 27:1. Nyansen var brun, något mörkare, homogen och lucker. Konsistensen var relativt mager med mo/mylla på ca 70 % och sten 30 %. Bevaringsförhållandena var 0.33 m, fragmenteringsgraden var tydlig och även orienteringen. Sorteringen var homogen.

I andra stolphålet var fyllningen ljusbrun och heterogen. Fyllningen var även löst packad och konsistensen mager. Den bestod av mylla ca 50 % och morän ca 30 % och sten på ca 20 %. Nedgrävningskanten var 0.29 m, relativt tydlig och kontaktytan tydlig samt att mörkfärgningen gick snett neråt.

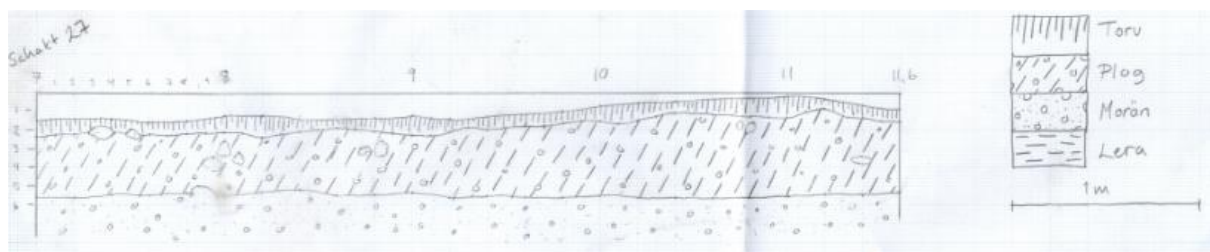

Fig. 27:5. Profil mot S, schakt 27

Anläggningar

G 27:1

Grupp 27:1 är ett troligt stolphål som är placerat delvis i schakt 27, men även i schakt 26. Bara en liten del av mörkfärgningen låg i fyndområde 1. Den snittade delen låg i fyndområde 14 i schakt 26, men har grävts ut som en del av schakt 27.

Nedgrävningen (27:06) var ca 0,33 m djup. Stenarna som hittades i nedgrävningen bestod av kalksten och gråsten som varierade i storlek mellan ca 0,10 – 0,30 m. Stenarna satt cirkulärt runt fyllningen. Mörkfärgningens var 1,05m lång och 1m bred. Formen var cirkulär och hade en lätt sluttning. Botten var relativt plan. Nedgrävningskanten var mjuk och hörnen rundade.

Fyllningen (27:08) var något mörkbrun och hade en homogen sammansättning. Packningsgraden var lucker och konsistensen relativt mager. Huvudsakligen bestod fyllningen av mylla (ca 70 %), resten bestod av sten (ca 30 %).

Stenskoningen (27:10) satt cirkulärt runt fyllningen. Huvudsakligen bestod de av kalksten och gråsten i varierande storlek på ca 0.10-0.30m.

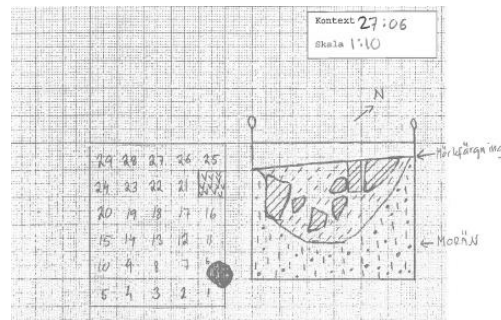

Fig. 27:6. Profilritning av G 27:01 samt dess placering i schakt 27

Fig. 27:7. Översikt G 27:01. Foto mot ONO

Fig. 27:8. Profil G 27:01. Foto mot NV

G 27:2

Möjligt stolphål i schakt 27. Upptäcktes efter G 27:1 och förefaller ligga i linje med detta. G 27:2 saknar dock tydlig stenskonering med stora stenar. Intressant nog saknas ytterligare stolphål i schaktet.

Nedgrävningen (27:07) hade en längd på 0,9m och en bredd på 0,67 med ett djup på 0,29m. Formen var oval och något oregelbunden, därav är tolkningen som stolphål något osäker. Sidorna sluttade nedåt och nedgrävningens botten var spetsig. Nedgrävningskanten var mjuk och hörnen var rundade.

Fyllningens (27:09) karaktär var ljusbrun och sammansättningen var heterogen. Packningsgraden var lucker och dess konsistens var mager. Innehållet bestod huvudsakligen av mylla (Ca 50 %), resten var morän (ca 30 %) och sten (ca 20 %). Lagerslutet var tydligt. Strukturen var homogen och mörkfärgningen gick snett nedåt.

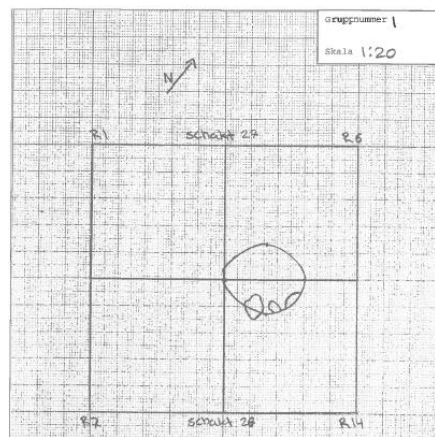

Fig.27:9. Översikt G 27:02.

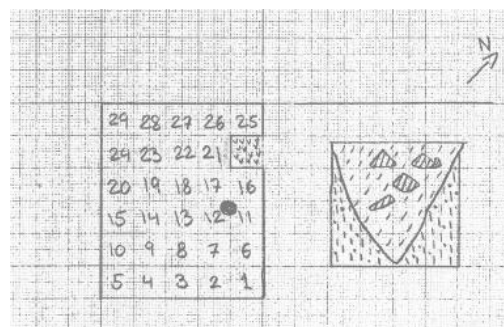

Fig.27:10. Profilitning av kontext 27:07 samt dess placering i schaktet

Fig.27:11. Översikt G 27:02. Foto mot ONO

Fig.27:12. Profil G 27:02. Foto mot NV

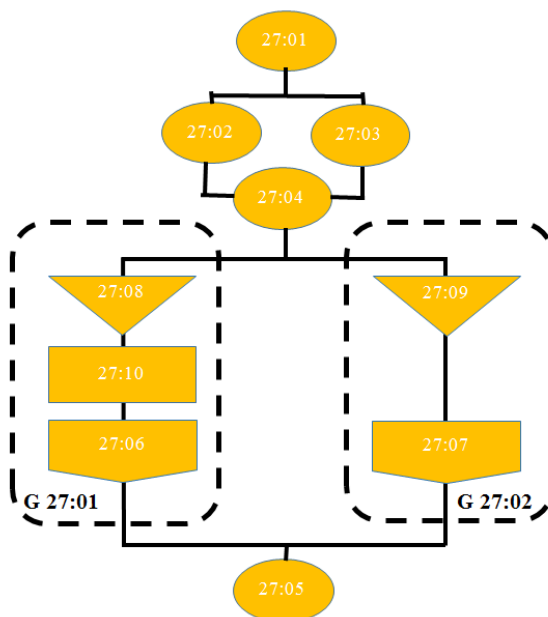
Fynd

I schakt 27 påträffades få föremål. Av dessa var de mest intressanta en mejsel och ett fåtal fragment av förhistorisk keramik.

Fig.27:13. Mejseln från kontext 27:02 (ID: 8626). Foto: Anton Amlé

Matris

Diskussion

Att tolka ett innehållsfattigt schakt är en svår uppgift. Stenpackningen (27:03) förefaller vara en fortsättning på stenpackningen från schakt 15/RAÄ 43:2 eller rasmassa från samma lämning. Ingen överväldigande mängd fynd hittades heller som kunde ge några indikationer på vad detta kan ha varit för plats. Spritt kol hittades i samtliga kontexter, men i små mängder. Det samma gäller för bränd lera.

Stolphålen som hittades under lager 27:04 har visat sig svåra att tolka då det endast hittades två hål i hela schaktet. Dessa förefaller ha varit i linje med varandra, men uppvisade ingen tydlig koppling till stolphålen som hittats i schakt 14 eller 15. De förefaller inte heller ha suttit ihop med stolphålen som hittades i schakt 26, då dessa låg i en separat linje.

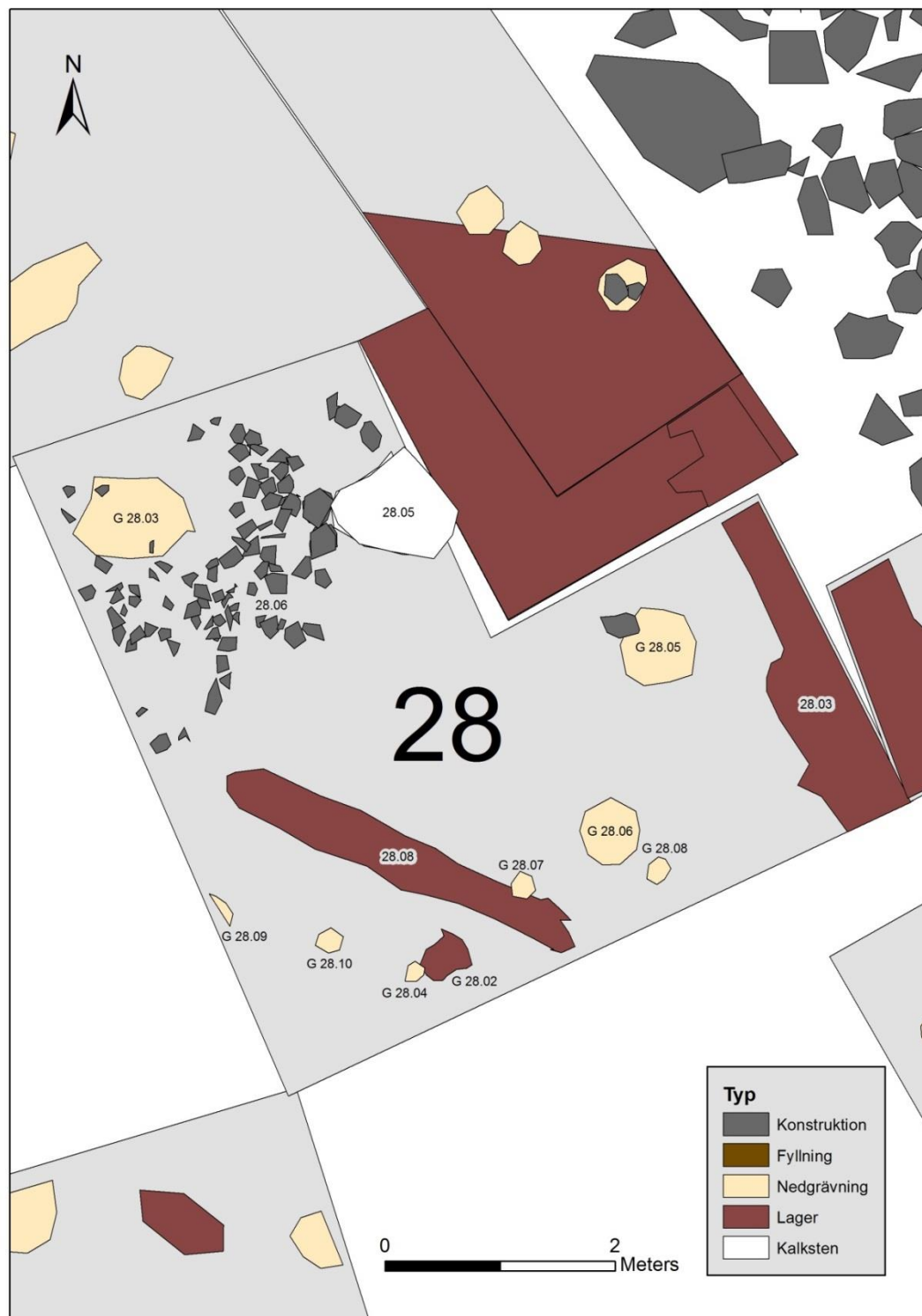

Fig. 28:1. Schakt 28. Grafik: Alexander Sjöstrand

Schakt 28

Fig. 28:2. Schakt 28 efter avtorvning. Foto mot norr

Schakt 28 är placerad söder om schakt 14 och 19, norr om schakt 17 och 16 vilka undersöktes år 2014. Schakt 28 syftar till att knyta samman de tidigare grävda schakten (14, 16, 17, 18, 19) till en enhet.

Syftet är även avgränsa mörkfärgning schakt 14 och 19, det vill säga den östra kulturlagersytan. Den östra kulturlagersytan avgränsas i öst, väst och syd, vilket innebär att en avgränsning av denna är intressant (Andreeff & Melander 2015:113). Om en avgränsning påträffas av den östra kulturlagersytan är det, med tanke på relationerna mellan de osäkra stolphålen (G 14:3 och G14:4) av intresse att se om det framkommer fler liknande företeelser i den sydliga kanten av ytan (jfr. figur 3:112 i Andreeff & Melander 2015: 107).

Vi ska vidare undersöka om det hypotetiska stolphålet söder om schakt 19 som kan härröra till den stolpburna konstruktionen (jfr. Andreeff & Melander 2015: 107 fig. 3:112).

Schaktet kommer även undersöka relationen mellan sannolika stolphål i schakt 16 respektive 17 (Melander 2015: 2).

En frågeställning är om det går att se någon relation mellan de sannolika stolphålen i den östra kulturlagersytan och västra kulturlagersytan, både rumslig och kronologisk? Går det även att relatera kulturlagersytan från schakt 16 med östra kulturlagersytan? (Andreeff & Melander 2015: 117; jfr. Melander 2015: 2).

Går det även att få fram tillfredsställande daterbart underlag från östra kulturlagersytan samt stämmer stratigrafien från 2014? (jfr. Melander 2015: 2).

Melander (2015: 2) anser att vi ska försöka ta reda på om det undre kulturlagret i östra kulturlagersytan representerar en avbränningsyta för markberedning (jfr. Andreeff & Melander 2015: 122).

Vid avtorvning användes spadar. Vid ploglagret användes skärslev, hacka, borste samt stundvis spade för att luckra upp jorden. Vid resterande kontexter har skärslev och borste använts och i vissa fall hackor.

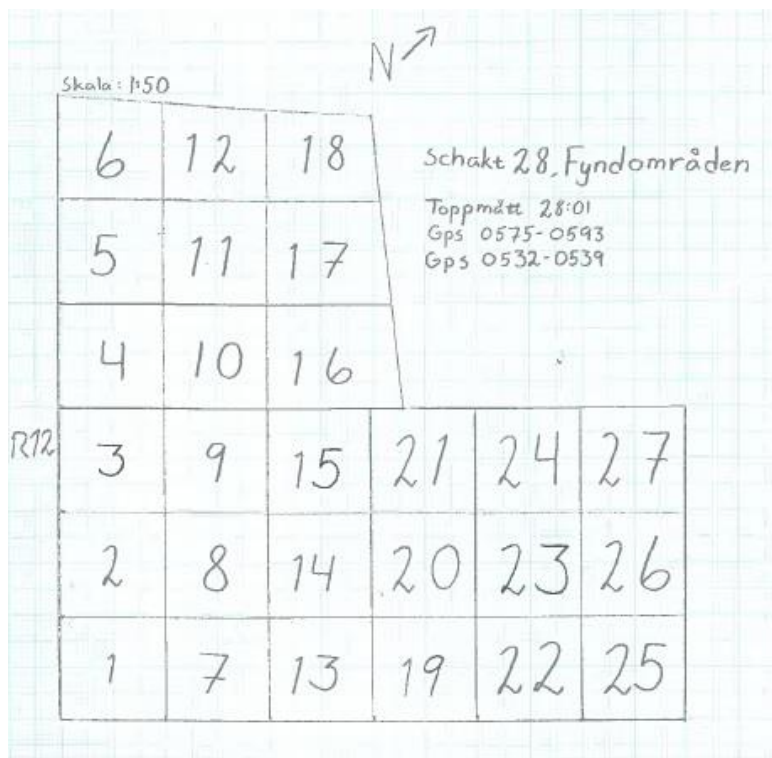

Fig. 26:3. Fyndområden schakt 28

Stratigrafi och fynd

Schaktets totala undersökta yta var cirka 27 m² som delades upp i 27 stycken fyndområden (1-27). När undersökningen avslutades konstaterades totalt 30 stycken kontexter och 10 stycken grupper.

Under torvlagret (28:01) framkom ploglagret (28:02) som i färg var mörk/gråbrun med en heterogen, kompakt och mager sammansättning. Den främsta beståndsdelen var silt som stundvis var av fetare slag, främst på lägre nivåer medan det på vissa ställen i schaktet däremot blev sandigare inslag. Tjockleken på 28:02 varierade i schaktet mellan 0,27-0,3 m. Kontexten blev snabbt mörkare i östra delen av schaktet, nämligen fyndområdena 19-27. I östra området påträffades mycket av keramiken, likaså i fyndområdena 1-6. Slaggen som återfanns i fyndområdena 1-3. Fynden i kontexten var välbevarade men med största storlek på cirka 5 cm i diameter. I schaktets östra del framkom kontext 28:03 som nedtecknades som sten i plogkant och påträffades i fyndområde 25-27 och fortsatte utanför schaktkanten. Den bestod av heterogen, kompakt och fet silt. Siltens färg var mörk/gråbrun. Kontexten bestod även av stenar upp till 20 cm i diameter. Det fanns även mindre inslag av kolblandad jord. Lagrets tjocklek var 0,1-0,15 m tjockt. Fynden (ben, kol och keramik) var välbevarade men det fanns även mindre fragment (under 4 cm).

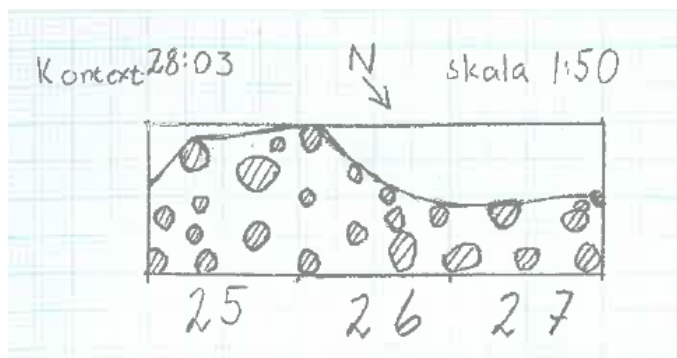

Fig. 28:4. Planritning över kontext 28:03

Fig. 28:5. Kontext 28:03 innan utgrävning

Fig. 28:6. Kontext 28:03 efter utgrävning

I norra delen av schaktet, fyndområde 17, kunde en stor sten/häll (28:05) skönjas i kontext 28:02.

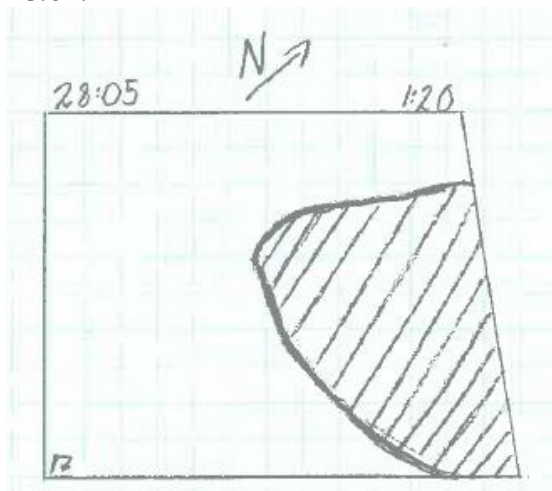

Fig. 28:7. Kontext 28:05 i fyndområde 17

Fig. 28:8. Kontext 28:05 när den dök upp

Fig. 28:9. Kontext 28:05 efter att den hade grävts fram

Under 28:02 och 28:03 framkom i hela schaktet ett kulturlager (28:04). Detta lager tycks fortsätta mot schakt 16. Lagret kunde dock avgränsas i schaktets västra del då morän framkom där i högre nivåer än på andra delar av schaktet. Färgen på lagret var mörkbrun med inslag av svartbrun och brun. Lagret hade en heterogen sammansättning och var till majoritet kompakt dock med inslag av luckert i samband med början av morän (kontext 28:30). Lagret var till majoritet fet dock med inslag av magert. Huvudsakliga beståndsdelar var silt med betydande inslag av grus samt enstaka inslag av större stenar/block. Lagrets tjocklek var 0,09-0,29 m. I vissa fall var lagrets avgränsning till moränen diffus men tydligare på andra håll. Det var konstant en tydlig skillnad på schaktets östra del som var mörkare i färg och där det påträffades mycket kol. Det var bra bevaringsförhållande i lagret med både större och mindre fragmenterade fynd. De flesta fynden påträffades i horisontalt läge, förutom vissa kompakta kolbitar som var i vertikalt läge. Detta lager var väldigt fyndrikt (28:04). I detta lager påträffades bland annat stora kolbitar i fyndområdena 21 och 27, som utifrån dess fibrer ansågs ligga i vågrät läge. Det återfanns även mycket keramik, kol och ben i lagret. Fynden var dock starkt koncentrerat mot schaktets östra del (fyndområdena 19-27). Fynden som påträffades här var främst ben, keramik och kol och lera. Även slagg, sandsten, flinta och lite järn återfanns. De mest främst utstickande fynden var en glaspärla, fint ornerad keramik, mynningsbitar, en bennål, beslag med Cu-legering samt stora bitar kol i vågrät läge. Även en sten mättes in, då det vid denna återfanns en nästintill kompakt ryggekota samt en keramik skärva.

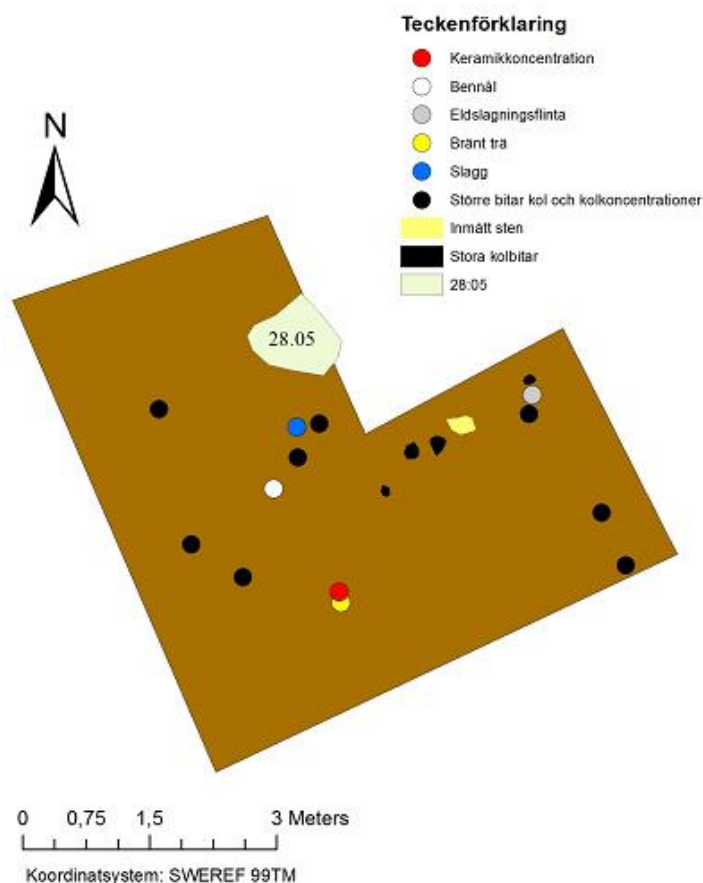

Fig. 28:10. Särskilda fynd i kontext 28:04

Fig. 28:11. Till vänster bennål från 28:04. Till höger beslag med Cu-legering från 28:04

Fig. 28:12. Glaspärkla från 28:04

I schaktets nordvästra del påträffades en större mängd stenar som låg i en bågformation (28:06). Denna kontext återfanns i fyndområdena 5-6, 10-12, 17-18. Kontexten är ett lager med betydande inblandning av en stenpackning som även innefattar silten runtom. Lagrets dominerande beståndsdel var mörk/brunsvart silt. Silten var heterogen, fet och kompakt, dock med större och mindre stenar. Det fanns även enstaka inslag av kolblandad jord och mindre stenar. Kontexten hade en tydlig avgränsning mot schaktkanten och den fortsätter sannolikt utanför. Fynden (ben, kol, keramik och järn) var bra bevarade och det fanns jämt fördelade kolfragment i kontexten samt större spridda kolkoncentrationer. Lagrets tjocklek var 0,127 m. Det påträffades även fragmenterade kalkstenar på utsidan av kontext 28:06, det är dock oklart om dessa hör till kontexten eller kontext 28:05. Det är även möjligt att de inte hör till någon av dem. I kontexten påträffades mycket kol, varav två stycken koncentrationer som mättes in. Även en keramikskärva (mynningsbit) återfanns.

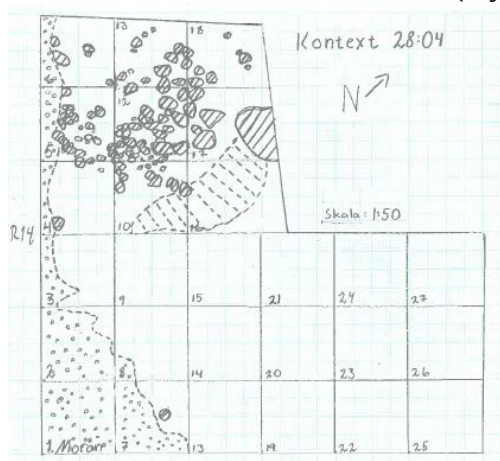

Fig. 28:13. Kontext 28:06 i fyndområdena 4, 5, 6, 10, 11, 12, 17 och 18. I fyndområde 10, 16 och 17 visas även det område där spridda, fragmenterade och mindre kalkstenar påträffades

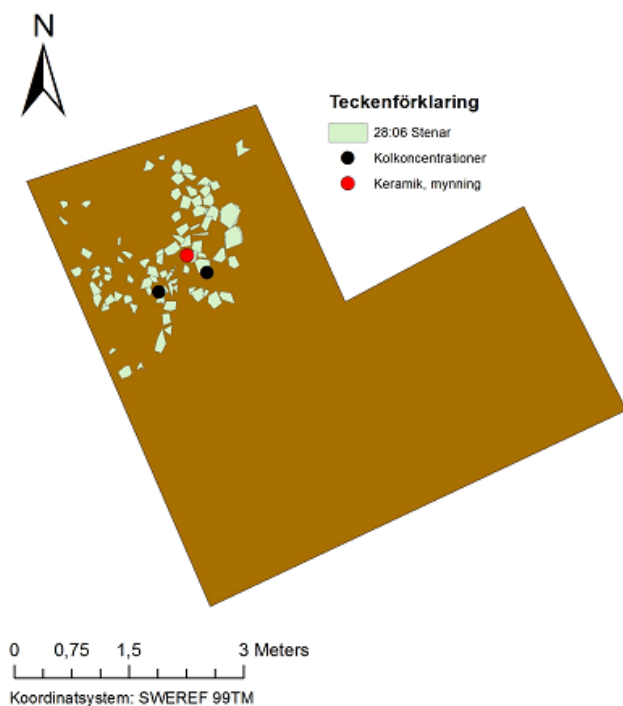

Fig. 28:14. Översikt över kontext 28:06 och dess inmätta fynd

I 28:04 började, på lägre nivåer, ett nytt lager (28:07) att dyka upp. Detta lager blev dokumenterat som en lerpäckning på grund av dess konsistens av hårt packad lera. Kontexten påträffades i spridda delar av schaktet. Den var tydligast i fyndområdena 11, 16, 17, 21, 22, 23 och 25. Färgen var ljus/mörkbrun med inslag av lera och kol. Lagret var heterogent, fet och kompakt med klumpar av lera och kol. Främsta beståndsdelarna var lera med betydande inslag av jord samt enstaka inslag av kol. Tjockleken var 0,06 m. Det var en diffus avgränsning mot intilliggande kontexter i plan samt gradvis övergång till lerigare och kolrikare jordlager. Fynden var delvis fragmenterade och påträffades i främst horisontalt läge. Fynd från detta lager var ben, kol, keramik och slagg.

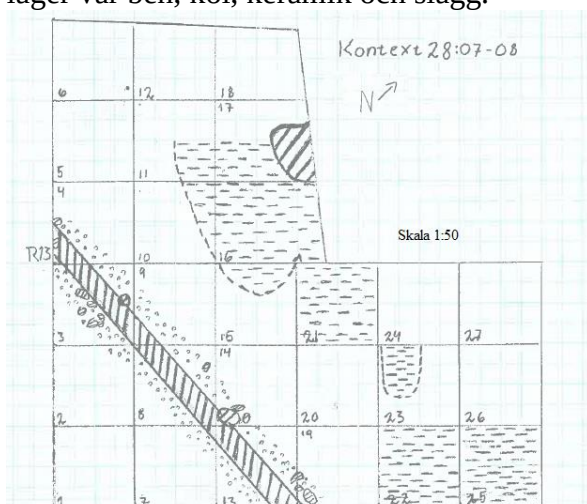

Fig. 28:15. Översikt över kontexterna 28:07 (fyndområden 11, 16, 17, 21, 22, 23 och 25) samt kontext 28:08 (avlånga mörkfärgningen i fyndområden 3, 4, 8 och 13)

Det sista lagret som påträffades var moränlagret (28:30). Det var i majoritet en tydlig avgränsning mot moränlagret och överliggande kontexter, förutom i fyndområdena 1, 2, 3, 7 och 8 där övergången var mer diffus. Moränlagret uppkom i olika nivåer i schaktet i och med bland annat nedgrävningar.

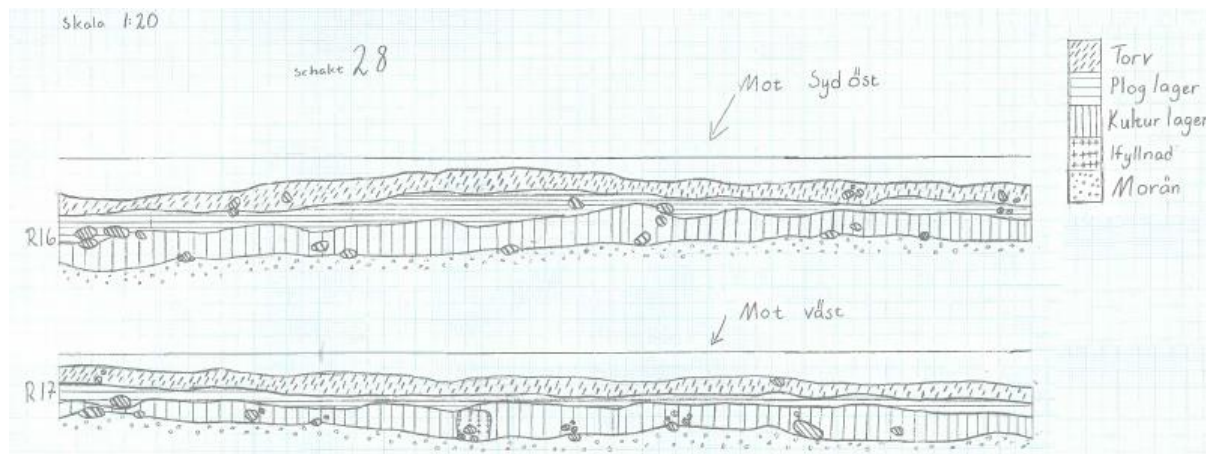

Fig. 28:16. Profil över schaktets sydöstra och västra schaktkanter

Anläggningar

G 28:4, G 28:9 och G 28:10

Grupp 28:4 är en nedgrävning (28:21) återfanns i fyndområde 1 och hade en storlek på 0,2 m i diameter. Dess djup var 0,15 m. Djupet och storleken var dock diffus. Nedgrävningens form var i plan halvcirkelformad med inåtsluttande väggar och spetsig botten. Den hade mjuka nedgrävningskanter. Fyllningen (28:24) var brun/svart i färg och var homogen, kompakt och fet. Den främsta beståndsdel var silt med enstaka inslag av sten. Dess tjocklek var 0,15 m och avgränsades diffust mot intilliggande kontexter i plan och även mot över- och underliggande kontexter. Det påträffades inga fynd i fyllningen. Denna nedgrävning påträffades just intill G 28:2 och det är möjligt att den är en del av denna. Den återfanns dock på lägre nivå än G 28:2 och tolkades därmed som en egen kontext/grupp.

Grupp 28:9 är en nedgrävning (28:17) som påträffades i stor del i den västra schaktkanten i fyndområde 2, av denna anledning gick dess storlek ej att bestämma. Det som gick att mäta var en längd på 0,24 m och en bredd på 0,2 m. Nedgrävningen hade en cirkulär form med vertikalt lutande kanter och spetsig botten. Nedgrävningskanterna och hörnen var mjuka. Nedgrävningen bestod av en brun/svart fyllning (28:29) som var homogen, kompakt och fet. Dess största beståndsdel var silt med betydande inslag av sten. Fyllningens tjocklek var 0,21 m och hade en skarp avgränsning mot intilliggande kontexter i plan men en diffus avgränsning mot över- och underliggande kontexter. Det påträffades inga fynd i fyllningen.

Grupp 28:10 är en nedgrävning (28:16) som återfanns i fyndområde 1. Nedgrävningens storlek hade en längd på 0,5 m, bredd på 0,46 m och den var 0,46 m djup. Den hade vertikalt lutande väggar som gick ihop till en spetsig botten. Nedgrävningskanterna var mjuka.

Nedgrävningen bestod av en brun/svart fyllning (28:28) som var homogen, kompakt och fet. Den bestod till majoritet av silt, och även här betydande inslag av sten. Fyllningens tjocklek var 0,46 m och hade en skarp avgränsning mot intilliggande lager i plan men även här var det diffus avgränsning till över- och underliggande kontexter. Fynden, som var enstaka fynd av kol och ben, i denna nedgrävning var mindre välbevarade och små fragment.

G 28:4, G 28:9 och G 28:10 påträffades i moränen/diffus övergång mellan kulturlagret (28:04 och moränen och ligger i rät linje med varandra och i rät linje bredvid G 28:1 som var en avlång mörkfärgning.

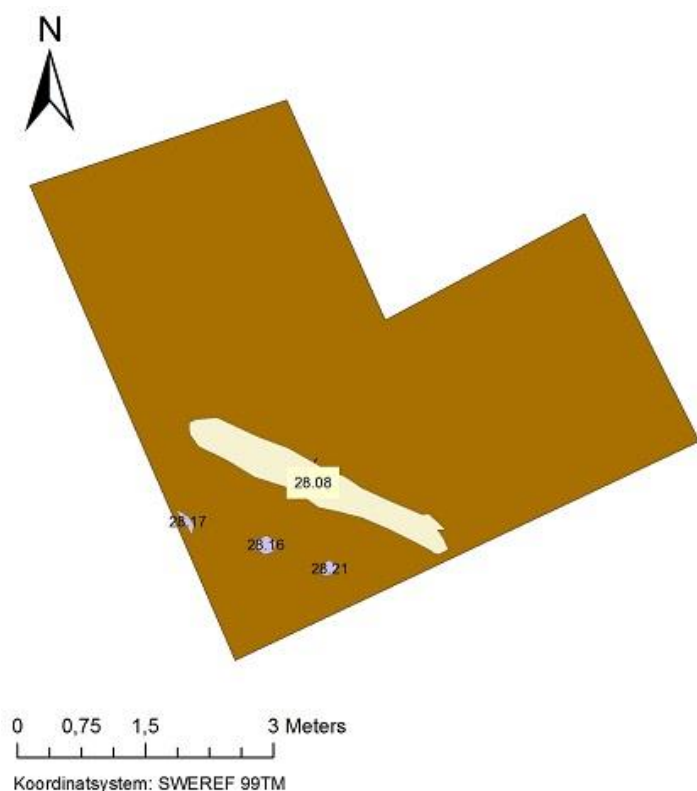

Fig. 28:17. Översikt över G 28:4, G 28:9 och G 28:10 samt G 28:1

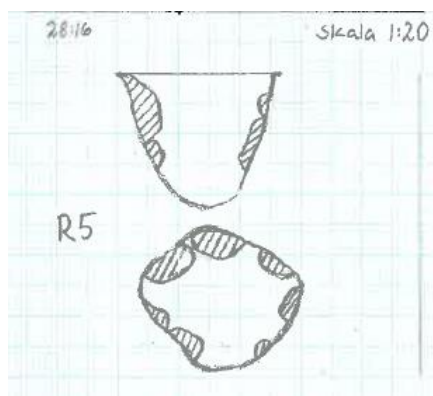

Fig. 28:18. Profil över G 28:10

G 28:1

Grupp 28:1 är en avlång nedgrävning (28:08) i schaktets sydvästra del som gick i rät linje med ovannämnda grupper/kontexter. G28:1 kan ha fortsatt utan schaktkant då detta var diffust och enbart det säkra mättes in via totalstationen. Nedgrävningen var 3,31 m lång och 0,52 m bred med ett djup på 0,15 m. Som form hade nedgrävningen form av en avlång "ränna" och med sluttande väggar och spetsig botten. Nedgrävningskanterna var runda och mjuka. Den bestod av en fyllning (28:23) som var till färg svart/mörkbrun och homogen, kompakt och mager. Den bestod till majoritet av mylla med enstaka inslag av sten. Dess tjocklek var 0,15 m. Fyllningen uppvisade en skarp avgränsning mot omgivande kontexter i plan, likväl som över- och underliggande kontexter. Fynden bestod av välbevarade brända ben samt fragmenterade fynd av kol.

Nedgrävningen påträffades i den diffusa övergången mellan kulturlagret (28:04) och moränlagret som fanns i schaktets sydvästra del.

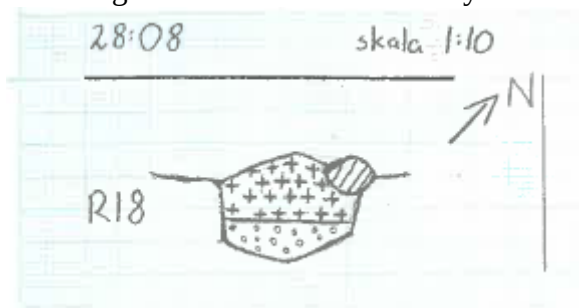

Fig. 28:19. Profil av G 28:1

Fig. 28:20. G 28:1 innan utgrävning

G 28:7 och G 28:8

Grupp 28:7 består av en nedgrävning (28:14) i fyndområde 13 och var 0,27 m lång, 0,22 m bred och 0,18 m djup. Formen var cirkulär och oregelbunden. Väggarna var sluttande och bottenformen var ojämn. Nedgrävningshörnen var mjuka. Nedgrävningen bestod av en fyllning (28:26) vars färg var svart/brun och den var homogen, kompakt och fet. Den var 0,18 m tjock. Fyllningens dominerande beståndsdel var silt med enstaka inslag av sten. Den hade en stark avgränsning mot omgivande kontexter i plan men diffus mot över- och underliggande kontexter. Fynden bestod av små (ca 1 cm) kolbitar.

Grupp 28:8 är ytterligare en nedgrävning (28:13). Den påträffades i fyndområde 17. Nedgrävningens diameter var 0,3 m. Den var 0,15 m djup och hade en cirkulär form. Nedgrävningsskanterna sluttade inåt och avslutade med en spetsig botten. Nedgrävningsskanterna var mjuka med rundade hörn. I nedgrävningen påträffades en mörk/brunsvart, heterogen, lucker och mager fyllning (28:27). Den huvudsakliga beståndsdel var sand/grus med betydande inslag av silt och enstaka inslag av kol. Den mest markanta fyllningens tjocklek var 3-4 cm och avgränsades tydligt mot intilliggande kontexter i plan och överliggande kontexter, avgränsningen mot underliggande kontext var dock diffus. Det påträffades fragment av kol i fyllningen som hade viss koncentration till olika områden i kontexten.

Båda dessa grupper påträffades i moränlagret, under kulturlagret (28:04).

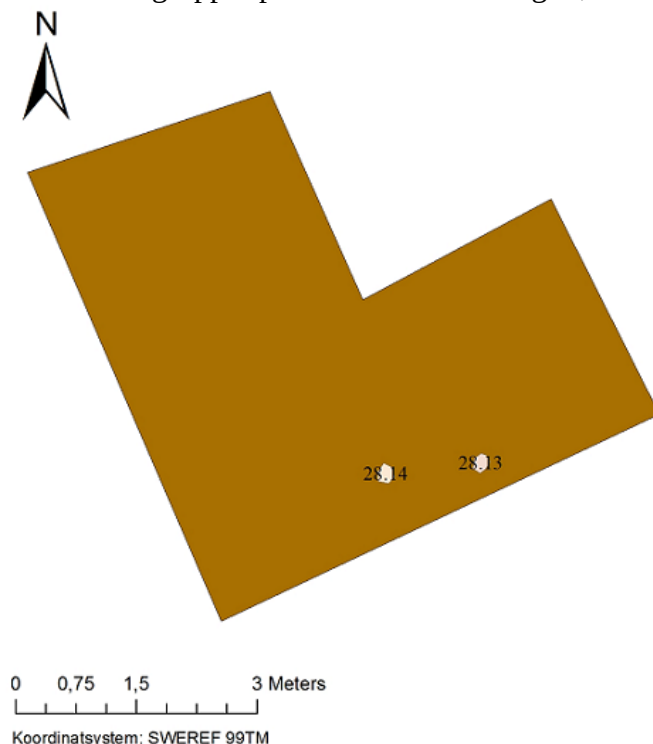

Fig. 28:21. Översikt över G 28:7 och G 28:8

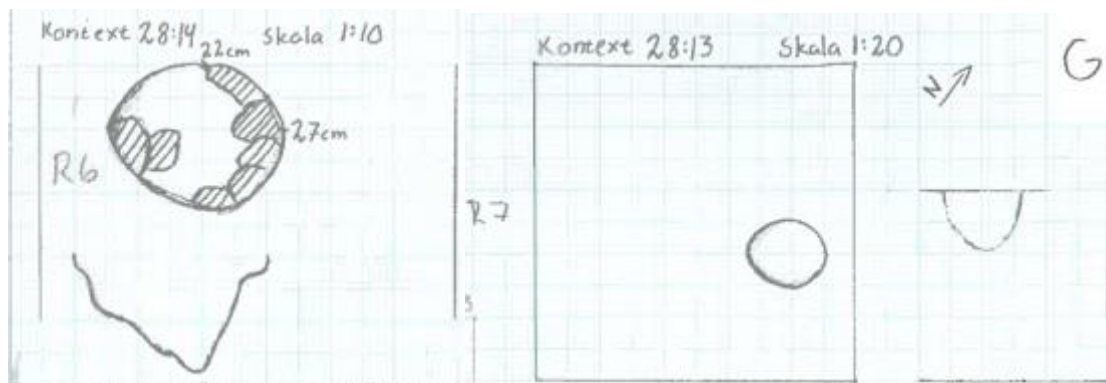

Fig. 28:22. Till vänster översikt och profil av G 28:7. Till höger översikt och profil över G 28:8

G 28:3

Grupp 28:3 är en stor och djup nedgrävning (28:10) i fyndområde 11 och 12 i schaktets nordvästra del. Denna påträffades på insidan av 28:06, dock på lägre nivå, nere i moränen (28:30). Nedgrävningens längd var 1,04 m och den var 0,94 m bred och 0,38 m djup. Nedgrävningssväggarna hade en varierande lutning som gick ihop till en spetsig botten. Nedgrävningsskanterna var mjuka med rundade hörn. Fyllningen (28:18) till nedgrävningen var svart/mörkbrun i färgen och var homogen, kompakt och mager i konsistensen. Den huvudsakliga beståndsdel var mylla med enstaka inslag av sten. Fyllningens tjocklek var 0,38 m. Fyllningen hade en tydlig avgränsning mot intilliggande kontexter i plan och likaså till över- och underliggande kontexter. Fyndet som påträffades i denna kontext var ett fragment flinta.

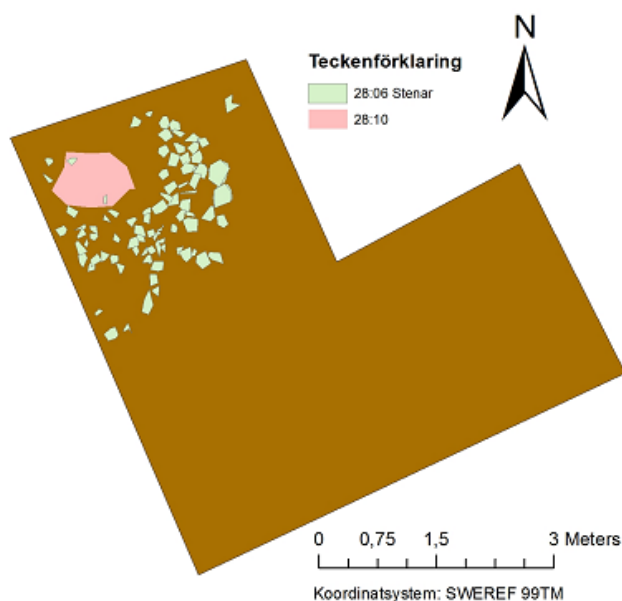

Fig. 28:23. Översikt över G 28:3 och kontext 28:06

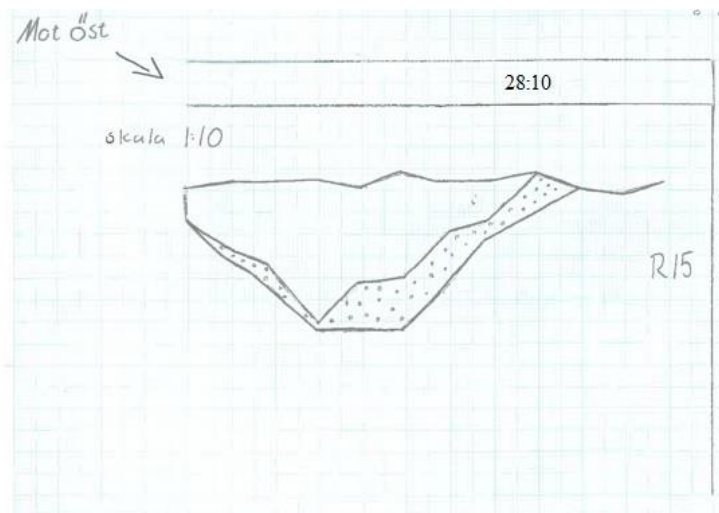

Fig. 28:24. Profil över G 28:3

G 28:5 och G 28:6

Grupp 28:5 består av en nedgrävning (28:12) i fyndområdena 23 och 24. Gruppen påträffades i kulturlagret (28:04). Dess längd var 0,88 m och den var 0,8 m bred och 0,22 m djup. Formen var cirkulär med inåt sluttande väggar och en rundad botten. Inuti nedgrävningen återfanns en konstruktion (28:15) som bestod av stenar och mindre block av en storlek på 0,1-0,22 m. Det påträffades även en fyllning (28:20) vars färg var mörk och brunsvart. Sammansättningen var homogen, kompakt och fet. Fyllningen bestod huvudsakligen av lera med enstaka inslag av orange lera i bitar. Fyllningen uppvisade en tydlig avgränsning mot underliggande moränlager (28:30) samt mot omkringliggande kontexter i plan. Fynden var välbevarade och enbart måttligt fragmenterade och bestod av keramik, lera, kol samt brända och obrända ben. Leran uppvisade en koncentration mot mitten. Fyllningens tjocklek var 0,22 m.

Fig. 28:25. G 28:5 innan utgrävning

Fig. 28:26. G28:5 snittad

Grupp 28:6 var en nedgrävning (28:11) i fyndområdena 19 och 20. Denna påträffades i moränen (28:30). Nedgrävningen var 0,7 m lång, 0,65 m bred och 0,4 m djup. Den hade en oval form med skarpa nedgrävningskanter och en skarp bottenform. Innanför nedgrävningen fanns en konstruktion (28:25) som var oval till formen med en längd på 0,7 m och en bredd på 0,65 m bred. Höjden var 0,4 m. Materialet i konstruktionen var sten (kalksten och gråsten). Den största stenen var 0,25 m i diameter. Fyllningen (28:19) som påträffades var av svart/brun färg och den var homogen, kompakt och fet. Den bestod till majoritet av silt med enstaka inslag av sten. Fyllningen uppvisade en skarp avgränsning mot omgivande kontexter i plan och diffust mot över- och underliggande kontexter. Fynden var nedbrutna och bestod av ben, kol, lera och brända ben. Det var en ojämn fördelning av fynden i kontexten. Fyllningens tjocklek var 0,3 m.

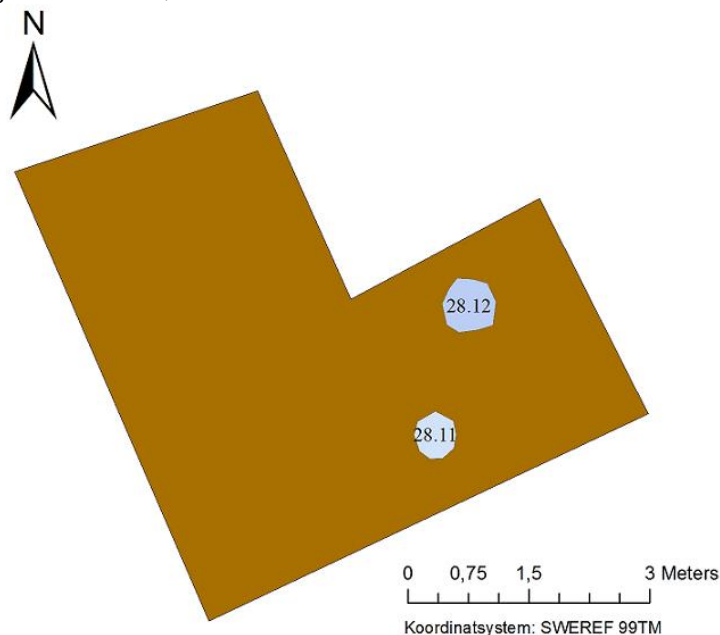

Fig. 28:27. Översikt över G 28:5 och G 28:6.

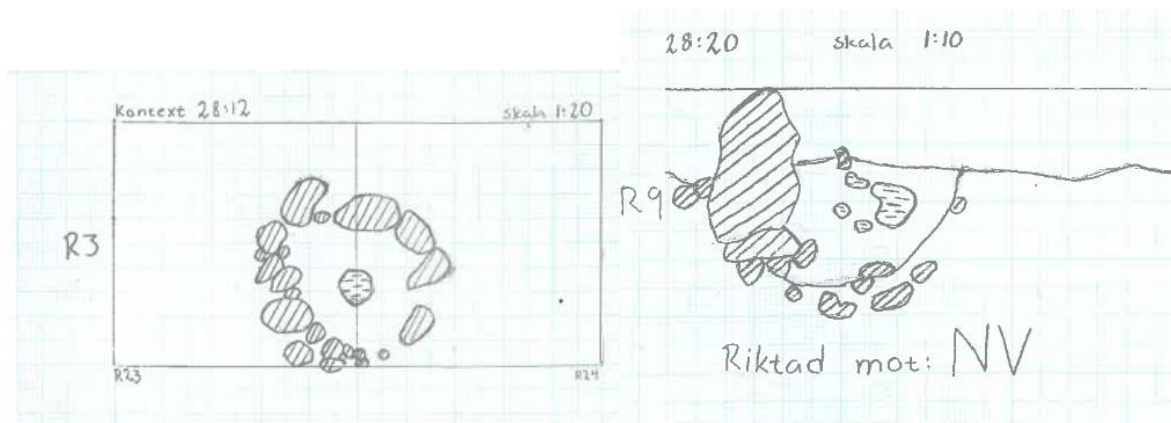

Fig. 28:28. Till vänster översikt över G28:5. Till höger profil för G 28:5

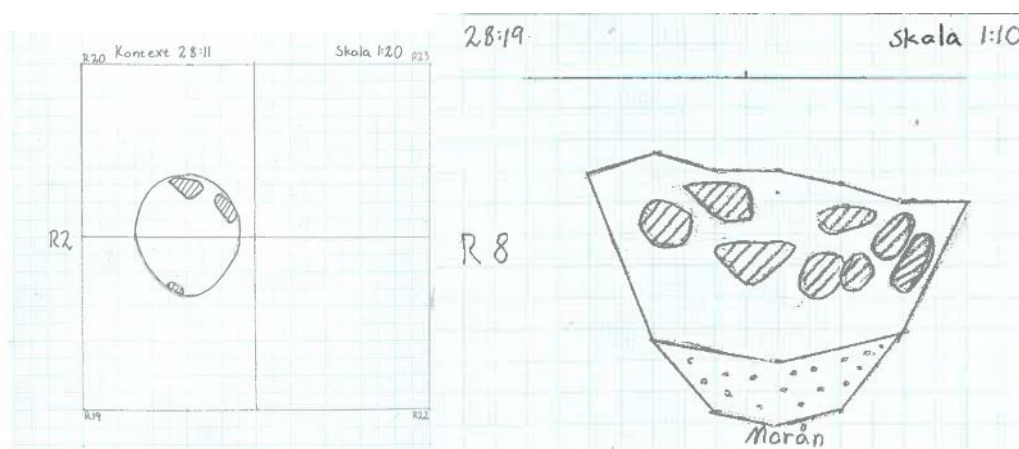

Fig. 28:29. Översikt över G28:6. Figur 1. Profil över G28:6.

G 28:2

Grupp 28:2 påträffades i fyndområde 7 och består en nedgrävning (28:09) och en fyllning (28:22) i den diffusa övergången mellan kulturlagret (28:04) och moränlagret (28:30). Nedgrävning (28:09) var 0,46 m i diameter och 0,15 m djup. Formen var cirkulär med skarpt lutande kanter och en plan botten. Nedgrävningskanterna var skarpa. Fyllningen (28:22) var brun/svart i färg och sammansättningen var homogen, kompakt och fet. Den huvudsakliga beståndsdel var silt med betydande inslag av block vars storlek gick upp till 0,15 m. Det var även enstaka inslag av sten. Fyllningens tjocklek var 0,15 m och påvisade en diffus avgränsning mot omgivande lager i plan och diffus avgränsning mot över- och underliggande lager. Det påträffades inga fynd i fyllningen.

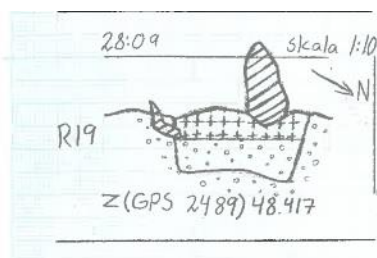

Fig. 28:30. Profil över G28:2

Kontext 28.05 en eventuell härd består av en sten av större slag. Till utseendet påminner den om stenen som har utgjort en härd inne i huset. Det har dock ej påträffats lika mycket fragmenterade stenar ovanpå denna som det ska ha gjorts vid härden i huset. I fyndområde 18, intill stenen, påträffades dock två större, fragmenterade stenar, varav en kalksten, och som en båge runt delar av kontext 28.06 har det även påträffats fragmenterade kalkstenar, av mindre art. Möjligen eldpåverkade. Det är dock osäkert om dessa hör till kontext 28.05 eller 28.06. I fyndområdena 16 och 9 (diagonalt nedanför fyndområde 16, sydväst). Jord med flammigt utseende, mörkt och orange färg. I fyndområde 16 två/tre stora kolbitar.

Kontext 28.04. östra kulturlagersytan skulle kunna vara någon slags aktivitetsyta som har tagit plats just utanför huset. På grund av mängden kol och färgen skulle något kunna ha brunnit på plats. Osäkert om avbränningsyta låter så troligt på grund av den stora mängden fynd i ytan.

85

Det dök upp ett flertal eventuella stolphål i moränlagret. Grupp 28:4, G 28:9 och G 28:10 består av tre stycken nedgrävningar som gick i en linje med varandra och som kan vara av intresse för vidare studier. Dessa var av mindre art, utan stenskoning och mer diffusa än G 28:5 och G 28:6. Dessa ligger i rak linje med G 28:1.

Grupp 28:5 och G 28:6 var däremot stenskonade, tydliga nedgrävningar och kan möjligtvis ses som samhörande utifrån deras karaktärer och placering.

Slutligen bör även Grupp 28:7 och G 28:8 relateras med varandra utifrån deras läge och karaktär. Även dessa var mer diffusa än G 28:5 och G 28:6, men ligger i linje med varandra.

Schakt 29

Schakt 29 öppnades som ett 1x8 meter långt sökschakt i nordlig riktning, strax ovanför en forntida färdväg (Raä Buttle 146:2) för att undersöka en eventuell hägnads- eller vallanläggning i våtmarken sydöst om gårdsbebyggelsen vid Buttle Ånge.

Vid en undersökning av LiDAR-data hade en upphöjning i marken synliggjorts som misstänktes vara en flatmarksborg. Syftet med schaktet var att undersöka om upphöjningen var en konstruktion eller ej.

Schaktet grävdes grovt med spade under tre dagar.

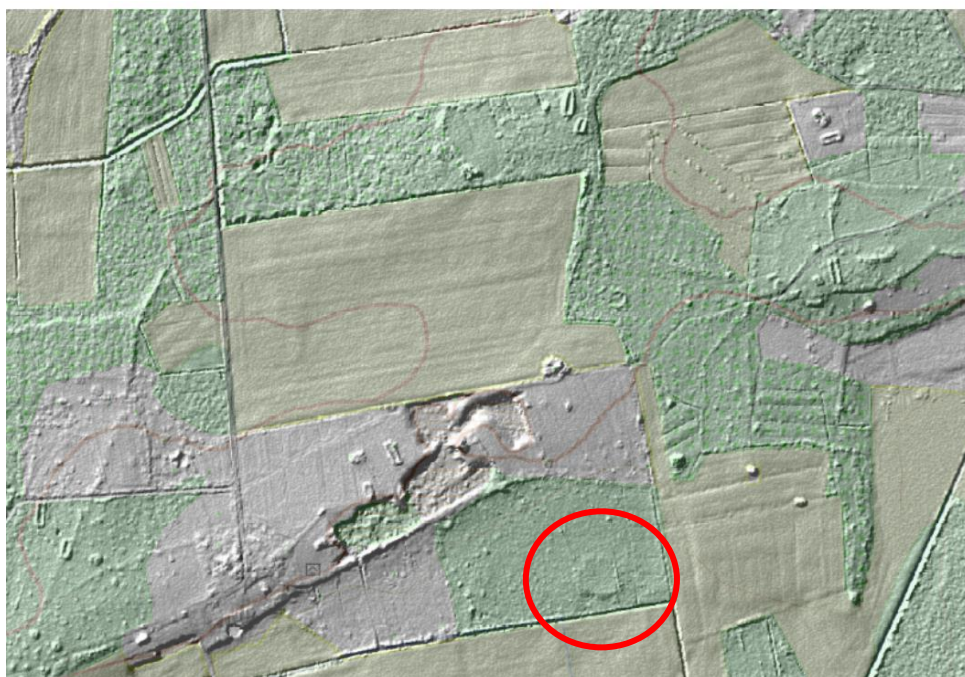

Fig. 29:1. En eventuell hägnads- eller vallanläggning i det inringade området förundersöktes. Kan även vara en fornåker (muntligt meddelande Dan Carlsson, maj 2015)

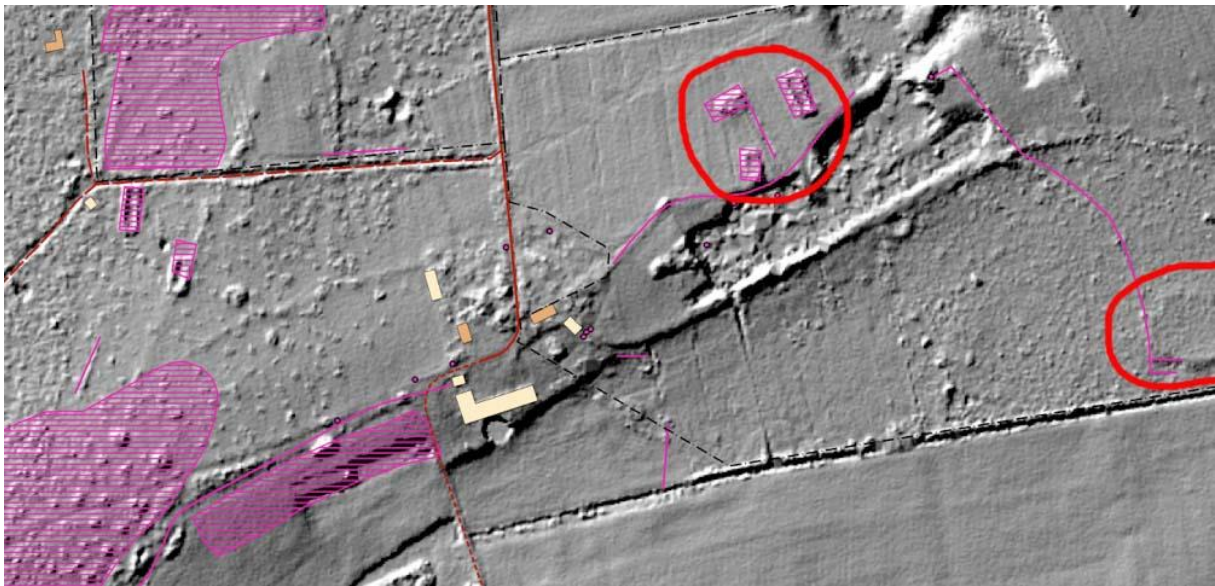

Fig. 29:2. Färdväg Raä Buttle 146:2 ansluter i sydöst till den runda formationen i det östra inringade området. Grafik: Amanda Karn; Alexander Andreeff

Stratigrafi

Efter avtorvning (29:01) delades schaktet in i tre nya kontexter. I fyndområde 1 och 2 och delar av 3 framkom mörk, svart, homogen, lucker, mager jord (29:03) med enstaka större stenar 0.15-0.40 meter. I resterande delen av schaktet kom ett ljusbrunt, homogent och kompakt lerlager (29:02). I fyndområde 7-8 var lerlagret något mörkare (29:04) men i övrigt likt tidigare beskrivning. Vid fortsatt nedgrävning framkom mycket sten i lerlagret, 0,02-0,2 m och enstaka 0,3-0,5 m stora kalkstenar, främst i fyndområde 6-8. Kontext 29:02 och 29:04 slogs här ihop till en kontext 29:05 som sträckte sig från fyndområde 2-8, eftersom den mörkare leran i fyndområde 7-8 avtagit och blivit svårare att se. De stora stenarna i fyndområde 6-8 visade sig nu vara en stenpackning (29:06) med stora kalkstenar 0,1-0,6 m.

Under lerlagret (29:05) kom ett ljusbrunt, homogent, kompakt sandblandat lerlager (29:07). Härifrån grävdes enbart fyndområde 2, 5 och 8 för att se avgränsningen av stenpackningen och av jordlagret (29:03). Det sandleriga lagret (29:07) framkom strax under jordlagret (29:03) vid avlägsnande av de större stenarna. Jordlagret var enbart ca. 0.2 meter djupt från torven. Samma sandiga och leriga lager (29:07) framkom under samtliga fyndområden. Därefter framkom grundvatten och ett tillsynes ännu lerigare lager, men detta gjordes ej till en ny kontext eftersom ytan inte vidare undersöktes. Stenpackningen i fyndområde 6-7 (29:06) grävdes inte bort men lyftes undan för att se underliggande lager, vilket var samma sandiga lerlager (29:07) som övriga fyndområden. Här avslutades grävningen.

Enbart ett litet järnfragment hittades i lerlagret (29:02) och lite kol i sandlerlagret (29:07).

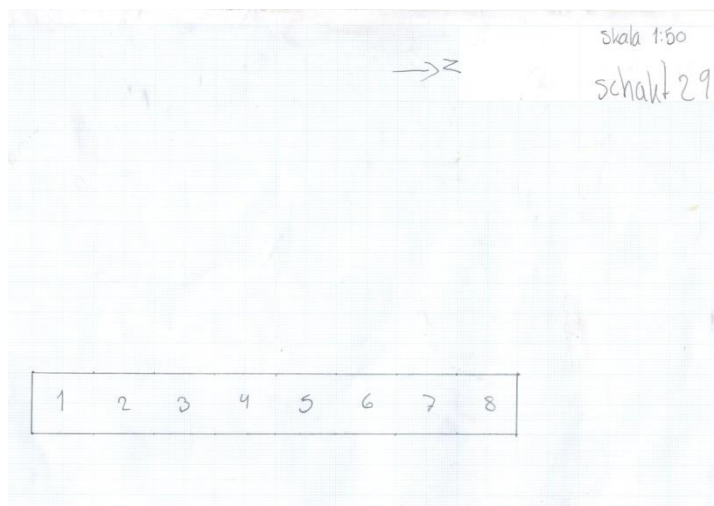

Fig. 29:3. Fyndområden schakt 29

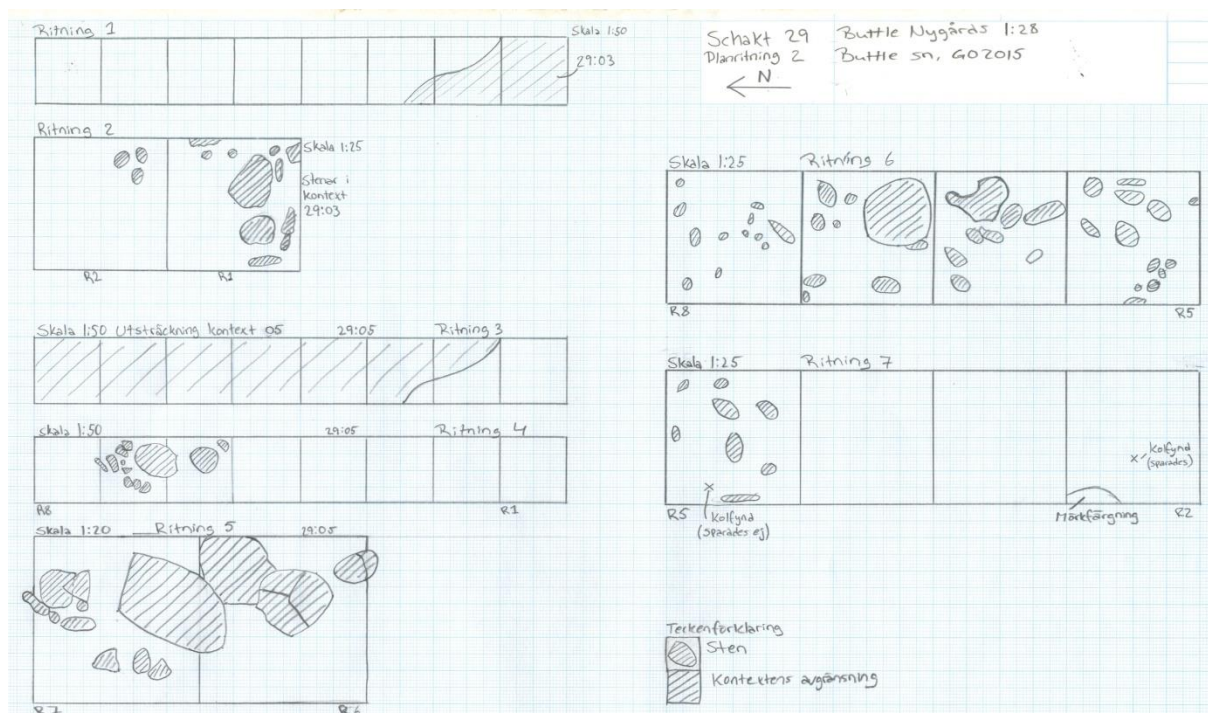
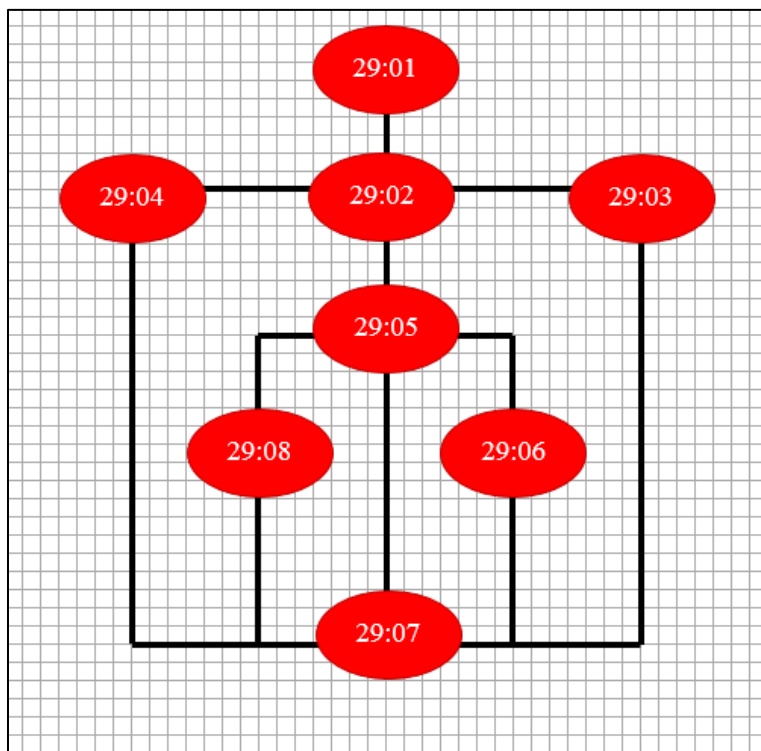

Fig. 29:4. Planritningar schakt 29

Fig. 29:5. Schakt 29 under utgrävning

Matris

Diskussion

Utgrävningen visade inga spår av att upphöjningen var en konstruktion. De stora kalkstenarna i fyndområde 6-7 verkade naturliga och inga tydliga spår av nedgrävningar fanns. Jordlagret i fyndområde 1-3 och tillhörande sten verkade ej vara något anmärkningsvärt och kan vara utkanten ett närliggande odlingsröse 1-2 meter sydöst och fyndområde 1 som kan ha gett upphov till jordlagret.

Vid besök av kulturgeograf Dan Carlson påpekade han att platsen kunde vara en fornåker, vilket han baserade delvis på många mindre odlingsrösen som han konstaterade runtomkring det upphöjda området.

4. Resultat

Då undersökningarna av området kring Raä Buttle 43 kommer att återupptas under 2017 kommer en större och mer omfattande tolkning och resultatredovisning av boplatsoområdet att presenteras när resultaten från diverse essentiella analyser, så som datering, hushållsekonomi, keramisk analys och stratigrafisk kronologi exempelvis, har genomförts. De primära resultaten från tidigare års undersökningar finns kortfattat presenterade i tidigare utgrävningsrapporter (Andreeff et al. 2014; Andreeff & Melander 2015; Melander et al. 2017), se även diskussions avsnitt i föreliggande rapport. Efter projektets avslutande kommer resultaten publiceras i en slutrapport samt i en större slutpublikation och genom både vetenskapliga och populärvetenskapliga artiklar i nationella och internationella tidskriftserier.

5. Referenser

Andreeff, Alexander, 2012. Arkeologiska utgrävningar av bildstensplatser. I Herlin Karnell, M. (red.), *Gotlands bildstenar: järnålderns gåtfulla budbärare*, Gotländskt Arkiv (Visby), s. 129-144

Andreeff, Alexander, i manus. Stones and People: Viking Age Picture Stones from the Island of Gotland. Göteborgs universitet

Andreeff, Alexander & Bakunic Fridén, Imelda, 2014. *Arkeologisk undersökning vid bildstensplatsen Fröjel Stenstugu 1:8, Fröjel Raä 12:1, Fröjel socken, Gotland, 2007*. Gotarc Serie D, Arkeologiska rapporter 96, Göteborgs universitet; AFRUU, Arkeologiska fältrapporter 9, Uppsala universitet (Uppsala/Göteborg)

Andreeff, Alexander, Melander, Victor Niels Love & Bakunic Fridén, Imelda, 2014. *Arkeologisk undersökning vid bildstensplatsen Buttle Änge: Nygårds 1:28, Buttle Raä 42:1, 42:2, 145:1, Buttle socken, Gotland, 2009*. AFRUU, Arkeologiska fältrapporter 1, Uppsala universitet; GOTARC Serie D, Arkeologiska rapporter 97, Göteborgs universitet (Uppsala/Göteborg)

Andreeff, Alexander & Melander, Victor Niels Love, 2015. *Rapport från arkeologisk undersökning vid Buttle Änge 2014. Raä Buttle 42:1, 42:2, 43:1, 43:2, 43:3 och 145:1, Nygårds 1:28, Buttle sn, Gotland*, AFRUU, Arkeologiska fältrapporter nr. 10, Uppsala universitet (Uppsala)

Andreeff, Alexander & Potter, Rich 2014. Imaging picture stones: Comparative studies of rendering techniques. In Alexandersson, H., Andreeff, A. & Bünz, A. (Eds.), *Med hjärta och hjärna: En vänbok till professor Elisabeth Arwill-Nordbladh*. GOTARC Series A, Gothenburg Archaeological Studies, Vol. V. Göteborg: Göteborgs universitet (Göteborg)

Arwidsson, Greta, 1949. *Rapport till Raä, Buttle 43:5* (Visby)

Carlsson, Anders, 1983. *Djurhuvudformiga spännen och gotländsk vikingatid*, Stockholm studies in Archaeology 5, Stockholms universitet (Stockholm)

Carlsson, Dan, 1979. *Kulturlandskapets utveckling på Gotland*. Stockholms universitet (Stockholm)

Cassel, Kerstin, 1998. *Från gård till grav: romersk järnålder på Gotland*, Stockholm studies in Archaeology 16, Stockholms universitet (Stockholm)

Castenhag, L., 2012. *Skillingmynt under Gustav IV Adolf*. <http://sonesgarden.se/GIVA-sidan/Introduktion/Introduktion.html> [Hämtad: 2015-06-07]

Lind, Lennart. 1981. *Roman denarii found in Sweden: 2 catalouge*, Stockholm universitet (Stockholm)

- Lind, Lennart. 1988. *Romerska denarer funna i Sverige*. Rubicon (Stockholm)
- Lindqvist, Sune, Gustafson, Gabriel & Nordin, Fredrik, 1941. *Gotlands Bildsteine 1*. KVHAA, Wahlström & Widstrand (Stockholm)
- Lindqvist, Sune, Gustafson, Gabriel & Nordin, Fredrik, 1942. *Gotlands Bildsteine 2*. KVHAA, Wahlström & Widstrand (Stockholm)
- Melander, Victor Niels Love, 2014. *Det obetydliga: Om fiskhuvudformiga hängen, sociala praktiker och förändring, 600-1200 e. Kr.*, Uppsala universitet (Uppsala)
- Melander, Victor Niels Love, 2015. *Rapport från arkeologisk undersökning av Raä Vamlingbo 37:1 och 37:2, Fridarve 1:4, Vamlingbo sn, Gotland, 2001-2005*. AFRUU nr. 12, Arkeologiska fältrapporter, Uppsala universitet (Uppsala)
- Melander, Victor Niels Love, 2015. *Kortare meddelande angående Antonius Pius*. Opublicerat.
- Melander, Victor Niels Love, Andreeff, Alexander & Sjöstrand, Alexander, 2017. *Rapport från arkeologisk undersökning vid Buttle Änge 2016. Raä Buttle 43:1, 43:2, 43:3, 43:4 och 145:1, Nygårds 1:28, Buttle sn, Gotland*. AFRUU, Arkeologiska fältrapporter nr. 15, Uppsala universitet (Uppsala)
- Måhl, Karl Gustaf, 1989. En bildsten i ursprungligt läge vid Vatlings i Fole. *Gotländskt arkiv 1989* (Visby)
- Måhl, Karl Gustaf, 1990. Bildstenar och stavgårdar: till frågan om de gotländska bildstenarnas placering. *Gotländskt arkiv 1990* (Visby) s.13-28
- Måhl, Karl Gustaf, 2002. *Vägval: Vägar och samhälle på Gotland under 1500 år* (Oskarshamn)
- Nihlén, John. & Boëthius, Gerda. 1933. *Gotländska gårdar och byar under äldre järnålder* (Stockholm).
- Nylén, Erik, 1981. Gotlandsforskningen på ”nya” vägar. *Fornvännen 1981* (Stockholm).
- Nylén, Erik & Lamm, Jan Peder, 2003. *Bildstenar*. Gidlunds Bokförlag (Stockholm)
- Stenberger, Mårten (red.), 1955. *Vallhagar a migration period settlement on Gotland*, Ejnar Munksgaards forlag (Köpenhamn)
- Wennersten, Monica 1973. Bildstensundersökning vid Visnar ängar i Alskog. *Gotländskt arkiv 1973* (Visby), s. 117
- Widerström, Per, 2012. Att vända på varje sten. I *Gotlands bildstenar: Järnålderns gåtfulla budbärare*, *Gotländskt Arkiv 2012*, red. Herlin Karnell, Maria (Visby), s. 33-40